

CİN.....	3
Cinlerin Varlıkları ve Bunun Delilleri:.....	3
Cinlerin Mükellef Oluşu:.....	3
Rasulullah Cinleri Gördü mü?.....	4
Cinlerin Yaratılışları, Özellikleri ve Mahiyetleri:.....	4
Şeytan-Cin İlişkisi:.....	5
Cinleri Kabul ve Reddedenler:.....	5
Cinlerin Sınıfları:.....	6
İBLİS.....	6
İblis Kimdir?.....	6
İblis'in Aslı:.....	7
İblis/Şeytan ve Özellikleri	7
Kur'an ve Sünnette İblis:.....	8
Allah İçin Secde Etmeyen İblis:.....	9
İblis/Şeytana Mühlet Verilişi.....	11
İblis ve Faaliyet Alanı:.....	11
İblis'in Başvurduğu Yöntemler.....	13
AZÂZİL.....	14
ŞEYTAN.....	15
Yaratılışı ve Hz. Âdem'e Secde Emrinden Önceki Durumu:	16
Mühlet Verilişi:	17
Görevi:	17
Havva'nın Yaratılışından Sonra:	18
Şeytanın Görevi:.....	18
Şeytanın Zarar Veremeyeceği Kimseler.....	19
Her İnsana Bir Şeytan Verilişi:	19
İnsanı Şeytana Tutsak Eden Nefsi Hastalıklar.....	20
Şeytanın İnsana Dört Bir Yandan Yaklaşması.....	20
Şeytana Uyanların Durumu ve Ahirette Hesaplaşma:	21
Şeytanın Yaratılış ve İnsanlara Musallat Olmasının Hikmeti:.....	22
Şeytanın Enaniyeti:.....	23
Enaniyetin Sebepleri	23
Güç ve Zenginlik.....	24
Güzellik ve Gençlik.....	26
Makam, Mevki, İtibar.....	26
Zeka, Kültür, Tahsil Durumu.....	27
Firavun'un Büyüklük İsteğiyle Hz. Musa'yı Öldürmeye Çalışması:.....	36
Firavun'un İlahlık İddiası.....	37
Enaniyeti Firavun'u mucizelere karşı tepkisizleştiriyor.....	37
Firavun'un İbret Verici Sonu.....	37
Firavun Kıyamet Gününde Kavminin Önderliğine Geçer.....	38
Karun.....	39
Haman.....	39
Hz. İbrahim'in Babası.....	39
Ebu Leheb.....	40
Bağ Sahibi.....	40
Kavimlerin Önde Gelenleri.....	41
Halkı Saptırmak İçin Çaba Harcamaları.....	41
Vicdanları Kabul Ettiği Halde İnkâr Etmeleri.....	42
Atalarının Dinine Uymaları.....	42

Allah'ın Kitabına Tabi Olmamaları.....	42
Elçilere İtaat Etmemeleri.....	43
Elçilere Çeşitli Yöntemlerle Zarar Vermek İstemeleri.....	43
Hileli Düzenlerinin Kendilerini Kuşatması.....	44
İnkarcı Kavimler.....	44
Nuh Kavmi.....	44
Ad Kavmi.....	45
Semud Kavmi.....	45
İsrailoğulları.....	45
Hız. Muhammed'in Kavmi.....	47
Müminlerin Tevazusu.....	48
Allah'a Karşı Acizliklerini Bilirler.....	48
Allah'a Karşı Hiçbir Şeyi Ortak Koşmazlar.....	48
Allah'ın Elçilerine İtaat Ederler.....	49
Hatalarında Direnmezler.....	49
Ellerine Geçenlerle Şırmamazlar.....	50
Dünyayı Değil Ahireti İsterler.....	50
Hiç Kimseyle Alay Etmezler.....	50
Şeytanın Adımlarını İzlemezler.....	50
Kibirli İnsanlara Boyun Eğmezler.....	51
Cennetle Müjdelenmişlerdir.....	51
Tevazunun Sırrı.....	51
Enaniyetle Birlikte Din Yaşanır Mı?.....	52
Enaniyetli Bir Kimse Dini Yaşadığını İddia Ederse Ne Olur?	53
Allah'ı Gereği Gibi Takdir Edememeleri.....	54
İtaat ve Saygı Konusunda Uyum Gösterememeleri.....	54
Allah'ı Anamamaları.....	54
Kuran'ı Dinleyememeleri	54
Sadakat Gösterememeleri.....	54
Zorluğa ve Zamana Karşı Dayanıksız Olmaları.....	55
Mallarından Rahatlıkla İnfak Edememeleri.....	55
Enaniyetli İnsanların Ahiretteki Durumları	55
Cehennemde Alçaltılıp Küçük Düşürülürler.....	56
Çirkinleştirilmişlerdir.....	56
Sonsuza Kadar Cehennemde Kalırlar.....	56
Kıyamet Günü Malları ve Çocukları Onlara Fayda Sağlayamaz.....	57
Enaniyetli Kişilerin Saptırdıklarının Ahiretteki Durumları.....	57
Sonuç.....	58

CİN

Cinlere gizlendiklerinden dolayı cin adı verilmiştir. Çünkü “ictinas” gizlenmek anlamındadır. Cennet de ehlini ağaçlarıyla gizlediğinden bu adı almıştır.

Kur'an-I Kerim'de cinn, cânn ve cinnet adlarıyla anılmışlardır. Erkeklerine cinni, dişilerine ise cinniyye adı verilir.¹

Gizlenmek, gizli kalmak, gözle görülmeyen gizli kuvvetler.

Cinlerin bir tek ferdine "cinnî" denir. "cânn" kelimesi cin ile eşanlamdır. Ğûl ve ifrit cinlerin değişik türleridir.

İslâm'dan önce Arabistan'da cinler, çölün "satyre" ve "nymphe"leri idi. Tabiat hayatının, insanların hükmü altına girmemiş ve düşman kalmış tarafını temsil ediyorlardı. Fakat Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bey'ati esnasında cinler önemli ve bilinmeyen ilâhlar arasına girmekte idiler. Mekke Arapları cinler ile Allah arasında bir nesep yakınlığı bulunduğunu söylerler², onları Allah'ın ortakları mertebesine çıkarırlar³ ve onlardan yardım dilerlerdi.⁴

Cinin varlığı Kur'an ve sünnet ile sabittir. Hatta cinler hakkında başlı başına bir sure mevcuttur. Hayat sahibi yaratıklar yalnız şu madde dünyasındaki insanlarla, çeşitlerini bilemediğimiz hayvanlardan ibaret değildir. Bir de ancak peygamberlerin ve asfiyâ (dinde yüksek mertebe sahibi kimseler)'nın gördüğü varlıklar vardır ki, bunlar melekler ile cinlerdir. Bunlar çeşitli şekillere girecek vaziyette yaratılmışlardır. Melekler Allah'a itaattan asla ayrılmazlar. Göklerde bulunurlar, ancak Allahu Teâlâ'nın emriyle yeryüzüne iner, tekrar göklere yükselirler. Cinler ise, insanlar gibi yeryüzünde bulunurlar. Müminleri ve kâfirleri vardır. Meleklerin ve cinlerin varlığı, Kur'an ve sünnetle sabit olduğundan, bunları inkâr etmek, İslâm akîdesini zedeler.⁵

Cinlerin Varlıkları ve Bunun Delilleri:

Cinlerin varlıkları Kitap ve Sünnetle sabittir.

1) Kitaptan Delili: Cin suresine ek olarak, Kur'an-ı Kerim'in bir çok yerinde onlardan bahsetmiştir. Onlardan bir kaç:

"Ben cinleri ve insanları sadece bana ibadet etsinler diye yarattım." (Zariyat: 51/56)

"Hani cinlerden bir grubu Kur'an-ı dinlemeleri için sana yöneltmiştik." (Ahkaf: 46/29)

2) Sünnetten Delili: Sünnet-i Nebeviye'de de cinlerin varlıklarını isbat eden ve onlardan haber veren bir çok hadis-i şerif vardır. Onlardan bir kaç:

"Rasulullah (s.a.v.) ashabından bir cemaatle birlikte Ukaz panayırına gitmeğe kastederek yola çıktılar. O tarihte şeytanlara gökten haber almak yasaklanmış; üzerlerine göktaşları atılmış, bunun üzerine şeytanlar kavimlerinin yanına dönmüşler. Kavimleri onlara: "Size ne oldu?" demişler. Şeytanlar: "Semadan haber almaktan men edildik. Üzerimize göktaşları gönderildi." diye cevap vermişler. Kavimleri: "Bu mutlaka yeni meydana gelmiş birşeyden olacak. Siz hemen yeryüzünün doğusunu batısını dolaşın da bakın semadan haber almamıza mani olan bu şey nedir?" demişler. Tihame taraflarını tutan takım Ukaz panayırına gitmekte olan peygamber (s.a.v.) Nahle denilen yerde ashabına sabah namazını kıldırırken onun yanına uğramışlar. Cinler Kur'an'ı işitince onu dinlemişler ve (birbirlerine) semadan haber almanızı engelleyen işte budur." demişler. Sonra kavimlerine dönerek: "Ey kavmimiz! Biz doğru yolu gösteren şaşılacak bir kıraat dinledik. Ve ona iman ettik, bundan sonra Rabbimize asla hiçbir şeyi şirk koşmayacağız." demişler. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle Peygamberimize (s.a.v.): *"De ki: Bana cinlerden bir takımının (okuduğu) Kur'an'la dinledikleri vahiy olundu."* ayetini inzâl etti.⁶

Cinlerin Mükellef Oluşu:

Cinler de dünya ve ahiret ahkâmı itibariyle insanlar gibi mükellef olup onlara da peygamberler gönderilmiştir. Cinlerin peygamberleri de insanlardandır.

"Ben insanları ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattım." (Zariyat : 51/56)

"Ey cin ve insan topluluğu; size, içinizden, ayetlerimi anlatan ve şu (korkunç haşr) gününüzün geleceğini haber verip sizi korkutan peygamberler gelmedi mi?" (el-En'âm: 6/130)

"Doğrusu biz (cinler) o hidayet rehberi (olan Allah'ın Peygamberini) dinlediğimizde hemen O'na inandık. Her kim bu suretle Rabbi'ne iman ederse o, ne hakkı eksilmekten, ne de zulme uğramaktan korkmaz." (el-Cinn: 72/13)

"Şu vakti de hatırla ki, cinlerden bir kısmını Kur'an dinlesinler diye sana sevkettiğimiz. Onlar (Peygamber'in huzurunda) Kur'an dinlemeye hazır olunca (birbirlerine): "Susunuz (dinleyiniz)" dediler. Kur'an okunması bitirilince de döndüler ve inzâr etmek üzere kavimlerine gittiler. Ey kavmimiz. dediler: Biz bir kitap dinledik.

¹ Ahmed Muhammed Davud, Akidetu't-Tevhid, Ravza Yayınları: 65.

² es-Saffât: 37/158.

³ el-En'âm: 6/128.

⁴ el-Cumua: 62/6.

⁵ Şâmil İslâm Ansiklopedisi: 1/314-315.

⁶ Ahmed Muhammed Davud, Akidetu't-Tevhid, Ravza Yayınları: 66-67.

Musa'dan sonra indirilmiş. O, kendisinden öncekini tasdik ile hakka ve doğru bir yola hidâyet ediyor. Ey kavmimiz, Allah'ın davetçisine icabet ve ona iman edin ki, Allah günahlarınızdan bir kısmını mağfiret etsin ve sizi elem verici bir azaptan korusun; ve her kim Allah'ın davetçisi (Peygamberi)ne icabet eylemezse arzda aciz bırakacak değildir. Ve ona ondan başka sahip olacak veliler de yoktur. Öyleleri açık bir dalâlet içindedirler." (el-Ahkâf: 46/29-32)

"Ey insan ve cinn sizin de hesabınızı ele alacağız. Hal bu iken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz? Ey cinn ve insan toplulukları göklerin ve yerin çevresinden geçmeğe gücünüz yetiyorsa geçin. Ama Allah'ın verdiği bir güç olmadan geçemezsiniz. Öyleyse Rabbinizin hangi nimetini yalanlıyorsunuz?" (Rahman: 55/31-34)

Bu ayetler her iki varlığın yaratılış gayesinin Allah'a ibadette bulunmak olduğunu ve ahirette sorumlu tutulacaklarını bildirir. Bu ayette bulunan peygamberlerden anlaşılacağı üzere, hiç olmazsa insanlara gönderilen peygamberler vasıtasıyla, Allah'ın emirleri onlara da tebliğ edilmiştir. Peygamber efendimizin de bu tebliği onlara yaptığı ayet ve hadislerden açıkça anlaşılmaktadır. Bu sebeple peygamberimize Rasûl's-sekaleyn yani insan ve cinlerin peygamberi denilir.

Peygamberimizi Kur'an okurken dinleyen bir kısım cinlerin, kavimlerine vardıklarında şu sözleri söyledikleri haber verilir: "Biz hakiki hayranlık veren bir Kur'an dinledik ki o, hakka ve doğruya götürüyor. Bundan dolayı biz de ona iman ettik. Rabbimize bundan sonra hiç bir şeyi asla ortak tutmayacağız." (Cinn: 72-1-2) Bir başka ayet-i kerimede, peygamber efendimizi dinleyen cinlerin bir kısmının salih müslümanlar olduğu, bir kısmının böyle olmadığını söyledikleri beyan edilir.

"Gerçekten kimimiz müslümanlar, kimimiz ise zulmedenlerdir. Müslüman olanlar, işte onlar doğru yolu arayıp bulanlardır. Zulmedenlere gelince onlar da cehenneme odun oldular." (Cin: 72/14-15)

İmam müslim'in rivayet ettiği bir hadis-i şerif'in mealı şöyledir: İbn Mesud diyor ki: "Bir gece Rasûlullah ile beraberdik, derken aramızdan kayboldu. Vadilerde, dağlarda aradık bulamadık. Bu yüzden bütün geceyi endişe içinde geçirdik. Nihayet sabaha erdik. Bir de baktık ki o Hira'dan geliyor. Ya Rasûlallah dedik, sizi kaybettik, aradık bulamadık. Bu yüzden bütün gecemiz endişe içinde geçti. Şöyle buyurdu: "Bana cinden davetçi geldi. Onunla beraber gittim, onlara Kur'an okudum."

Cinlerin mü'min olanları mü'minlerle beraber cennette, kâfir olanları kâfirlerle beraber cehennemdedir.⁸

"el-Akidetu't-Tahaviye" de şöyle denilmektedir. "Muhammed (aleyhisselam) Allah'ın seçilmiş kulu, biricik nebisi, razı olunmuş elçisidir. O peygamberlerin sonuncusu, muttakilerin imamı, gönderilen (peygamberlerin) efendisi, âlemlerin Rabbinin sevgilisidir. O hakla, hidayetle, nurla, bütün cinlere ve mahlukatın tümüne gönderilmiştir."⁹

Rasûlullah Cinleri Gördü mü?

Hadis râvileri Rasûlullah (s.a.s.)'ın, cin'i görüp görmediği konusunda farklı görüştedirler. Müslim'de, Abdullah İbn Mes'ud (r.a.)'dan rivayete göre, Peygamber Efendimiz cinni'lerin davetine icabet buyurmuş, onları görmüş ve irşad etmiştir. Buhârî ve Müslim'in, İbn Abbas'tan rivayetlerine göre ise, Hz. Peygamber ashabıyla "Ukaz" panayırına giderken "Nahle"de sabah namazını kıldırması, bir grup cin gelip Kur'an dinlemiş ve müslüman olmuştur. Bu durumu Cenâb-ı Hakk, Hz. Peygamber Efendimize Cin sûresinin ilk ayetlerinde haber vermiştir.¹⁰

Müfessir İmam Kurtubî, bu iki rivayeti şu şekilde yorumlar: İbn Abbas'ın rivayetine göre, Hz. Peygamber o olayda, cinni görmemiş; onların Kur'an dinleyip müslüman olduklarını, Cenâb-ı Hakk daha sonra haber vermiştir. Fakat bu olayla İbn Mes'ud'un rivayet ettiği olay farklıdır. Nitekim İbn Mes'ud (r.a.) şöyle demiştir: "Bir gece Hz. Peygamber (s.a.s.) ile beraberdik. Derken aramızdan kayboldu. Vadilerde, dağlarda aradık bulamadık. O geceyi hep endişe içinde geçirdik. Nihayet sabah olunca bir baktık ki Hira tarafından geliyor.

"Ya Rasûlallah dedik, sizi kaybettik. Aradık bulamadık. Bu yüzden bütün gecemiz endişe içinde geçti." şöyle buyurdu:

"Bana cin(ler)den bir davetçi geldi. Onunla beraber gittim. Onlara Kur'an okudum." ¹¹

Cinlerin Yaratılışları, Özellikleri ve Mahiyetleri:

Cinler insanlar gibi mükellef ve akıllı yaratıklardır. Fakat insan yapısından farklıdırlar. Duyu organlarıyla anlaşılmazlar. Tabiatları üzere ve gerçek şekilleriyle görünmezler. İstedikleri şekle bürünürler. Fakat girdikleri şekil onları bağlar, yani; bir cinni, insan veya kuş suretine girse, biri de ona oku yöneltse ok atsa, o eziyet görür yaranılır. Fakat melekler böyle değildirler.¹²

⁷ Meal-i Kerim, 7/20 Hasan Basri Çantay: 3/1075.

⁸ A. Lütüfî Kazancı, İslam Akaidi, Marifet Yayınları: 107-.

⁹ Akidetu't-Tahaviyye: 157, 176.

¹⁰ el-Cin: 72/1-3.

¹¹ Kurtubî, el-Camî'li-Ahkâmî'l-Kur'an, Beyrut 1967, 19/2 vd ; Şâmil İslam Ansiklopedisi: 1/315.

¹² Ahmed Muhammed Davud, Akidetu't-Tevhid, Ravza Yayınları: 65.

Cinler gaybı bilemezler.¹³ Allah'ın peygamberlerine bildirdiği şeyleri öğrenemezler:

"Şüphesiz ki onlar (meleklerin sözünü) işitmekten kat'i surette azledilmişlerdir." (eş-Şuarâ: 26/212)

Cinler insanlardan önce yaratılmışlardır, Kur'an-ı Kerim'de çok zehirli bir ateşten yaratıldıkları haber verilir:

"Cânını da, daha önce çok zehirli ateşten yarattık." (el-Hicr: 15/27)

Cinlerin erkek ve dişi olanları vardır.

"İnsanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kişilere sığınır..." (Cin: 72/6) ayeti bunu ifade eder.

Cinler de insanlar gibi evlenirler, çoğalırlar, zürriyetleri de olur, yerler, içerler. İhtiyarı, genci vardır. Cinler de mükellef olup insanlar gibi Allah'ın emir ve yasalarına uymak zorundadırlar:

"Ben cinleri ve insanları ancak ibadet etsinler diye yarattım." (ez-Zariyat: 51/56)

Cinlerin yaratılışları türlü şekillere girmeye, ağır işler görmeye elverişlidir. Nitekim Kur'an'da ifade olunduğuna göre¹⁴, Hz. Süleyman Belkıs'ın tahtını Yemen'den getirmek isteyince, bir cin, daha sen makamından kalkmadan ben sana onu getiririm, benim herhalde buna yetecek gücüm var demiştir. Süleyman (a.s.) Kudüs'te, getirilecek taht Yemen'deydi. Onu bir saniyede getirmek büyük bir hız ve güce sahip olmak demektir. Aslında görünmeyen cinnin Hz. Süleyman'la karşılıklı konuşması ise onun gözle görülebilecek bir surete girdiğini ifade eder. Süleyman peygamber, cinleri ağır ve güç işlerde çalıştırmıştır. Cinler bir keresinde Süleyman'a (a.s.) mahkum olmuşlardır.

"Süleyman (a.s.)'ın önünde, Rabbi'nin izniyle iş gören bazı cinler de vardı. İçlerinden kim bizim emrimizden ayrılıp saparsa ona çılgın azabdan tattırdık. Onlar Süleyman'a kalelerden, heykellerden havuzlar kadar (geniş) leğenlerden, sabit kazanlardan ne dilerse yaparlardı." (Sebe: 34/12-13)¹⁵

Şeytan-Cin İlişkisi:

Şeytan da cinlerdendir. Allahu Teâlâ kendisini Hz. Adem (a.s.)'e secde etmekle mükellef tutmuş; şeytan ise, kendisinin ateşten, Adem'in topraktan yaratıldığını ileri sürerek secde etmemiştir. Bunun üzerine Allahu Teâlâ onu rahmetinden kovmuş o da kâfir olmuştur.¹⁶ Şeytanların amiri durumundaki şeytana İblis denir. Şeytan, insanları azdırmak için çeşitli yollara başvurur. Ondandır sakınmak gerekir:

"Ey Ademoğulları, Şeytana tapmayın. Çünkü o sizi Rabbiniz'dan ayıran bir düşmandır, diye size emretmedim mi?" (Yasin: 36/60)

"Şeytan sizin için yaman bir düşmandır. Bu sebeple siz de onu düşman edinin." (el-Fatır: 35/6)

Hz. Peygamber (s.a.s.) de şöyle buyurmuşlardır:

"Allah sizden her biri için, bir cinni arkadaş kılmıştır." Ashab:

"Size de mi yâ Rasûlallah?" diye sorduklarında, Rasûlullah:

"Bana da ancak Allah ona karşı bana yardım etti de, o (cin) müslüman oldu, artık o, bana ancak hayır emrediyor." buyurdu.¹⁷

Bu hadisten anlaşılıyor ki, şeytan insanı saptırır. Ehl-i Sünnet inancına göre, şeytan, insanın vücuduna da, aklına da zarar verir.¹⁸

Cinleri Kabul ve Reddedenler:

Felsefecilerin çoğu, özellikle İbn Sina ve Farabî cinlerin varlığını kabul etmezken; bazıları bunu kabul etmişlerdir. Bunlar cinlere süflî ruhlar adını vermektedirler. Bunların ervâh-ı felekiyyeden daha süratli cevap verdiklerini fakat onlardan daha zayıf olduklarını iddia etmişlerdir.

Buna karşılık peygamberlere inanan ve belli şerâtlara sahip olan milletler, cinlerin varlığını tereddütsüz kabul etmişler; ancak mahiyetleri hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Kimileri; cinler, havâî, yani rüzgârdan yaratılmış, çeşitli şekillere girebilen canlılardır, demişlerdir. Bazıları ise bunların, cevher olduklarını; ârâz ve ecsâm olmadıklarını söylemişlerdir. Bu cevherleri de mahiyetleri muhtelif bazı kısımlara ayırmışlardır: Bazıları iyi, salih ve hayırseverdirler. Bazıları ise kötü, aşağılık ve kötülükseverdirler. Sayılarını ancak Allah bilir.

Bazı fırkalar da cinlerin cisim olmakla beraber, mahiyetlerinin farklı, sıfatlarının bir olduğunu söylemişlerdir. Sıfatları ise uzayda yer kaplamaları; uzunluk, genişlik ve derinlik gibi üç boyutlu olmalarıdır. Cinler; latif, kesif, ulvî ve süflî kısımlara ayrılırlar. Hevâî cism-i latîflerin, mahiyet itibarıyla, diğer cisim türlerine benzemesi imkânsız bir olay değildir. Binaenaleyh bunların, kendilerine özgü ilimleri vardır, insanların yapamayacakları acaip ve zor işleri yapabilir, çeşitli şekillere girebilirler. Bu da Cenâbı Allah'ın onlara bu gücü vermesi sayesinde

¹³ Sebe: 34/14.

¹⁴ en-Neml: 27/39.

¹⁵ Şâmil İslam Ansiklopedisi: 1/314 ; A. Lütü Kazancı, İslam Akaidi, Marifet Yayınları: 101; Ahmed Muhammed Davud, Akidetü't-Tevhid, Ravza Yayınları: 65.

¹⁶ el-Bakara, 2/34.

¹⁷ et-Tâc : 5/233.

¹⁸ Şâmil İslam Ansiklopedisi: 1/315.

olur. Bazı fırkalar da, cisimlerin mahiyet itibariyle birbirine eşit olduğunu, hayat için bünyenin şart olmadığını söylemişlerdir. İmam Ebu'l-Hasan el-Eş'arî ile izleyicileri bu görüştedirler.

Mu'tezile ise bu görüşü ve buna paralel olarak cinlerin varlığını kabul etmemiştir. Bunlar, hayat için bünyenin şart olduğunu, zor işler yapabilmek için bünyenin katı olmasını bir şart olarak ileri sürmüşlerdir. Bu görüş, çoğunluk tarafından reddedilmiştir. Çünkü bu görüşte olanlar, harikulâde olayları inkâr, varlığı kitap ve sünnet ile sabit olan şeyleri reddetmiş oluyorlar.¹⁹

Cinlerin Sınıfları:

Cinler bir kaç tayfadırlar. Kimisi çok iyidir, kimisi biraz, kimi kâfir, kimi de mü'mindir.

"Gerçekten biz kimimiz salih kişiler, kimimiz ise bunlardan aşağıda türlü türlü yollar tutmuştuk." (Cinn: 72/11)

"İçimizde Allah'a teslimiyet gösterenler de var: (Allah'a) teslimiyet gösteren kimseler doğru yolu arayanlardır. Hak yoldan sapanlara gelince onlar cehenneme odun olurlar." (Cinn: 72/15)²⁰

Cinler de, İslâm dini açısından iki kısımda incelenirler: Mümin olanlar, kâfir olanlar. İnsanlar gibi cinler de, Peygamberimiz iman ile mükelleftirler. Çünkü Peygamberimiz onlara da gönderilmiştir. Binaenaleyh ona iman eden, müminler grubuna dahil olur; müminlerle birlikte Cennet'e girer. Ona iman etmeyenler ise şeytanlarla beraber olur; Cehennem'i boylar.

Cinler İslâm dini ile mükellef oldukları için, onların da bundan haberleri olması ve İslâm dininin onlara da tebliğ edilmesi lâzımdır. İşte burada cinlerle peygamberimizin temas şekli ortaya çıkıyor.

Cinler henüz peygamberimizin bi'setinden haberdar değillerken göğe çıkar, mele-i âlâ'da konuşulan şeyleri kulak hırsızlığı ederek çalarlardı. Buna bir çok şey ilâve eder, insanlara aktarırlardı. Peygamberimizin bi'setinden cinlerin haberi yoktu. Her zamanki gibi gökten bir şeyler öğrenmeye kalkıştılar; fakat yakıcı ateşlerle, şiddetli bekçilerle karşılaştılar. Bundan irkilerek sebebini araştırmaya başladılar. Yeryüzüne akın ettiler. İçlerinden bir grup, Peygamberimiz'i ashâbı ile birlikte Nahle'de namaz kılarken buldu. Okuduğu Kur'an'ı dinlediler; güzelliği ve mükemmelliği karşısında hayret ettiler. Bunların üç ilâ on veya dokuz nefer oldukları ifade edilmektedir.

Peygamberimiz (s.a.s.) onlara İslâm'ı öğretti.²¹ Şurasını hemen hatırlatmak gerekir ki cinler, bize tamamen aykırı yaratıklardır. Onların İslam ile mükellef olmalarının şekli nedir; bunu ancak Allah ve Rasûlü bilirler. Bize sadece buna inanıp iman etmek gerekir.²²

İBLİS

İblis Kimdir?

Şeytanın Kur'an'daki özel adı.

İblis, insanı kıskanması yüzünden Allah'a karşı gelen ve O'nun huzurunda küstahlık yapıp kibirlenen ve bu yüzden de kovulan (racim olan), insanın en önemli düşmanıdır.

Şeytan ise, cinlerden ve insanlardan en şerli (en kötü) yaratıkları nitelemek için kullanılan bir kavramdır.

Hz. Âdem'in cennetten çıkmasına sebep olan şeytanın, iblis'ten başka 'azazil', 'adüvullah' gibi adları da vardır.

'İblis', kelime anlamı yönünden, hayırsız olan, zarara uğrayan, şaşkınlığa düşen manalarına gelmektedir. Şeytana, işlediği hatanın onu sonsuza kadar hüsrana (zarara) uğratması sebebiyle 'iblis' denmiştir.

İblis; şeytanı bütün faaliyetlerin beyni ve babası konumundaki varlıktır.²³

İblis, İblas kökünden gelir. İblas da Allah'ın rahmetinden ümit kesmek, hayırdan uzaklaştırılmak anlamındadır.

İblis; şeytanların aslı, onların babasıdır. (Ebu's-Şeyâtin). Şeytan da azgın veya uzaklaştırılmış anlamındadır.²⁴

Şeytanın özel ismi. Bir çok ismi bulunan şeytanının isimlerinden biri. Şeytan; cinnilerden ve insanlardan şerli yaratıkları nitelemek için kullanılan bir cins isimdir. Hz. Adem (a.s)'in cennetten çıkmasına sebep olan, Kur'an'da anlatılan şeytanın birçok isimleri vardır. Meselâ; el-Adüvv, Aduvullah, Azazil ve İblis bunlardandır.

İblis kelimesinin türediği "Eblese" kökü şu anlamları ifade eder: Hayırsız oldu, hüsrana uğradı, şaşkınlığa düştü, Allah'ın rahmetinden ümidini kesti. İblis kelimesinin çoğulu "Ebalis" ve "Ebalise" ölçüsündedir. Kelimenin türediği fiil kökünün şeytanın özelliklerini nitelemesinden dolayı İblis şeytana özel isim olmuştur.²⁵ İblis Ruhânî isabet ettiğini zehirleyen bir ateşten (nar-ı semûm) yaratılmış cinlerin ve şeytanların atasıdır. Yaratılış mayasının nefsi isteklerle yoğrulduğu bunun için meleklerin içinde iken bile büyüklenmiş ve nefsinde bulunan meziyetler kendisini aldatmıştır.²⁶

¹⁹ Şâmil İslam Ansiklopedisi: 1/315-316.

²⁰ Ahmed Muhammed Davud, Akidetü't-Tevhid, Ravza Yayınları: 67.

²¹ Müslim: 1/332; Kitabü's-Salat, hadis no: 150-153; Ebû Davûd: 1/10, hadis no: 39.

²² Şâmil İslam Ansiklopedisi: 1/316.

²³ Hüseyin K. Ece, İslam'ın Temel Kavramları, Beyan Yayınları: 284.

²⁴ Ahmed Muhammed Davud, Akidetü't-Tevhid, Ravza Yayınları: 69.

²⁵ Alusi, Ruhû'l-Meânî, Beyrut (t.y.), 1/229.

²⁶ bk. Kamil Miras, Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi: 9/55.

İbn Abbas'a dayanan rivayetlere göre İblis'in adı Azâzil olup kendisi meleklerin en şerefli idi. Cennetin muhafızı olduklarından cin denen bir melek grubunun başkanı idi. bilgisinin çokluğundan dolayı kendisine kibir ve gurur geldi.²⁷

‘İblis’, kelime anlamı yönünden, hayırsız olan, zarara uğrayan, şaşkınlığa düşen manalarına gelmektedir. İblis kelimesi Kur'an-ı Kerim'de 11 yerde geçer. Şeytana, işlediği hatanın onu sonsuza kadar hüsrana (zarara) uğratması sebebiyle ‘iblis’ denmiştir. İblis, Şeytanın Kur'an'daki özel adıdır. İblis, insanı kıskanması yüzünden Allah'a karşı gelen ve O'nun huzurunda küstahlık yapıp kibirlenen ve bu yüzden de kovulan (racim olan), insanın en önemli düşmanıdır.

Kur'an, şeytanla İblis'in fonksiyon bakımından aynı olduklarını gösteriyor. Şeytan, İblis'in faal hale geçişinde aldığı ad, kuvvetlerinin tümüne verilen ad; İblis de şeytan denen şer kuvvetin kaynağı, babası olan varlığın özel adıdır. Hz. Âdem'in cennetten çıkmasına sebep olan şeytanın, İblis'ten başka ‘Azâzil’, ‘Adüvvullah’ gibi adları da vardır. İblis, şeytanî bütün faaliyetlerin beyni ve babası konumundaki varlıktır.²⁸

İblis'in Aşlı:

İblis ateşten yaratılmıştı ve cinlerdendi.²⁹

Hız. Aişe (r.anha)'nin rivâyetine göre Peygamberimiz (sav) şöyle buyurdu:

*“Melekler nurdan yaratıldılar. Cinler ise zehirli ateşten. Âdem ise, size özellikleri söylenen şeyden (topraktan) yaratıldı.”*³⁰

İblis/Şeytan ve Özellikleri

Ruhanî varlıklar üç kısımdır. Birinci kısma girenler, Allah'a itaat ve ibadet eden meleklerdir ki, bunlar Allah'a hiç isyan etmezler, yanlış iş yapmazlar ve insanı aldatmazlar.

İkinci kısımdakiler, şerir ve isyankâr olan şeytanlardır. Bunlar, insanları aldatırlar, şer ve kötülük için çalışırlar. Üçüncü nevi ruhanî yaratıklar ise, ikisi ortası olan gizli yaratıklardır. Bunların hayırlıları ve Allah'a itaat edenleri olduğu gibi; şerlileri ve Allah'a isyan edenleri de vardır. Özel anlamıyla *cin*, bunlara denir. Cin denince, mü'mini de kâfiri de olan ruhanî varlıklar anlaşılır.

Hız. Âdem'e secde emrine kadar, hissiyatına/nefsine dokunan bir teklif yapılmamış ve imtihan olunmamıştı. Onun bu âna kadar, Allah'ın emirlerine göre mi, yoksa öz nefsinin isteklerine göre mi hareket ettiği bilinmiyordu. İlk imtihanında kaybetti; Âdem'e secde emri, onun hissiyatına ters düştü. Emri yerine getirmekten kaçındı.

Eski adı Azâzil olan şeytan, Hız. Âdem'e secdeyi kabul etmediği andan itibaren, "hayırdan ümidini kesmiş, pişmanlık ve üzüntü duyan" anlamında İblis; secde etmeyişi sebebi olarak da *"beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın"* diyerek hükümsüz bir bahane ve kendisince geçerli bir gerekçe gösterdiği ve Hız.Âdem'i cennetten çıkarmaya çalıştığı andan itibaren de Şeytan adını almıştır. Dolayısıyla İblis ve Şeytan, davranışlarına paralel olarak, ona sonradan verilen iki isimdir. Kur'an'da Hız. Âdem'e secde söz konusu olan bütün âyetlerde özellikle "İblis" kelimesinin kullanılmış olması, bu görüşü desteklediği gibi, âyetlerde kullanılan kelimelerin yerli yerince seçilişi ve Kur'an'ın yüce üslûbu hakkında bir fikir de vermektedir.

“Şeytan” kelimesi; azgınlıkta, şer ve kötülükte emsalsiz olan, şerir ve inatçı anlamına gelen her azgına verilen bir cins isimdir. Şeytan kelimesinden, daha çok, cin cinsinden olan cin şeytanı anlaşılırsa da, kötü ruhlu insanlara da bu ad verilir. Dolayısıyla, kötü ruhla alakası olan, görülen veya görülmemeyen her kötü ve haktan uzak ve insanları sapıttıran şeylere şeytan ismi verilir. Cin şeytanı olduğu gibi, insanlardan da şeytanlar vardır. İnsan ve insan şeytanı görüldüğü halde, ruhta gizlenen kötülük görülmez; eserleri ile bilinir. Bu sebeple, şeytan isminden, genel olarak, gizli ve kötü bir kuvvet, kötü ve habis ruh anlaşılır.

İnsan şeytanı, cin şeytanına tâbi, ona bağlıdır. Yaratılıştan her cins, bir “ilk fert” ile başladığından, “şeytan” denilince, bu cinsin ilk ferdi olan ve atası sayılan ilk şeytan, yani “İblis” akla gelir. İblis, şeytanın özel ismidir. Allah'a isyan ederek kibirlenip böbürlenene ve insan neslinin ilk ferdi Âdem (a.s.)'e secde etmeyen İblis, ilk şeytandır, şeytanların atasıdır. Şeytan cinlerdendir.

“Hani Biz meleklerle, ‘Âdem’e secde edin’ demiştik de, İblis’ten başkası hemen secde etmişti. O, cin’den idi. Rabbinin emrine karşı gelmişti.” (Kehf: 18/50; Bakara: 2/34)

Şeytan, kötülüğün, küfrün, zulmün, şirkin temsilcisidir. Allah'a ilk isyan eden varlık şeytandır. Allah şeytana kıyamete kadar yaşama hakkı vermiştir. Yani kıyamete kadar ölmeyecek, devamlı olarak Allah'ın kullarını doğru yoldan çıkarmak için çalışacaktır.

²⁷ İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azim, Mısır, (ty.) 1/73; M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1948, 1/320; Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 3/58.

²⁸ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

²⁹ Kehf: 18/50; Hicr: 15/27; Rahman: 55/15.

³⁰ Müslim, Zühd: 10, Hadis no: 2294, 4/2294; Hüseyin K. Ece, İslam'ın Temel Kavramları, Beyan Yayınları: 284.

Şeytan, insanı hak yoldan, selim fitrattan aldatma ve çarpık gösterme sayesinde uzaklaştırabilmektedir. İnsanı gurura, hayale, çirkinliği güzel görmeye sevk eden şeytan iç dengeleri alt üst eder ve gerçeğin çehresini değiştirir. İnsanın doğruyu-yanlış, hakkı-bâtılı fark edememesi böyle başlar ve bu gidiş, sapma, uçuruma yuvarlanmayla son bulur. Şeytanın kullandığı en büyük silâh, insanı gurura sevk etmektir. Gururun esas anlamı, aldanmak ve bu aldanışla eşya ve olayları çarpık görmektir. O halde şeytanın başarısı, onun kuvvetinde değil; insanın kuvvetlerini, insanın aleyhine kullanabilmesinden kaynaklanıyor.

"Şeytan insanlara, vaatlerde bulunur, onları hayale sevk eder. Ve şeytan insanlara gururdan/alданmadan başka bir şey vaat etmez." (Nisâ: 4/120; İsrâ: 17/64)

Şeytanın bu gururu istismar etmesine, daha ilk insanın sürçmesi anlatılırken dikkat çekilmiştir.³¹

Şeytan, insanı Allah yolunda infak etmekten fakirlikle korkutarak caydırdığı gibi³²; bâtıl yolda saçıp savurmayı, israfı körükler.

"Şu bir gerçek ki, israfla saçıp savuranlar, şeytanın kardeşleridir ve şeytan, Rabbine karşı çok nankördür." (İsrâ: 1727)

Aynı şekilde şeytan her türlü haramı ve aşırılığı, fahşâyı, sosyo-psikolojik bozuklukları emreder.³³ Şeytanın yaydığı bozukluklardan biri de fâizdir. Fâiz yiyenler, şeytanın çarpmasına uğramış kişilerdir.³⁴

Kur'an ve Sünnette İblis:

İblis kelimesinin türediği kök Kur'an'da lugat manasıyla da kullanılmıştır. Lugat anlamındaki; "Allah'ın rahmetinden umut kesmek, umutsuz kalıvermek" anlamlarında Kur'an-ı Kerim'in çeşitli surelerinde kullanılmıştır.³⁵

Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre

"Allah meleklere: "Ben, balçıktan işlenebilen kara topraktan bir insan yaratacağım; onu yapıp ruhumdan üflediğimde ona secdeye kapanın" demişti. Bunun üzerine, İblis'in dışında bütün melekler hemen secde ettiler. O, secde edenlerle beraber olmaktan çekindi. Allah: "Ey İblis! Secde edenlerle beraber olmaktan seni alıkoyan nedir?" dedi. O: "Balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattığın insana secde edemem" dedi. "Öyleyse defol oradan, sen artık kovulmuş birisin. Doğrusu hesap gününe kadar lanet sanadır" dedi. İblis: "Rabbim! Beni hiç olmazsa, tekrar dirilecekleri güne kadar ertele" dedi. Allah: "Sen bilinen gün gelene kadar bırakılanlardansın" dedi. İblis: "Rabbim beni saptırdığın için and olsun ki yeryüzünde fenalıkları onlara güzel göstereceğim; halis kıldığın kulların bir yana, onların hepsini saptıracağım " dedi Allah söyle dedi: "Benim gerekli kıldığım dosdoğru yol budur; kullarımın üzerinde senin bir nüfuzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır ve cehennem onların hepsinin toplanacağı yerdir" dedi. (el-Hicr, 15/28-43; el-İsra, 17/61)

"Böylece İblis, Adem (a.s)'e secde etmekten kaçındı, büyüklük tasladı ve inkar edenlerden oldu." (el-Bakara: 2/34; el-A'raf: 7/11).

İblis'i böbürlendiren, Adem (a.s)'e secde etmekten alıkoyan hususlardan biri de, onun ateşten yaratılmış olmasıdır. Ona göre ateşten yaratılmış olmak bir üstünlük vesilesidir. Bunu, onun şu sözlerinden anlıyoruz:

"...Allah: "Ey İblis, ik elimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? Böbürlendin mi? yoksa gururlananlardan mısın?" dedi. İblis: "Ben ondan daha üstünüm. Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın?" dedi. Allah: "Defol oradan, sen artık kovulmuş birisin, ceza gününe kadar lanetim senin üzerinedir." dedi..." (Sad: 38/71-85)

Yine Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre İblis, yalnız Allah'a isyan etmekle kalmamış; Adem (a.s)'ın ve eşinin Cennet'ten çıkarılmalarına sebep olmuş ve böylece insanoğluna en büyük düşmanlığını da yapmıştır. Şöyle ki:

Allah: "Ey Adem! Doğrusu bu senin ve eşinin düşmanıdır. Sakın sizi Cennet'ten çıkarmasın, yoksa bedbaht olursun. Doğrusu Cennette ne acıkırsın ne de çıplak kalırsın, orada ne susarsın ne de güneşin sıcaklığında kalırsın." dedik ama şeytan ona vesvese verip: "Ey Adem (a.s) sana sonsusuzluk ağacını ve çökmesi mümkün olmayan bir saltanatı göstereyim mi?" dedi. Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvesinden yedi, ayıp yerleri görünürdü. Cennet yapraklarıyla örtünmeye koyuldular. Adem, Rabbine başkaldırdı ve yolunu şaşırdı. Rabbi yine de onu seçip tövbesini kabul etti, ona doğru yolu gösterdi. Onlara şöyle dedi: "Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan (Cennet'ten) inin" (Taha: 20/117-123)

İblis'in genel karakteri, büyüklük taslamak ve inkar, insanlara kötü şeyleri iyi göstermek ve onları doğru yoldan saptırmak ve insanlara vesvese vermektir. İşte bunun içindir ki Yüce Allah:

"Ey insanoğulları! Siz beni bırakıp İblis'i ve soyunu dost mu ediniyorsunuz? Halbuki onlar size düşmandır. Kendilerine yazık edenler için bu ne kötü değişmedir." (el-Kehf: 18/50)

³¹ Bkz. A'râf: 7/20.

³² Bakara: 2/268.

³³ Bakara: 2/268; Nur: 24/21.

³⁴ Bakara: 2/275; Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

³⁵ er-Rum: 30/12, el-En'âm: 6/44; el-Mü'minun: 23/77; el-Zuhuruf: 43/75 bk. Râgıb el-İsfahani, el-Müfredat fî Garibi'l-Kur'an, Beyrut (ty.) s. 60; İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, Beyrut (ty.), VI, 29.

Bu son ayette İblis'in "Cinlerden olduğundan ve onun soyundan" bahsedilmektedir. Diğer bir ayette de: *"Onlar azgımlar ve İblis'in adamları hepsi tepetakla oraya (cehenneme) atılırlar."* (eş-Şuarâ: 26/94-95) buyurulmak suretiyle, İblis'in ordularının olduğuna da dikkat çekilmektedir. İnsanların beraberlerinde onlara vesvese veren bir şeytanın bulunduğunu bir başka hadis-i şerifte de görüyoruz.

Hiz. Âişe (r.a) şöyle rivayet etmiştir:

"Rasulullah (s.a.s) bir gece yanımdan çıkıp gitti. Ben bundan dolayı kıskançlık duydum. Biraz sonra geldi ve benim kıskandığımı hissetti. Bana:

"Neyin var ey Âişe, kıskandın mı?..." diye sordu. Ben:

"-Bana ne olacak, benim gibisi, senin gibi bir zatı kıskanmaz mı?" dedim.

Rasulullah:

"-Sana, şeytanın mı geldi?" dedi. Ben:

"-Ey Allah elçisi, benimle beraber bir şeytan mı var?" dedim. O da:

"Evet..." dedi

"-Her insanın yanında bir şeytan var mıdır?" dedim. O da:

"Vardır", buyurdular, Ben yine:

"Seninle de mi ey Allah'ın Resulu?" diye sordum. şöyle buyurdu:

*"Evet. Fakat, Rabbim ona karşı bana yardım etti de o da müslüman oldu."*³⁶

Bu hadisten, İblis olarak bildiğimiz şeytandan başka, her insanın yanında, onu doğru yoldan saptırmak için bir şeytanın da bulunduğunu öğreniyoruz. Ancak bununla insan kalbinde lümme-i şeytaniyye denilen şeytanın ahizesi gibi vazife gören parçanın kastedilmesi de mümkündür.

Şeytana karşı alınacak tedbirleri şöyle sıralayabiliriz:

Her insanın yanında bir şeytan olduğuna göre, ondan nasıl emin olacağız ve onun bizi doğru yoldan saptırmak için başvuracağı hilelerden kendimizi nasıl koruyacağız? Kur'an-ı Kerim'de bazı ayetlerde şöyle buyrulur:

"Kur'an okuyacağın zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın. "(Eûzü billahi mineşşeytanirracim) Doğrusu şeytanın, inananlar ve yalnız Rablerine güvenenler üzerinde nüfuzu yoktur. Onun nüfuzu (etkisi) sadece onu dost edinenlere ve Allah'a ortak koşanlar üzerinedir." (en-Nahl: 16/98-100)

Şeytanın telkinlerine uyanlarla, şeytan hakkında ise bir ayette şöyle buyruluyor:

"Onlar azgımlar ve İblis'in adamları, hepsi tepe taklak oraya (cehenneme) atılırlar." (es-Şuarâ: 26/94-95)

Yukarıda anlamını verdiğimiz ayetlerden de anlaşılıyor ki, Allah'a içtenlikle inanarak ibadet eden insanlar üzerinde, -kurşuna karşı çelik yelek giyilmiş gibi şeytanın hiçbir etkisi olamamaktadır. Allah'a inanıp emirlerine uyan ve Peygamber efendimiz (s.a.s)'in gösterdiği yoldan giden kişiler, şeytana galip gelmişler demektir. O halde, şeytana boyun eğmemenin tek yolu, Allah'a samimi olarak inanmak ve ibadetleri tam yapmak Hiz. Peygamber (s.a.s)'in gösterdiği yoldan ayrılmamaktır. Her işimize başlarken de: "Euzü besmele" ile başlamaktır.³⁷

Allah İçin Secde Etmeyen İblis:

Allah, Hiz. Âdem'i yarattı ve ona kendi ruhundan üfledi. Adem'in yaratılışı bitince Allah, meleklerle *'Âdem'in önünde secde edin'* diye emretti. Hepsini secde ettiler ama İblis secde etmedi. Secde etmeyişiinin sebebini de şöyle açıkladı : *'Ben ateşten yaratıldım, Âdem ise topraktan yaratıldı. Ateş topraktan üstündür.'* Allah, bu isyanından dolayı İblis'i kovdu. İlâhî rahmetten ve huzurdan kovulan İblis, insanları saptırmak, kandırmak ve 'hidayet' yolundan şaşırtmak üzere Allah'tan izin istedi. İblise bu izin verildi. İblis, kıyamete kadar gücü yettiği ölçüde insanları kandırıp kendi emrine çekmeye, onlara günah işletmeye devam edecekti. Bu konuyu Kur'an'dan takip edelim:

"Bir zamanlar Biz, meleklerle (ve cinlere) 'Âdem'e secde edin' dedik. İblis hâriç hepsi secde ettiler. O, yüz çevirdi ve büyüklük tasladı, böylece kâfirlerden oldu." (Bakara: 2/34)

"Andolsun sizi yarattık, sonra size şekil verdik, sonra da meleklerle 'Adem'e secde edin' diye emrettik. İblis'ten başka hepsi secde ettiler. Fakat o secde edenlerden olmadı."

Allah (şeytana) buyurdu ki: *'Sana emrettiğim vakit seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis:) 'Ben ondan daha hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın, onu da çamurdan yarattın' dedi.*

Allah, *'Öyle ise, dedi. Oradan (cennetten veya meleklerin içinden) in. Orada büyüklük taslamak senin haddin değildir. Çık, çünkü sen aşağılıklardansın!'*

İblis, *'Bana, (insanların) tekrar dirilecekleri güne kadar mühlet ver' dedi.*

Allah *'Haydi sen mühlet verilenlerdensin' buyurdu.*

İblis: *'Öyle ise beni azdırmana karşılık, and içerim ki, ben de onları (insanları) saptırmak için senin doğru yolunun üstünde tuzak kuracağım. Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve sen, onların çoklarını şükredenlerden bulamayacaksın!'* dedi.

³⁶ Müslim, Münafikun: 11; Ahmed b. Hanbel, Müsned: 6/115.

³⁷ Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 3/58-59.

Allah buyurdu: 'Haydi sen, yerilmiş ve kovulmuş olarak çık oradan! Andolsun ki, onlardan kim sana uyarsa, sizin hepinizi cehenneme dolduracağım.'

(Allah buyurdu ki:) Ey Âdem! Sen ve eşin cennette yerleşin, dilediğiniz yerden (bol bol) yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın, sonra zâlimlerden olursunuz.

Derken şeytan çirkin yerlerini kendilerine göstermek için onlara vesvese verdi ve 'Rabbiniz, sırf melek olursunuz veya ebedî kâlanlardan olursunuz diye sizi bu ağaçtan men'etti, başka bir sebepten değil' dedi.

Ve onlara, 'Ben gerçekten size öğüt verenlerdenim' diye yemin etti.

Böylece onları hile ile aldattı. Ağacın meyvesini taddıklarında çirkin yerleri, avret mahalleri kendilerine göründü. Ve cennet yapraklarından üst üste yamayıp üzerlerine örtmeye başladılar. Rableri onlara: 'Ben sizi o ağaçtan men' etmedim mi ve şeytan size apaçık bir düşmandır demedim mi?' diye nidâ etti.

(Âdem'le eşi) dediler ki: 'Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet edip acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.'

Allah buyurdu: Birbirinize düşman olarak inin, sizin için yeryüzünde bir süreye kadar yerleşip kalma ve yaşayıp faydalanma vardır.

'Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (diriltilip) çıkarılacaksınız' dedi.

Ey Âdem oğulları! Size çirkin yerlerinizi örtecek giysi, süslenerek elbise indirdik. Takva elbisesi ise daha hayırlıdır. İşte bunlar, Allah'ın âyetlerindendir. Belki düşünüp öğüt alırlar (diye onları indirdi).

Ey Âdem oğulları! Şeytan, ana-babanızı (Âdem ile Havvâ'yı), çirkin yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de şaşırtıp bir belâya düşürmesin. Çünkü o ve kabilesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz Biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kıldık." (A'râf: 7/11-27)³⁸

Allah, Hz. Âdem'i yarattı ve ona kendi ruhundan üfledi. İnsan halinde yaratılan Adem'in yaratılışı bitince Allah, meleklerle 'Âdem'in önünde secde edin' diye emretti. Hepsisi secde ettiler ama İblis secde etmedi. Secde etmeyişinin sebebini de şöyle açıkladı : 'Ben ateşten yaratıldım, Âdem ise topraktan yaratıldı. Ateş topraktan üstündür.' Allah, bu isyanından dolayı iblisi kovdu. İlâhî rahmetten ve huzurdan kovulan iblis, insanları saptırmak, kandırmak ve 'hidayet' yolundan şaşırtmak üzere Allah'tan izin istedi. İblise bu izin verildi.

İblis, kıyamete kadar gücü yettiği ölçüde insanları kandırıp kendi emrine çekmeye, onlara günah işletmeye devam edecekti.³⁹

Allah, Hz. Âdem'e kendi ruhundan üflemişti. Dolayısıyla Hz. Âdem, bir taraftan ilâhî bir üstünlüğe ulaşmış, bir taraftan da ölümsüzlük sırrına kavuşmuştu. İblis bunu görünce kıskandı ve secde etmedi.

Yahutta iblis, Allah'ın Hz. Âdem'e verdiği bu ilâhî emaneti, yani insan olarak yeryüzündeki 'halifelik' emanetini anlamadı, kibiri ve bilgisizliği yüzünden Adem'e secde etmedi.

İblis, aynı zamanda Allah'ın gelecek zamanlara ait planlarını göremeyip, kör nefisinin arzusuna uydu ve isyan etti. Öyleyse kim nefsinin arzularına hiç bir sınır tanımadan uyarsa, onda iblis ahlâkı var demektir.

İblis, Allah'ın iradesini sevgi planında da görememiştir. O Allahı hakkıyla sevebilseydi, Allah'ın severek yarattığı Adem'e secde ederdi. İblis, sevgiyi nefrete çevirmenin ilk örneğidir.

İblis, Âdem'in varlığının dış görünüşüne bakıp kendini üstün görmüştür ve yaratılışın iç yüzünü, sırrını, hikmetini anlamamıştır. Halbuki Allah'ın bütün işlerinin hikmetleri vardır, her birinin kendine ait sırları vardır. Adem'i sırf toprak zanneden iblis mantığı, kendi maddesini ondan üstün sanmıştır. Bugün, kendini mal, yüz güzelliği, makam, ırk, soy, sınıf veya ülke olarak üstün görenlerin mantığı iblis mantığıdır.

İblisin en önemli hatası kıyas etmesidir. Yani kendi aklınca, 'ateş topraktan üstündür, yani kendisi Âdem'den üstündür' zannetmesidir. Halbuki o durumda Allah'ın kesin secde emri vardı. İtaat eden bir kula düşen Mutlak Yaratıcı karşısında emri dinlemektir. Aklına çok güvenip Adem'i kıskanan iblis isyan etti ve sonsuza kadar lanetlendi. İblis, bu kıyası hangi ölçüye göre yaptı? Kendi aklına, kendi küçük mantığına göre mi, yoksa Allah'ın ona verdiği ölçüye göre mi? Allah ona öyle bir ölçü ve kıyas etme görevi vermemiştir. O, boyundan büyük bir işe kalkıştı; Adem'i küçük görüp secde etmek istemezken, aslında Allah'a karşı böbürlendi ve O'nun apaçık emrine karşı geldi.⁴⁰

Ona göre ateşten yaratılmak, bir üstünlük sebebiydi.⁴¹ Böylece o, ateşin topraktan üstünlüğü gibi iki madde arasında, aslında olmayan bir fark görmüştü. Her iki maddenin yaratıcısının da Allah olduğu itiraf etmesine rağmen, Adem'in halifelik ve ilâhî ruh taşıması, eşyanın isimlerini bilmesi gibi üstünlüklerini bilmezden gelmişti. Adem'de toprak, kendisinde ateşten başka bir mâhiyet görmemiş; ölüden diri, diriden ölü yaratan ve bütün meziyetleri bahşeden Allah'ı maddeye mahkûm saymıştı. Bu, ilâhî hükümleri, kendi nefesine ve aklına göre değerlendirip mantığına ters gelen bir hükmü reddeden bir akılcılık olduğu gibi; ırkçılığın da temeli idi. Yaratıkları, ruhî yapısıyla değerlendirmeyip, sadece maddî özellikleriyle, asâletiyle değerlendiren ırkçı anlayışın temeli de İblis tarafından böyle atılıyordu.

³⁸ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

³⁹ A'raf: 7/11-21. el-Hicr: 15/28-43, v.d.

⁴⁰ Hüseyin K. Ece, İslam'ın Temel Kavramları, Beyan Yayınları: 284-285.

⁴¹ Sâd: 38/71-85.

Bu anlayış, şeytana Allah'ın huzurundan kovulma, rahmetinden ümit kesme ve kıyamete kadar Allah'ın lânetini hak etme dışında hiçbir şey kazandırmadı. Çünkü o dar görüşlüydü, maddenin ötesini görememişti. Maddeyi tek ve gerçek ölçü sanmakla şeytanca bir yanılgıya düşmüştü. His ve duygularıyla hareketi sonucu kendi nefisinden kaynaklanan yanılgısını Allah'ın emrine tercih etmekle insanın üstünlüğü gerçeğini kabul etmemiştir. Mesele, sadece Allah'ın bir emrini yerine getirmemekle oluşan bir isyan değildi; Mü'min insan da yanılarak, unutarak isyan edebiliyor, ama lânetlenmiyor, şeytanlaşmıyordu. Çünkü tevbe çeşmesi ile tekrar arınabiliyor, hatasından dönebiliyordu. İşte şeytanî isyanın farkı burada düğümleniyordu: İblis, günahını itiraf ve tevbe etme, özür dileme yerine itirazı ve hayatı tercih etti.

Ateş ve toprak karşılaştırması bize gösteriyor ki, varlık sırrı, toprakta ve onun sembolleştirdiği çile, alçak gönüllülük, ezilmişlik, hizmet ve didinmedir.⁴²

İblis/Şeytana Mühlet Verilişi

Hız. Adem'e secde emri karşısında büyüklük taslaması sonucu ilâhî rahmetten ümidini kesen ve tamamen yalnız kalan şeytan, helâk edilebileceğini düşünmeye başladı; hayatından endişe etmeye başladı. *"İnsanların tekrar dirilecekleri güne kadar bana mühlet ver."* (A'râf: 7/14) diye Allah'a yalvardı. İnsanların tekrar dirilecekleri günden maksat, sûr'a ikinci üfürülüş zamanıdır.⁴³ Bu şekilde mühlet istemekle tekrar dirilmeden sonra artık ölümün olmayacağını biliyor ve böylece ölümden kurtulacağını sanıyordu. Onun bu ölümsüzlük isteği, *"...belirli bir zamana kadar"* (Hicr: 15/38) kaydıyla, *"Sen mühlet verilenlerdensin!"* (A'râf: 7/15) şeklinde cevaplandırıldı. Belirli bir zamandan maksat ise, sûr'a birinci üfürülüş zamanıdır.⁴⁴ Bununla o, zillet ve hakaret dolu bir hayatı ölüme tercih etti. Onun için esas düşüş de bu oldu.

Buradan da anlaşılacağı gibi, şeytan aslında Allah'ı ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmediği gibi Âdem'in nesli ve zürriyeti olacağını, dünyada bir müddet yaşayıp sonra öleceklerini ve bir gün gelip tekrar diriltileceklerini de biliyordu. Şu halde onun küfrü, Allah'ı ve âhireti inkâr şeklinde değil; teklif edilen emrin gereğini yerine getirmeyi kabul etmeme ve itiraz şeklindedir.

Belirli bir zamana kadar mühlet verilen şeytan, hatasını anlayıp tevbe ederek suçunu affettirme yoluna gitmedi. Bilakis daha da azgınlaştı. Kendisine, kıyamete kadar meşgul olabileceği bir hedef seçti. Bu hedef, ilâhî rahmetten uzaklaştırılmasına sebep olan insandı. Gönlnü intikam duyguları bürümüştü. Cürekâr bir edâ ile bu duygularını Yüce Allah'a şöyle açıkladı:

"Beni azdırdığın için yemin ederim ki, yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim ve onların hepsini saptıracağım." (Hicr: 15/39)

Görüldüğü gibi, Yüce Allah, isyanından dolayı şeytanı hemen huzurundan kovmamış, önce ona konuşma fırsatı vermiş, hatasını anlayıp tevbe imkânı tanımış; fakat o inat ve küfründe ısrar edince, bulunduğu makamdan indirmiş ve tasarladığı plânlarını şöylece sıralayıvermişti:

"Hâlis kullarım üzerinde senin bir nüfuzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır." (Hicr: 15/42)

"Yerilmiş ve koğulmuş olarak defol! Yemin olsun ki, insanlardan sana kim uyarsa, sizin hepinizi cehenneme dolduracağım." (A'râf: 7/18)

Şu halde şeytana uyan ondan, onun tebasından olup onun âkıbetine uğrayacaktır. Bu âyetlerden de anlaşılacağı gibi şeytana, Allah'ın hâlis kulları üzerinde etkili olabilecek hiçbir güç verilmemiştir. Dolayısıyla düşüncesinde, yaşayışında ve huyunda şeytana karşı olan insan, "Allah'ın kulu" sıfatını koruyacaktır. Şeytana âit bir vasfı taşıyan kimsede ise, şeytandan bir haslet var demektir.⁴⁵

İblis ve Faaliyet Alanı:

İblis, Allah'ın doğru yolunun üzerine oturup, insanlara her yönden yaklaşıp onları kandırmaya çalışacağına söz verdi.⁴⁶ İblis böylece düşmanını seçti, faaliyet alanını belirledi. Onun düşmanı, yaratılmasıyla ve secde emriyle kendisinin racim olup kovulmasına sebep olan insanın bizzat kendisi, gönlü, kafası, nefsi ve onun bulunduğu her yerd. İblis, bütün gücünü kullanarak, bütün imkânlarını seferber ederek, düşmanlarını azdırmaya, isyana sürüklemeye ve kendine bağlamaya gayret edecektir. Kabilesini (askerlerini), dostlarını, cinlerden ve insanlardan yardımcılarını devreye sokacak, bu iş için kullanacaktır.

İnsanın iç dünyası, bu anlamda bir mücadele, bir savaş alanıdır. Onun içinde iyiliğe de kötülüğe de meyil vardır. İblis, sürekli kötülüğe olan meyilleri ön plâna çıkarmaya çalışacak, ona sürekli kötülükleri telkin edecektir. Ona bu faaliyet iznini veren Rabbimiz şöyle buyurur:

⁴² Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

⁴³ Zümer: 39/68; Mutaaffifin: 83/6.

⁴⁴ Neml: 27/87.

⁴⁵ Elmalılı, c. 3, s. 2138; Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

⁴⁶ A'râf: 7/17.

"Meleklerle, Âdem'e secde edin! Demiştik. İblisin dışında hepsi secde ettiler. İblis, 'Ben, dedi, çamurdan yarattığın bir kimseye secde mi ederim?'

Dedi ki: 'Şu benden üstün kıldığına da bir bak! Yemin ederim ki, eğer beni kıyâmete kadar yaşatırsan, pek azı dışında, onun neslini kendime bağlayacağım!'

Allah buyurdu: 'Git! Onlardan kim sana uyarırsa, iyi bilin ki cehennem hepinizin cezasıdır. Mükemmel ve tam bir ceza!'

'Onlardan, gücünün yettiği kimseleri dâvetinle şaşırt; süvarilerinle, yayalarınla onları yaygaraya boğ; mallarına, evlâtlarına ortak ol; kendilerine vaadlerde bulun.'

Şeytan, insanlara, aldatmadan başka bir şey va'detmez.

Şurası muhakkak ki, benim (ihlâslı) kullarım üzerinde senin hiçbir ağırlığın (hâkimiyetin) olmayacaktır. (Onları) koruyucu olarak Rabbin yeter." (İsrâ: 17/61-65)

Bu İblise verilmiş olan bir emir değil; 'haydi elinden geleni ardına koyma, yapabileceğini yap, serbestsin' demektir.

Hayatımızla, ibadet ve inançla, haram ve helâl hükümleriyle ilgili kesin söz Allah'a aittir. Bu gibi konularda kendine göre dinler ve inanışlar uyduranlar İblisin arkadaşları, dostları ve askerleridirler.⁴⁷

Hayatımızla, ibadet ve inançla ilgili, haram ve helal hükümleriyle ilgili kesin söz Allah'a aittir. Bu gibi konularda kendine göre dinler ve inanışlar uyduranlar iblisin arkadaşlarıdır.

Allah'tan izin alan iblis işe ilk defa Âdem'i ve onun eşini kandırmakla başladı. Âdem'i, 'yasak ağacın meyvesinden yerseniz cenette ölümsüz olursunuz' fitnesiyle ve Allah adına yemin ederek kandırdı. Yasak meyveyi yiyen ilk insanlar Cennetten çıkarıldılar ve dünyaya gönderildiler.

Âdem tevbe etti ve bağışlandı.⁴⁸ Âdem'in günahı nefesine aldanması idi. Bir anlık kanma sebebiyle işlenen günahları Allah bağışladı. Ama şeytanın günahı nefse aldanmanın ötesinde Allah'ın emrini beğenmemek, kendini O'nun karşısında güçlü görmek, Allah'ın emrini bilerek dinlememek idi. Bu hata bağışlanmazdı.

İblis, Kur'an'da 'şeytan' olarak ta anılıyor. Şeytan, bütün kandırmaların, bütün kötülüklerin, bütün hak yoldan saptırmaların ortak adı olmaktadır. Bu manada bir çok şeytan olabilmektedir.

İblisin dünyada insanları kandırıp günaha ve isyana götürme faaliyetlerine artık şeytanî işler dememiz mümkündür.

Şeytan, itaat etmeye de isyan etmeye de, yani hayır işlemeye de şer işlemeye de meyilli yaratılan Ademoğlunu, kendi tarafına çekmeye, onu günah işlemeye çalışır. Ancak onun Allah'a hakkıyla teslim olmuş kullar üzerinde bir hakimiyeti, bir gücü yoktur.⁴⁹

İnsan imtihan için yaratılmıştır. Ya hayır işleyerek razı olunan kulların arasına katılacak, ya da şer işleyip cezayı hak edecek. Nefsi onu kötülüğe de iyiliğe de götürebilir. Şeytanın ve nefsin faaliyetleri imtihan olmanın bir gereğidir. Sıkıntı, meşekkat olmadan imtihan olmaz. İşte bu noktada Allah'ın hikmeti ortaya çıkmaktadır. Allah dileseydi ne şeytan olurdu, ne de kullar günah işleyebilirlerdi. Ancak dünya hayatı imtihan içindir. İnsan, bir takım denemelerden geçecek ve makamını kendisi kazanacaktır.

Şeytan, yani iblis; insanın içine fısıldar, vesvese verir, hayallere sürükler, hayırlı işleri yapmamaya, şerli işleri yapmaya davet eder. İnsanın içinde kötülüğe davet eden her çağrı, her duygu şeytandır. O ve kabilesi insanları, onların görmeyecekleri yerden gözetlerler. Ancak o ve kabilesi inkârcıların dostudurlar.⁵⁰

O, insanlara sağlarından, sollarından, önlerinden, arkalarından sokulur; onların Allah'a şükredici olmamaları için çalışır.⁵¹ Bu amacına ulaşmak üzere atlılarını ve yayalarını seferber eder, onlara karşı yaygara koparır, onlara mal ve çocuklarında ortak olmaya kalkışır.⁵²

Şeytan müslümanları hayır yapmaktan alıkoymaya çalışır. Zekat ve sadaka verenleri 'fakir olacaksınız' diye korkutur.⁵³

Şeytan, insanlara her türlü ahlaksızlığı emreder.⁵⁴ Onlara içkiyi, kumarı, zınayı süslü gösterir, böylece insanları Allah'ı anmaktan uzaklaştırır.

Şeytan, Allah'ın gücünü ve kaderini unutturur, evrendeki olayları, insan hayatında olanları tesadüflere bağlar ve insanları bunlara inanmaya çağırır. Böylece Allah'ı unutturur.

Şeytan, kendi yolundan gelenlere; başkaları üzerine haksızlık yapmaya, onların elindekine göz dikmeye davet eder. İnsanlar arasında anlaşmazlıkların kavgaların çıkmasına sebep olur.

Şeytanın işi fesat ve fitnedir. O, insanlar içinden kendine yandaşlar (veliler) bulur ve bir çok işini onlara yaptırır.

⁴⁷ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

⁴⁸ Bekara: 2/37.

⁴⁹ İsra: 17/62, 65; Hicr: 15/42.

⁵⁰ Araf: 7/27.

⁵¹ A'raf: 7/17.

⁵² İsra: 17/64. Müslim, Münafikûn: 66, 68, Hadis no: 2813, 4/2167.

⁵³ Bekara: 2/268.

⁵⁴ Bekara: 2288.

Şeytan, insanlara Allah'ı ve O'nun kitabını hatırlamayı unutturur. Böylece onları daha iyi kontrol altına alır ve hata yaptırır.

Aslında şeytanın hilesi zayıftır.⁵⁵ Onun insan üzerinde herhangi bir gücü yoktur.⁵⁶ Fakat insan, şeytanın fısıltılarına, kandırmacalarına, vesveselerine; hoşuna gittiği için kanmaktadır.

Yeryüzünde şeytana tabi olup ta Allah'ın dininden yüz çevirenlere Allah; 'Hizbû's-şeytan-şeytan taraftarı' demektedir.

Allah'ın sevgi ve rahmetinden uzak kalan iblis (şeytan) kıyamete kadar düşmanı olduğu Adem'i, yani insanı kandırmaya ve saptırmaya devam edecektir.

İnsana düşen düşmanına karşı uyanık olmalıdır.⁵⁷

İblis'in Başvurduğu Yöntemler

İblis insanları kandırmak için yaklaşırken birçok yöntem kullanır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Şeytan her şeyden önce bir vesvesecidir. Vesvese; fısıltı, hışırtı gibi gizli seslere denir. Gönülde birbiri arkasından gelip tekrar eden gizli söze vesvese denir. Şeytan insana sokulur ve tıpkı nefis gibi ona sinsi bir şekilde vesvese verir, onu kandırır, ona telkinde bulunur.⁵⁸

2- İblis insanları Allah'ın rahmetinin ve affının geniş olması ile aldatır ve onları günah işlemeye teşvik eder. Onlara sanki 'iyiye, için, zevkinize bakın, ibadeti sonra yaparsınız, Allah nasıl olsa affedicidir, sizi de affeder' der. Kur'an, bizi bu noktada da uyarmaktadır:

"...Sizi *ğarûr/aldatıcı*, *sakın Allah'a güvendirerek aldatmasın*." (Lokman: 31/33; Fâtır: 35/5)

3- İblis'in bir diğer yöntemi insanlara Allah'ın adını ve O'nu hatırlamayı unutturmasıdır.⁵⁹ Allah'ı unutanlar, kuşkusuz O'nun hükümlerini kulak arkası ederler, emirlerini kaale almazlar, nefislerinin isteklerine karşı çıkmazlar; âhiret azabını hatırlamazlar, cennetteki nimetleri akıllarına getirmezler. Ne Allah'ın azabından korkarlar, ne de O'nun vereceği mükâfatları beklerler.

4- İnsanları özellikle mal ve dünyalıklar konusunda korkuya düşürür. Onların dünyalıklara hırslarının artması için fakirliği silâh olarak kullanır, cimriliği ve aç gözlülüğü teşvik eder. Maldan ve dünyalıklardan başka bir kutsal tanımayan insanlar elbette İblis'in istediği noktaya gelen kimselerdir. İblis, bu gibi kimseleri çok rahat güdebilir. Onlara çok rahat kötülükleri yapmalarını emreder.⁶⁰

5- İnsanların aralarını açmaya çalışır. Sürekli kavga, savaş, anlaşmazlık, fitne, güvensizlik, birbiri hakkında kötü düşünme tam da İblis'in arzu ettiği şeydir. İblis, insanlar arasında fitne çıkarmaktan asla vazgeçmez.⁶¹

6- İblis, kendine bağladığı, Hakk'tan yüz çeviren kimselerin yaptıklarının doğru, üzerinde bulundukları yolun sağlam olduğunu, inançlarında, sözlerinde ve işlerinde bir yanlışlık bulunmadığını onlara telkin eder. Onların yanlış ve sapık işlerini allayıp pullar. Böylece onların bu kötülöklere devam etmelerini sağlar.⁶²

7- Şeytan ve onun yardımcıları olan cinler ve insanlar, diğerlerini kandırmak için süslü ve yaldızlı sözler söylerler. İddialarını ispatlamak için inandırıcı ve kandırıcı kendilerine göre deliller getirirler, her türlü ikna yöntemlerini kullanırlar. Çekici, hoşla giden, gönle rahatlık veren, ama aslında saptırıcı ve çarpık sözler kullanırlar. Avlarını bu yöntemle avlamaya çalışırlar.⁶³

8- İblis, insanları kendi yoluna davet etmek için birtakım araçlardan yararlanır. Bu araçların başında içki, kumar ve putlara tapmak gibi şeyler gelir.⁶⁴ Bu gibi şeyler, esasen şeytanın pis işlerindendir. Bunlardan sakınmak, şeytanın aldatmasından kurtulmak anlamına gelir. İçki ve kumar gibi alışkanlıklara dalanların akıl ve şuurları yerinde olmadığı için şeytanın oltasına kolay takılırlar. Bütün kötölüklerin anası olan içki şeytanın işini kolaylaştırır.⁶⁵

Şüphesiz ki İblis'in en önemli tuzaklarından biri de içki ve uyuşturucudur. Günümüzde içkinin ve uyuşturucunun çokça tüketildiği toplumlarda şeytanın saltanatı ve düzeni hâkimdir. O toplumlarda yaşayan insanların çoğu, şeytanın iki ayaklı askerleri haline gelmişlerdir.

9- Büyüklenme, istikbâr etme, kendini müstağnî görme, yani Allah' a muhtaç olmama duyguları da şeytanın önemli araçlarından biridir. Şüphesiz büyüklenmek, İblis'in ahlâkıdır. O bu duygu ile insanları Allah'ın

⁵⁵ Nisa: 4/76.

⁵⁶ Isra: 17/65.

⁵⁷ Hüseyin K. Ece, İslam'ın Temel Kavramları, Beyan Yayınları: 285-287.

⁵⁸ Nâs: 114/4-6.

⁵⁹ Mücadele: 58/19.

⁶⁰ Bakara: 2/268.

⁶¹ İsrâ: 17/53.

⁶² Neml: 27/24; Nahl: 16/63.

⁶³ En'âm: 6/112-113.

⁶⁴ Mâide: 5/90-91.

⁶⁵ A. Osman Ateş, Şeytan, s. 214.

huzurunda boyun eğmekten, O'nun emirlerine uymaktan uzaklaştırır. Aldatıcı bir gururla onlara istiğnâ, yani Allah'a ihtiyaç duymama duygusu telkin eder.

İblis bunlara benzer kendine ait tuzaklarla, verdiği vaadlerle, söylediği yalanlarla, süslediği zevk ve tutkularla, kendine bağlı olanları Allah'ın yolundan uzaklaştırmaya çabalar.⁶⁶

Unutmamak gerekir ki İblis'in Allah'ın sâlih kulları üzerinde bir gücü yoktur. O ancak kendine bağlı olanları yönlendirir, istediğini yaptırır. İblis yalnızca davet eder, özendirir, teşvik eder. Ona aldananlar, onun yolunu izler.⁶⁷

AZÂZİL

Şeytan'ın başka bir adı. Yahudi ve Hristiyan kaynaklarında Azazel, Azael, Hazazel diye de geçen bu kelimeye Kur'an-ı Kerim'de ve Kütüb-i Sitte'de rastlanmaz. Bununla beraber İslâmî literatürde karşılaşılan bu kelime Azrâil ile karıştırılmamalıdır. İbni Kuteybe, Azâzîl'i İblis'in isimlerinden birisi olarak açıklamaktadır.⁶⁸ Hallâc-ı Mansur, bu konuda geniş bilgi vermektedir. Ona göre de Azâzîl, İblis'tir. Azâzîl, Hz. Âdem'e secde etmediğinden lânetlenmiş ve azledilmiştir. Önceleri gökte meleklerle iyi, güzel şeylerden bahsederken sonra bu isyankâr tutumu yüzünden itibarını kaybetmiş olduğu için böylece adlandırılmıştır. İblis ile Azâzîl adları arasında bir türeme ilişkisi vardır.⁶⁹ Diğer müslüman yazarlarda da Azâzîl; İblis, Şeytan kelimeleriyle belirtilen varlığın bir adı olarak görülür.

İbrânî dilinde Azazel, Tanrı'nın kuvvetlendirdiği anlamına gelir. Kefaret gününde (Yom Kippur) mabeddeki serviste yer alan iki keçiden halkın günahını yüklenen birinin gönderildiği yer veya meleğin adıdır. Ancak kelimenin anlamında, kökünde etimolojisinde büyük çapta tartışma vardır. Tevrat'ın Levililer Kitabında Azazel'le ilgili şöyle bir anlatım yer almaktadır:

"Ve Hârûn bir kura Rab için ve bir kura Azazel için olmak üzere iki ergeç üzerine kura çekecek. Ve Harun Rab için üzerine kura düşen ergenci takdim edecek, ve onu suç takdimesi olarak arzedecektir. Fakat Azazel için üzerine kura düşen ergenci, onun için kefarete etmek, onu Azazel için çöle salıvermek üzere, canlı olarak Rabbin önünde durduracaktır."⁷⁰ Bu cümlelerde keçinin kendisine vakfedildiği Azazel teriminin üç açıklaması vardır:

1) Kelime keçinin kendisini nitelendirir. Kelimenin biraz değişmiş şekli o şekilde kullanılsa da, Arapça "azele" (sürdü, azletti) ile ilgilidir.

2) Kelime, keçinin salıverildiği yere işaret eder. Bu bazı Rabbî yorumcuların görüşüdür. Bazı kimseler kelimeyi "engebeli" anlamında Arapça "azza" ile ilgilendirirler. Burası "çöldeki" Dudael'dir. Azazel'in buraya gönderildiği Hanok'un (Hz. İdris) kitabında 10/4'te yazılıdır.

3) Kelime çölde yaşayan bir cin'in adıdır. Bu görüş, bir çok modern Kutsal Kitap tefsircileri tarafından kabul edilmiştir. Ancak Azazel hakkında en eski rivayeti muhtevî apokrif yahudi kitaplarından Hanok'un kitabında bu varlık insanoğullarını iğfal eden asi cinlerin elebaşlarından biri olarak yer almaktadır. İnsan kızlarının güzelliğine kapılarak Hermon dağından inmiş iki yüz cin'in reisleri arasında Azazel'in de adı geçer.⁷¹ O, "insanlara kılıç, kalkan yapmayı öğretti", kadınlar ondan "süs ve gözkapaklarını güzelleştirme sanatı"nı öğrendiler. Burada gözden kaçırılmaması gereken husus, hiç bir yerde cinlere keçi sunulmamasıdır. Gerçekte ona (keçi) günah ve murdarlık yüklenmemiştir. Bu, ancak bertaraf etme vasıtasıdır, yatıştırma değil.⁷²

Azazel'e gönderilen keçi konusu Azazel'le ilgili tartışmanın diğer bir kanadını oluşturmaktadır. Bu keçi, bir kurban değildir. Konu Tevrat'ta geçen cüzzamlının temizlenmesi âyinde tarlanın üzerinde uçuşması için serbest bırakılan kuş ile karşılaştırılabilir.⁷³ Keçi, İsrail'in günahını çöle taşımak, halkı günahlarından temizlemek için gönderilmektedir.⁷⁴ Bu keçinin öldürülüp öldürülmediği kesinlik taşımamaktaysa da, onun çöle ulaşması ve yine geri dönmemesi gerektiğinden (günahla yüklü olduğuna inanıldığından), baş rahibin âyinlerle başlattığı bu iş sonunda her halde o öldürülmekteydi. Yahudilerin sürgünde kaldıkları Babil'de de hastalığı keçiye yükletip onu çöle salıvererek orada öldürülmesi geleneği vardı. Yahudiler de bir yer veya ruhanî güç anlamında Azazel'e keçiye gönderip orada onu geri dönmemesi için uçuruma itiyorlardı. Azazel'in tabiatüstü bir ruhanî varlık olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bir keçi Tanrı'ya, bir keçi de ona gönderilmektedir. Burada, Azazel, Tanrı'ya denk tutulmuş olmaktadır. Tanrı'ya yakılmış sunu, Azazel'e ise bir günah sunusu yapılmaktadır. Çöl, cinlerin, görülmeyen ruhanî varlıkların meskeni olarak görüldüğünden⁷⁵ kötülük, kaynağına iade edilerek ondan

⁶⁶ Zübeyir Yetik, Şeytan, s. 97-107.

⁶⁷ H. K. Ece, Hz. Adem, s. 139-141; Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

⁶⁸ el-Maârif Beyrut 1390/1970, 8; Ayrıca Bkz. İbn Manzur Lisanü'l-Arab, Beyrut (t.y.) 6/29.

⁶⁹ Hallâc-ı Mansur, Kitabü't-Tavâsîn, terc., Yaşar Nuri Öztürk, İstanbul 1976, 109 vd.

⁷⁰ 16/8-10.

⁷¹ İ. A. 2/90.

⁷² The Interpreter's Dictionary of the Bible, New York 1962, 1/325-326.

⁷³ Levililer, 14/4-7.

⁷⁴ Judaica, Jerusalem 1970, 2/1000.

⁷⁵ Levililer, 13/21, 17/7, 34/14.

kurtulmak istenmektedir. Azazel'i bir yer, dağ; keçi, melek, sonradan bir cin haline dönüştürülmüş bir sami hayvan sürüsü tanrısı, kayan ilk yıldız olarak yorumlayan görüşler⁷⁶ varsa da, Hanok'un kitabında açıklanan yeryüzüne inmiş cinler arasında adı geçen varlık olması ağırlık taşımaktadır. Azazel'in de arasında bulunduğu bu varlıklar insan kızları ile birleşiyorlar, meydana gelen devler dünyaya kötülük saçıyorlar, tûfan suları yeryüzünü basmadan önce Tanrı bu cinleri cezalandırıyor. Bu arada Azazel'in de el ve ayaklarını büyük meleklerden Rafael'e bağlatarak onu Dudael'deki çölde bir çukura atıyor. Azazel, orada lânetli olarak son güne kadar kalmaya mahkûm ediliyor.

İşte İslâmî literatüre de İsrâiliyat arasında giren Azâzîl; çöl cinlerinin reisleri arasında bulunup, karanlık gecelerde yolculara eziyet eden bir varlık halinde düşünülmüş olmalıdır. İslâmî kaynaklar Azâzîl'i, İblis'in önceki adı olarak görürler. İbni Abbas'a (r.a.) dayandırılan bazı rivayetlere göre İblis'in adı Azâzîl idi. Azâzîl, Cennet'in muhafızları arasında yer aldığından melekler arazında cin denen bir gruba mensuptu.⁷⁷ O, bir cindir. Onun nesli, grubu, ordusu vardır.⁷⁸

ŞEYTAN

"Şeytan" uzaklaştı manasındaki "şatane" fiilinden türemiştir. Yandı anlamındaki "şâta" fiilinden türediğini öne süren bazı âlimler de vardır. Şeytan kelimesinin aslının "Satan" olup, bunun İbrânîce olduğu, rakip, muhalif gibi anlamlara geldiği, Tevrat'ta da bu anlamda kullanıldığı da ileri sürülür. Şeytan, cinlerden ve insanlardan en şerli (en kötü) yaratıkları nitелеmek için kullanılan bir kavramdır. "Şeytan" ve çoğulu olan "şeyâtîn" kelimeleri Kur'an-ı Kerim'de toplam 88 yerde geçmektedir. Şer'i istilahta, Yüce Allah'ın Hz. Âdem'e secde emrine karşı gelip isyan ettiği için ilâhî rahmetten kovulan ve insanların amansız düşmanı olan cinlerin inkârcılarından gizli bir varlıktır.⁷⁹

Kötü rûhun, kötü birinin, kötülüğe teşvik edenin, kötülüğün temsilcisinin, karanlık ve dalâletin önderinin, Allah'ın ve O'nu seven, O'na kullukta bulunan herkesin büyük düşmanının müşahhaslaştırılmış şekli veya kötülüğün sembolü olmuş varlık.

Şeytan (Satan) İbranice asıllı bir kelime olup, rakip, muhalif gibi anlamlara gelir. Tevrat'ta da bu anlamda kullanılmıştır.⁸⁰ Yeni Ahid'de ise, bu dünyanın reisi,⁸¹ hava kuvvetlerinin reisi⁸² gibi vasıflarla karakterize edilmiştir.⁸³ Adem (a.s.)'a secde emrinden önceki ismi, Süryanca "tanrı tarafından desteklenmiş" anlamına gelen Azâzel (veya Azâzîl), Arapça Hâris idi. Azâzel, Hanuk'un Kitabı'nda, Allah'ın rahmetinden kovulan 200 kadar melekten biri olarak zikredilir. O, erkeklere kılıç ve kalkan yapmayı; kadınlara ise, süslü giyinmeyi ve göz kapaklarını güzelleştirme sanatını öğretmiştir. Yahudi geleneğinde de Azâzel, Adem'e secdeyi reddeden melek olarak zikredilir. Eyüb'ün Kitabı'nda ise, Tanrı'nın oğullarından biri olarak geçer.⁸⁴ Adem'e secdeyi kabul etmeyişi gerekçesindeki "kendisinin dumansız ateşten Adem'in de çamurdan yaratılmış olma"⁸⁵ bahanesinde asıl vurgulamak istediği, ateşten yaratılanın ölümsüz, çamurdan yaratılanın ise ölümlü olacağı düşüncesidir.⁸⁶ Böylece Azâzel, Âdem'e secdeyi kabul etmediği andan itibaren, "hayırdan ümidini kesmiş, pişmanlık ve üzüntü duyan" anlamında İblis; secde etmeyişi sebebi olarak da "beni dumansız ateşten, onu ise çamurdan yarattın" diyerek hükümsüz bir bahane ve kendisince geçerli bir gerekçe gösterdiği ve Adem'i cennet'ten çıkarmaya çalıştığı andan itibaren de Şeytan adını almıştır. Binaenaleyh İblis ve Şeytan, davranışlarına paralel olarak, ona sonradan verilen iki isimdir. Kur'an'da Adem'e secde söz konusu olan bütün âyetlerde özellikle "İblis" kelimesinin kullanılmış olması hem yukarıdaki görüşün doğruluğu, hem de âyetlerde kullanılan kelimelerin yerli yerince seçilişi ve Kur'an'ın yüce üslûbu hakkında bir fikir vermektedir.⁸⁷

Şeytan, Arapça "şetane" kökünden rahmetten uzaklaştı, hak'dan uzak oldu; "Şâta" kökünden ise, öfkeden tutuştu, helak olacak hale geldi gibi manalara gelip insanlardan, cinlerden ve hayvanlardan isyan eden ve zarar veren her şeyin adı olmuştur. Bu manada bir canavar veya yılan da şeytan denilir. Aynı şekilde haset, öfke gibi insana mahsus olan her kötü huy ve davranış da şeytan diye isimlendirilmiştir.

Şeriat örfünde ise, Yüce Allah'ın Âdem'e secde emrine karşı gelip isyan ettiği için ilâhî rahmetten kovulan ve insanların amansız düşmanı olan, cin taifesinin inkarcı kesiminden⁸⁸ gizli bir varlıktır. Diğer isimleri ise Garûr,

⁷⁶ Gustaw Davidson, A Dictionar of Angels, London 1967, 63-64.

⁷⁷ Süleyman Ateş, Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri, Ankara 1982, s. 58.

⁷⁸ el-Kehf: 18/50, Şuarâ: 26/95; Günay Tümer, Şamil İslam Ansiklopedisi: 1/185-186.

⁷⁹ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

⁸⁰ Sayılar: 22/22.

⁸¹ Yuhanna: 16/11.

⁸² Efesoslulara Mektup 2/2.

⁸³ Custav Davidson, A Dictionary of Angels, London 1968, s. 101.

⁸⁴ Eyüp, 1/6; 2/7.

⁸⁵ el-A'raf: 7/12.

⁸⁶ Davidson, a.g.e., s. 63, 261; S.G.F. Brandon A, Dictionary of Comparative Religion, London 1971, s. 558.

⁸⁷ el-Bakara, 2/34; el-A'raf, 7/11; el-Hicr, 15/31-32; el-Asra, 17/61-62; el-Kehf, 18/50; Tâ-hâ, 20/116; Sa'd, 38/84-85.

⁸⁸ el-Kehf: 18/50.

Vesvâs, Hannâs, Kâfir, Sağır, Mârid, Tâif, Fâtin, Mel'ûn, Mez'ûm, Medhûr, Mekzû, Kefr, Hazûl, Adüvv, Mudill, Merid'dir.⁸⁹

Şeytanın Kur'an-ı Kerim'de geçen birçok ismi vardır. En çok şeytan ve İblis ismi ile söylenilmiştir. İblis, bütün şeytanların reisi, büyüğü ve amiri durumundadır. Ondan başka olarak insanlardan ve cinlerden de şeytanlar bulunduğu Kur'an-ı Kerim'de bildirilir. Fakat bunlar, onun neslinden gelme manasında değil, sadece şeytanın yaptığı işi yaptıklarından ona dost ve yardımcı olmak manasındadır. Onlar da İblis gibi, insan ve cinleri, haktan batıla, hayırdan şerre, nurdan zulmete sürükleyebilmek için çaba gösterirler.⁹⁰

Şeytan azgın veya uzaklaştırılmış anlamındadır. Şeytan ifadesi, sapıklık davetçileri için de kullanılır.

“Böylece biz her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar.” (En'am: 6/112)

Şeytan İblis ve zürriyeti için de kullanılır.

Nasıl melekler Allah'ın orduları olarak hayrı ve iyiliği temsil ediyorlarsa İblis ve yanındaki şeytanlar da Allah'ın düşmanları olarak kötülüğü ve fenalığı temsil ediyorlar.

Şerri ve masiyetleri süsleyen o şeytandır. Cinsî, ahlakî, ictimai, siyasî, iktisadî ve insanın başına gelen ne kadar bela musibet varsa, işte muhakkak bunlar İblis ve onun şerli ordusunun çalışmaları neticesindedir.⁹¹

Yaratılışı ve Hz. Âdem'e Secde Emrinden Önceki Durumu:

Şeytan asıl itibariyle cinlerdendir, onlar gibi ateşten yaratılmıştır. Allah Teala'ya uzun müddet isyan etmeden ibadette bulunduğu için, melekler seviyesine yükselmiş, Adem'e kible emrine itiraz etmiş, kendisinin ateşten, Adem'in topraktan yaratıldığını, bu sebeple de Adem'den hayırlı olduğunu bildirmiştir. Emre itiraz etmesi, Allah'ın emrini hikmetsiz ve manasız bulması, kendisinin Allah Teala'dan daha iyi hükme vardığını iddia etmesi durumu, onu ebediyen ilahi rahmetten çıkmağa sevk etmiştir. Şeytan rahmet-i ilahiyeden kovulması sonucunda Allah Teala'dan, insanların tekrar diriltilecekleri güne kadar ölmek üzere mühlet istemiş, bu isteği kabul edilince de, insanları azdırmak için türlü çarelere başvuracağını ve sonunda da onların çoğunu şükreden kullar olarak bulamayacağını bildirmiştir.

Şeytanın insanlığa ilk darbesi, Hazreti Adem ile zevcesi Hafsa'yı, yenilmesi yasak edilen ağaçtan yedirmek suretiyle cennetten çıkarılmalarına sebep olmasıdır. Cennetin her türlü nimetinden faydalanmak, fakat sadece bir tek ağaca yaklaşmamak emri şeytanın kandırmasıyla çiğnenmiştir. Şeytanın Hazreti Adem ile Havva'ya söylediği şu sözler, Kur'an-ı Kerim'de anlatılır:

“Rabbiniz size bu ağacı başka bir şey için değil, ancak iki melek olacağınız, yahut ebedi kalıcılardan bulunacağınız için yasak etti.” (A'raf: 7/20)

Şeytan daha sonra sözlerinde samimi olduğu ve her ikisinin de hayrını dilediği hususunu kuvvetlendirmek için Allah adına yemin etmiştir. Bunun üzerine her ikisi de o ağaçtan tadarak tatmaz derhal üzerlerinde cennet libasları gitmiş ve Hak Teala; emrini tutmadıklarını o zaman ihtar ederek cennetten inmelerini ve bir zamana kadar orada kalmalarını takdir buyurmuştur.⁹²

Evrende Adem (a.s) den önce yaratılmış melek ve cin adında iki varlık mevcuttu.⁹³ Şeytan, cin denen varlık grubuna mensup idi.⁹⁴ Hz. Âdem'e secde emrine kadar hissiyatına dokunan bir teklif yapılmamış ve imtihan olunmamıştı. Onun bu ana kadar, Allah'ın emirlerine göre mi, yoksa öz nefsinin isteklerine göre mi hareket ettiği bilinmiyordu. Âdem'e secde emri onun hissiyatına ters düştü. Emri yerine getirmekten kaçındı. Gerekçe, kendisinin ateşten, Adem'in ise topraktan yaratılmış olmasıydı. Böylece o, itiraf ve özür dileme yerine itirazı ve hayati tercih etti. Ona göre ateşten yaratılmış olmak bir üstünlük sebebiydi.⁹⁵ Böylece o, ateşin topraktan üstünlüğü gibi iki madde arasında, aslında olmayan bir farklılık görmüştü. Her iki maddenin yaratıcısının da Allah olduğunu itiraf etmesine rağmen Âdem'in yeryüzünde Allah'ın halifesi olması, Allah'tan bir ruh taşıması gibi⁹⁶ asıl üstünlüklerini bilmezden gelmişti. Adem'de toprak, kendisinde ateşten başka bir mâhiyet görmemiş; ölüden diri, diriden ölü yaratan ve bütün meziyetleri bahseden Allah'ı maddeye mahkum sanmıştı.⁹⁷

⁸⁹ Früzâbâd, Kâmus Tercemesi, İstanbul 1305, 4/665; Seyyid Muhammed Murtaza ez-Zebidi, Tâcûl-Arûs, Beyrut (t.y) 9/353; İsmail b. Hammad el-Cevher, es-Sihah, Beyrut, 1399/1979, 5/2144; Râgıb İsbahâni, el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'ân, Mısır (t.y) s. 383; es-Seyyid Sâbık, el-Akâidü'l-İslâmiyye, Beyrut (t.y) s. 139; Süleyman Ateş, İnsan ve İnsan üstü, İstanbul 1979, s. 36 vd.; Mehmed Hulusi İşler, Nefis ve Şeytan, İstanbul 1984, s. 106. Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 6/38-39.

⁹⁰ A. Lütfü Kazancı, İslam Akaidi, Marifet Yayınları: 110.

⁹¹ Ahmed Muhammed Davud, Akidetü't-Tevhid, Ravza Yayınları: 69.

⁹² A. Lütfü Kazancı, İslam Akaidi, Marifet Yayınları: 108-110.

⁹³ el-Bakara: 2/31; el-Hicr: 15/26-29.

⁹⁴ el-Kehf: 18/50.

⁹⁵ Sâ'd, 38/71-85.

⁹⁶ el-Hicr, 15/29; Sâ'd, 38/72.

⁹⁷ Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul (t.y), 3/2133; N. Mehmet Solmaz-İsmail L. Çakan, Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi, İstanbul 1982, 1/19.

Bu anlayış Şeytan'a, Allah'ın huzurundan kovulma, rahmetinden ümit kesme ve kıyamete kadar O'nun lânetini hak etme dışında hiç bir şey kazandırmadı. Çünkü o dar görüşlüydü, maddenin ötesini görememişti. Maddeyi tek ve gerçek ölçü sanmakla şeytanca bir yanılgıya düşmüştü. His ve duygularıyla hareketi sonucu kendi nefisinden kaynaklanan yanılgısını Allah'ın emrine tercih etmekle insanın üstünlüğü gerçeğini kabul etmemiştir. Çünkü bu secde emri yalnız Âdem'in şahsına değil, zürriyeti de dahil, insan nev'ine verilen bir şeref ve imtiyazdır.⁹⁸

Bu aynı zamanda insanın üstünlüğüne yapılan ikinci itirazdır. Birinci itiraz da meleklerden gelmişti.⁹⁹ Şeytan'ın bu itirazı, büyüklük taslamaya ve neticede kendisini inkâr götüren bir isyana dönüştü. Çünkü o, neticede sahibini alçaltacak olan bir büyüklük anlayışına sahipti. Nihayet Allah'tan şu hitap geldi:

"İn oradan! Orada büyükmek sana düşmez, defol!... Sen alçağın birisin! Defol oradan. Sen artık kovulmuş birisin. Doğrusu hesap gününe kadar lânet sanadır." (el-A'raf: 7/13; el-Hicr: 15/34-35; Sâd: 38/77-78)

Böylece Hz. Âdem'e karşı büyüklük taslaması ve secde emrine isyanı neticesinde ilâhi rahmetten ebediyen kovuluşu "İblis" adını almasına sebep oldu. Hz. Âdem'e secde emri karşısında isyan eden ve hakikatle ilgili bütün bağları koparılan ve melekler arasındaki yerini de kaybederek tamamen yalnız kalan şeytan bu defa intikam peşine düştü. Bir başka deyişle şeytanca tutum içerisine girdi. Hedefi insandı. Çünkü insan yüzünden ilâhi rahmetten uzaklaştırılmıştı. Amacına ulaşabilmek için de Allah'tan kıyamete kadar mühlet istedi.¹⁰⁰

Mühlet Verilişi:

Hiz. Âdem (a.s)'a secde emri karşısında büyüklük taslaması sonucu ilâhi rahmetten ümidini kesen ve tamamen yalnız kalan şeytan, hayatından da endişe etmeye başladı. *"İnsanların tekrar dirilecekleri güne kadar bana mühlet ver."* (el-A'raf: 7/14) diye Allah'a yalvardı. İnsanların tekrar dirilecekleri günden maksat ise sûr'a ikinci üfürölüş zamanıdır.¹⁰¹ Bu şekilde mühlet istemekle tekrar dirilmeden sonra artık ölümün olmayacağını biliyor ve böylece ölümden kurtulacağını sanıyordu. Onun bu ölümsüzlük isteği, *"...belirli bir zamana kadar"* (el-Hicr: 15/38) kaydıyla, *"Sen mühlet verilenlerdensin!"* (el-A'raf: 7/15) şeklinde cevaplandırıldı. Belirli bir zamandan maksat ise, sûr'a birinci üflenış zamanıdır.¹⁰² Bununla o, zillet ve hakaret dolu bir hayatı ölüme tercih etti. Onun için esas düşüş de bu oldu.

Buradan da anlaşılacağı gibi, şeytan aslında Allah'ı ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmediği gibi Âdem'in nesli ve zürriyeti olacağını, dünyada bir müddet yaşayıp sonra öleceklerini ve bir gün gelip tekrar diriltileceklerini de biliyordu. Şu halde onun küfrü Allah'ı ve âhireti inkâr şeklinde değil, teklif edilen emrin gereğini yerine getirmeyi kabul etmeme ve itiraz şeklindedir.¹⁰³

Cinlerden olan bu şeytanlara da, İblis gibi uzun ecel tanınmış olması veya olmaması hakkında bir bilgimiz yoktur. Ancak İblis'e tanınan uzun ömür, şahsına aittir.¹⁰⁴

Görevi:

Belirli bir zamana kadar mühlet verilen şeytan, hatasını anlayıp tevbe ederek suçunu affettirme yoluna gitmedi. Bilakis daha da azgınlıştı. Kendisine, kıyamete kadar meşgul olabileceği bir hedef seçti. Bu hedef, ilâhi rahmetten uzaklaştırılmasına sebep olan insandı. Gönlnü intikam duyguları bürümüştü. Cüretkâr bir edâ ile bu duygularını Yüce Allah'a şöyle açıkladı:

"Beni azdırdığın için yemin ederim ki, yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim ve onların hepsini saptıracağım." (el-Hicr: 15/39)

Görüldüğü gibi, Yüce Allah isyanından dolayı şeytanı hemen huzurundan kovmamış, önce ona konuşma fırsatı vermiş, hatasını anlayıp tevbe etme imkânı tanımış fakat o, inat ve küfründe ısrar edince, bulunduğu makamdan indirmiş ve tasarladığı plânlarını şöylece sınırlayıvermiştir:

"Halis kullarım üzerinde senin bir nüfuzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır." (el-Hicr: 15/42)

"Yerilmiş ve koğulmuş olarak defol. Yemin olsun ki, insanlardan sana kim uyarsa; sizin hepinizi Cehennem'e dolduracağım." (el-A'raf: 7/18)

Şu halde şeytana uyan ondan, onun tebaasından olup onun âkibetine uğrayacaktır. Bu âyetlerden de anlaşılacağı gibi şeytana, Allah'ın hâlis kulları üzerinde etkili olabilecek hiç bir güç verilmemiştir. Binaenaleyh düşüncesinde, yaşayışında ve huyunda şeytana karşı olan insan, "Allah'ın kulu" sıfatını koruyacaktır. Şeytana âit bir vasfı taşıyan kimsede ise, şeytandan bir haslet var demektir.¹⁰⁵

⁹⁸ Yazır, a.g.e., 3/2129.

⁹⁹ el-Bakara, 2/30.

¹⁰⁰ Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 6/39.

¹⁰¹ ez-Zümer: 39/68; el-Mutaffin: 83/6.

¹⁰² en-Neml: 27/87.

¹⁰³ Yazır, a.g.e., 3/2135; Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 6/39-40.

¹⁰⁴ A. Lütfü Kazancı, İslam Akaidi, Marifet Yayınları: 111.

¹⁰⁵ Yazır, a.g.e. 3/2138; Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 6/40.

Havva'nın Yaratılışından Sonra:

Bilindiği gibi ilk insan olarak yaratılan Hz. Âdem erkekti; Adn Cenneti'nde ikamet ediyordu. Burası Âdem'in ilk vücut nimetine mazhar olduğu hilkat bahçesiydi. Kendi cinsinden ve nefsinden eşi de yaratıldı.¹⁰⁶ Eşinin adı Havva idi.¹⁰⁷ Artık evrende iki insan vardı: Âdem ve Havva. Böylece insanın Cennet hayatı başlamıştı, devam ediyordu. Öte yanda, Âdem'i kendi felaketine sebep bilen şeytan, ondan öç almayı plânliyordu. Bunun üzerine Âdem ve eşini Allah şöyle uyardı:

"Ey Âdem! Eşin ve sen Cennette kal, orada olandan istediğiniz yerde bol bol yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz." (el-Bakara: 2/35; Tâ-Hâ: 20/117-119)

Şimdi imtihan edilme sırası Âdem'e gelmişti. Aslında Âdem'e ve eşine yaklaşılmasa tavsiye edilen ağaç, aynı zamanda bir imtihan sahasıydı. Onun meyvasından yemek ise, yasak bir fiilin işlenmesi, sorumluluk sahasının dışına çıkılması ve Allah'ın koyduğu bir yasağın çiğnenmesi demektir. Bu yasağı çiğnemekse Allah'ın tayin ettiği sınırları ve hukuk dairesine tecavüz demek olacağından, bir haksızlık ve dolayısıyla kişinin kendisine zulümdü. Bunun için zalimlerden olursunuz denilmişti.¹⁰⁸ Nihayet *"Şeytan oradan ikisinin de ayağını kaydirtti..."* (el-Bakara: 2/36) ve onların yanılmalarını sağladı.¹⁰⁹ Âdem ve eşi, melek olma veya Cennet'te ebedi kalma ihtimallerini duyunca, şeytanın kendilerine düşman olduğunu unuttular. "Ağaca yaklaşmayın" emrine sabırsızlık edip ondan yediler.¹¹⁰ Ağaçtan meyve tadınca ayıp yerleri kendilerine açılıverdi.¹¹¹ Allah Âdem'e görevini hatırlatarak *"Ben sizi o ağaçtan men etmemiş miydim? Şeytanın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydim?"* diye seslendi. (el-A'raf: 7/22). Nimetin devamlılığı ve Cennet'te edebi kalma arzusu onların bu duruma düşmesine ve şeytana uymalarına sebep olmuştu. Fakat hatalarını çok çabuk anladılar, meleklerin yolunu seçerek derhal tevbe ettiler.¹¹² Allah da tevbelarını kabul etti.¹¹³ Fakat cennette daha fazla kalmalarına müsaade etmedi ve şu emri verdi: *"Birbirinize düşman olarak inin, siz yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz. Orada yaşar, orada ölür ve oradan dirilip çıkarılırsınız..."* (el-A'raf: 7/24-25). Hz. Âdem ile Havva, emre uyup yeryüzüne indiler, yeryüzünde tekrar emre uyup buluştular ve Rab'larına birlikte şöyle dua ettiler: *"Rabbimiz! Kendimize yazık ettik; bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, kaybedenlerden oluruz..."* (el-A'raf: 7/23). *"Allah ikisinden pek çok erkek ve kadın türetti."* (en-Nisa: 4/1). Yeryüzünde insanlar çoğaldı. Allah, Âdem'in çocuklarını peygamber yaptı.¹¹⁴ Ondan sonra, şeytana karşı insanı peygamberlerle korudu. Artık hidayet peygamberlerin, dalâlet de şeytanın yolu olacaktı. Âdem'in oğullarından Hâbil ve Kabil'in kişiliğinde de Melek-Şeytan kutuplaşması vardı.¹¹⁵

Şeytanın Görevi:

Ayet-i kerimeden net olarak anlaşıldığı gibi, şeytan, insanları doğru yoldan, Allah'ın yolundan saptırmaya çalışacaktır; bu onun görevidir. İnsanlar içerisinde ona uyanlar olacağı gibi, ona uymayıp reddedenler de olacaktır.

Allah Teala Kur'an'da, şeytanın bizim düşmanımız olduğunu bizlere defalarca bildirmiştir. Bu düşmanlık kıyamete kadar devam edecektir. Biz mü'minler, devamlı olarak şeytandan uzak durmalıyız ve kesinlikle ona uymamalıyız. Aksi halde biz de onun gibi Allah'a isyan edenlerden oluruz.¹¹⁶

Şeytanla Âdem ve Havva arasında geçen bu hadiseden sonra Allah, şeytana karşı tedbirli olmaları için, insanları da uyardı ve şöyle buyurdu:

"Ey insanoğulları! Şeytan, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak ananızı babanızı cennetten çıkardığı gibi sizi de şaşırtmasın. Sizin onları görmediğiniz yerlerden o ve tarafları sizi görürler. Biz şeytanları inanmayanlara dost kılarız." (el-A'raf: 7/27)

"Ey insanlar! Yeryüzündeki temiz ve helâl şeylerden yiyin, şeytana ayak uydurmayın, zira o sizin için apaçık bir düşmandır. Muhakkak size kötülüğü, hayasızlığı, Allah'a karşı da bilmediğiniz şeyi söylemenizi emreder." (el-Bakara: 2/168-169)

"Onlar Allah'ı bırakıp tanrıçalara taparlar ve: 'Elbette senin kullarından belli bir takımı alıp onları saptıracağım, develerin kulaklarını yarmalarını emredeceğim, onlara kuruntu kurduracağım, Allah'ın yarattığını"

¹⁰⁶ er-Rûm: 30/21.

¹⁰⁷ Sahih-i Buhari Tecrid-i Sarih Tercemesi: 9/81.

¹⁰⁸ Yazır, a.g.e. 3/2139.

¹⁰⁹ A'raf: 7/20-22; Tâhâ: 20/120.

¹¹⁰ Tâhâ: 20/115.

¹¹¹ Tâhâ: 20/121.

¹¹² el-A'raf: 7/23.

¹¹³ el-Bakara: 2/37; Tâhâ: 20/122.

¹¹⁴ el-Bakara: 2/38; Âlu İmrân: 3/33; Tâhâ: 20/122-123.

¹¹⁵ Çakan-Solmaz, a.g.e. 1/27.

¹¹⁶ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

değiştirmelerini emredeceğim" diyen, Allah'ın lanet ettiği azgın şeytana taparlar. Allah'ı bırakıp şeytanı dost edinen şüphesiz açıktan açığa kayba uğramıştır. Şeytan onlara vâdediyor, onları kuruntulara düşürüyor, ancak aldatmak için vaadde bulunuyor. İşte onların varacağı yer cehennemdir. Oradan kaçacak yer de bulamayacaklardır." (en-Nisa: 4/117-121)¹¹⁷

Bu âyetler aynı zamanda insanın, şeytanın fitnesinden sakınmasının mümkün olduğunu da gösterir. Yine bu âyetler imansızlıkla-şeytanlık, imansızlarla-şeytanlar arasında bir yakınlık olduğunu ve şeytanın imansızların velileri, âmirleri, işverenleri, başlarına musallat yakınları ve arkadaşları olduğunu gösterir. Allah'ın gösterdiği doğru yoldan uzaklaşan ve O'nun koyduğu yasakları çiğneyen kimselerin eninde sonunda mutlaka şeytanın tuzağına düşecekleri,¹¹⁸ şeytanın tuzağına düşen bu azgın kimselerin, sonunda şeytanın kendilerini istilâ etmesine ve kayıtsız şartsız şeytanın esiri olmalarına mâni olamayacakları bildirilmiş¹¹⁹ "... eğer onlara itaat ederseniz şüphesiz siz müşrik olursunuz" (el-En'âm, 6/121) buyurulmuştur.¹²⁰

Şeytanın Zarar Veremeyeceği Kimseler

Şeytanın kendilerine te'sir edemeyeceği kimseler de âyetlerde şu şekilde belirtilmiştir:

"Şeytan seni dürtecek olursa Allah'a sığın, doğrusu O iştir ve bilir. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, şeytan tarafından bir vesveseye uğrayınca, Allah'ı anarlar ve hemen gerçeği görürler." (el-A'raf: 7/200-201)

"Kur'ân okuyacağın zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın. Doğrusu şeytanın, inananlar ve yalnız Rablerine güvenenler üzerinde bir nüfûzu yoktur. Onun nüfûzu sadece, onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerindedir." (en-Nahl: 16/98-100)

Allah'ın hâlis kullarına te'sir edemeyeceğini, şeytan, bizzat kendisi de itiraf etmiştir.¹²¹

Şeytanın insanı azdırmak için başvurmayacağı çare yoktur. Ondan korunmayı emreden pek çok ayet ve hadis vardır.

"Ey Adem oğulları, şeytana tapmayın. Çünkü o sizi Rabbinizden ayıran bir düşmandır... diye size emretmedim mi?" (Yasin: 36/60)

"Şeytan sizin için yaman bir düşmandır. Bu sebeple siz de onu düşman edinin..." (Fatır: 35/6)¹²²

Âyetlerden de anlaşılıyor ki, Allah'a içtenlikle iman ederek ibadet eden insanlar üzerinde, tabanca kurşununa karşı çelik yelek giyilmiş gibi şeytanın hiçbir etkisi olamamaktadır. Allah'a iman edip emirlerine uyan ve Peygamberimiz'in (s.a.s.) gösterdiği yoldan giden kişiler, şeytana galip gelmişler demektir. O halde, şeytana boyun eğmemenin tek yolu, Allah'a samimi olarak inanmak ve ibadetleri tam yapmak, Peygamber'in gösterdiği yoldan ayrılmamaktır. Her işimize başlarken de şeytandan Allah'a sığınıp, Allah'ın ismini anmalı; "eüzü besmele" ile başlamalıyız.¹²³

Her İnsana Bir Şeytan Verilişi:

Yüce Allah insanı, yol gösteren bir melekle desteklediği gibi, onun yanına, kendisine vesvese veren, kötülüğü süslü gösteren, münkere teşvik eden ve fitneye çağıran bir de şeytan vermiştir. Bu konuda peygamberlerle diğer insanlar arasında hiç bir ayırım yapılmamıştır. Şöyle ki:

"Böylece biz her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. Bunlar aldatmak için birbirlerine yaldızlı (içi bozuk dışı süslü ve aldatıcı) sözler söylerler." (el-En'âm: 6/11 2-113)

Yani vahyeder gibi seri bir ima ve işaretlerle öyle süslü, yaldızlı sözler telkin ederler ki bunların sade dışındaki süsüne bakanlar aldanır ve onların şeytanlıklarına meftûn olurlar. Hz. Peygamber de bir soru üzerine: *"Her insanın yanında bir şeytan vardır"* buyurmuş,

"Seninle de mi ey Allah'ın elçisi?" diye sorulduğunda,

"Evet, fakat Rabim ona karşı bana yardım etti de, o da bana teslim oldu" cevabını vermiştir.¹²⁴

Kitâb-ı Mukaddes'te belirtildiğine göre şeytan Eyyûb Peygamber'e de kötülükte bulunmuş, İsa (a.s.)'a da musallat olmuştu: "... Ve şeytan Rabbin önünden çıktı ve Eyyûb'u, ayağının tabanından tepesine kadar kötü çibanlarla vurdu."¹²⁵ "İsâ Rûhü'l-kudusle dolu olarak, Erden'den avdet etti ve Ruh tarafından çöle sevk edildi. Kırk gün müddet İblis tarafından tecrübe olundu. İblis her tecrübeyi bitirdikten sonra bir zamana kadar ondan ayrıldı"¹²⁶

¹¹⁷ Ayrıca bkz. el-Kehf: 18/50; el-Fâtır: 35/6.

¹¹⁸ ez-Zuhruf: 43/36-39.

¹¹⁹ el-Mücâdele, 58/19.

¹²⁰ Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 6/40-41.

¹²¹ el-Hicr: 15/28-43; el-İsrâ: 17/61; Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 6/41.

¹²² A. Lütfü Kazancı, İslam Akaidi, Marifet Yayınları: 110.

¹²³ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

¹²⁴ Müslim, Münâfikûn, 11; Ahmed b. Hanbel, Müsned: 6/115.

¹²⁵ Eyûb, 1,6 v.d. 11,7.

¹²⁶ Luka, IV, 1-13; Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 6/41.

Günümüzde birçok insan farkına varmadan ya da bile bile şeytanın tavırlarını sergilemektedir. İnsanları medeniyet adına şeytanî metodlarla hayasızlığa götürenler günümüz dünyasının birer şeytanlarıdır. Ayrıca çoğu iletişim araçları da aynı görevi üstlenmiş durumdadır. Allah, her insanı, yol gösteren bir melekle desteklediği gibi; ona vesvese veren bir de şeytan vermiştir. Müslümana düşen görev, şeytana değil meleğe uymaktır.¹²⁷

İnsanı Şeytana Tutsak Eden Nefsî Hastalıklar

İman ve amel yönünden zayıflık, Allah'ın affı ve merhametinden ümitsizlik, emelsizlik, şımarıklık, aşırı sevinç, kendini beğenmişlik, yerli yersiz övünme, zulüm, azgınlık, inkâr, nankörlük, acelecilik, başıboşluk, serserilik, cimrilik, açgözlülük, hırs, münakaşa, gösteriş, şüphe, kararsızlık, cehalet, gaflet, düşmanlara haddinden fazla katılık, aldatma, yalan iddia, sabırsızlık, şikâyet ve yakınma, infak etmeme, isyankârlık, inatçılık, tahakküm, haddi aşma, mala düşkünlük ve dünyaya dört elle sarılma... Nefis bu hastalıklardan kurtulup mutmain olunca, içini Allah'ın zikri, şeytandan sakınma, güç ve gayretin Allah ile mümkün olduğunu itiraf etme, Allah'a yönelme gibi insanın mânevîyatını güçlendiren ve rûhî kalitesini yükselten faziletlerle dolar. Bu duruma yükselen insandan şeytan artık çekinmeye başlar ve onunla karşılaştığı yolunu değiştirir.¹²⁸ Nitekim Hz. Ömer bunun en güzel örneğidir. Hz. Peygamber ona hitaben şöyle demiştir:

*"Ey Hattâb oğlu Ömer, şeytan asla seninle karşılaşmaz. Sen bir yoldan giderken, o muhakkak senin yolundan başka bir yola yönelir gider."*¹²⁹

Şeytanın İnsana Dört Bir Yandan Yaklaşması

Allah tarafından kıyametin kopmasına kadar kendisine mühlet verilen İblis, insana nasıl yaklaşacağını yemin ederek şöyle dillendiriyordu:

"İblis: 'Beni azdırmana karşılık, and içerim ki, ben de onları (insanları) saptırmak için senin sırât-ı müstakimin/doğru yolunun üstünde tuzak kuracağım. Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından,ollarından sokulacağım ve sen, onların çoklarını şükredenlerden bulamayacaksın.'" (A'raf: 7/16-17)

Şeytan, insanları kandırıp saptırmak için bütün yolları deneyeceğini açıkça söylemektedir. "Bütün cephelerden, her taraftan, yani gücümün yettiği her yerden, insanın hangi tarafını, hangi duygusunu zayıf bulursam; o taraftan sokulacağım. Vesvese vereceğim, kendime dâvet edeceğim. Benim dâvetime uymazsa hiç olmazsa Allah'a isyan etmesini ona fısıldayacağım, yani günahkâr olması için elimden geleni yapacağım." diye söz vermiştir. Şeytan bunu yapabilecek mi? Buna gücü yetecek mi?

Ashında onun zorlayıcı bir gücü yoktur.¹³⁰ Ama o nereden öğrenmişse; insanın karakterini, kötülüğe ve iyiliğe, hayra ve şerre meyilli olarak yaratıldığını biliyordu. Ondaki kötü meyillere, aşırı isteklere hitap edecekti. Aklını kullanmayanlar ile, sonunu düşünmeden zevklerinin peşinden gidenler, onun süslü sözlerine kanacaklardı.

İbn Abbas'tan (r.a.) gelen bir rivâyete göre, "önlerinden yaklaşacağım" demek, onları dünyaya düşkün edeceğim; "sağlarından yaklaşacağım" demek, din işlerinde, ibadet ve amellerinde onlara şüphe vereceğim; "sollarından yaklaşacağım" demek, onlara günah işlerinde azgın bir iştah (şehvet) vereceğim, anlamına gelir.¹³¹

Katâde de diyor ki: "Onlara önlerinden gelecek ve âhiret yok, yeniden diriliş yok, cehennem yok, cennet yok diyeceğim. Arkalarından gelip; dünya tutkularını süsleyip, allayıp pullayıp onları bu gibi zevklere dâvet edeceğim. Sağlarından gelip, ibadetleri (hasenâtı) zor göstereceğim, geciktirmeye çalışacağım. Sollarından da yaklaşıp, günahları zevkli ve süslü gösterip onlara günah işlemelerini tavsiye edeceğim."¹³²

Şeytan ve dostları, insanlara (özellikle müslümanlara) daha çok sağdan yaklaşırlar, onları din ile, din motifleriyle aldatırlar. Nice zâlim sömürücü ve diktatörler, kitleler üzerindeki hâkimiyetlerini sürdürebilmek için dindar görünürler, dinî motifleri kullanırlar. İslâm'a bağlılık ve saygıları olmadığı halde kitleleri susturabilmek için dinî sloganlara başvururlar. Allah'ın âyetlerini çıkarları, düzenlerinin devamı için kullanmaktan çekinmezler.

Şeytan ve dostları, insanlara önlerindeki âhireti mümkün olduğu kadar unuttururlar. Hayatın yeme-içme ve zevklenmek olduğunu aşırıya çıkarırlar. Birkaç günlük dünyayı boş geçirmemek için nefsin istediklerini ona vermek gerektiğini iddia ederler. Onları dünyaya ve bitmez tükenmez tutkulara bağlarlar. O tutkuların peşinden bir ömür sürmelerini temin ederler. Ölümü ve ölümden sonrasını unutturmaya, boş hayaller peşinde koşturmaya çaba gösterirler.

¹²⁷ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

¹²⁸ Seyyid Sâbık, a.g.e., s. 154.

¹²⁹ Buhârî, Fedâilü'l-ashâbe: 6; Müslim, Fedâilü's-Sahabe: 2; Ahmed bin Hanbel: I/171, 182; Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 6/41; Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

¹³⁰ Hicr: 15/41-42.

¹³¹ İbn Kesir, 2/9.

¹³² İbn Kesir, 2/9.

İblis ve yandaşları insana soldan yaklaşarak, küfrü, şirki, isyanı zararsız göstermeye çalışırlar. İslâm'ın kötü (münker) dediklerini insanlara sevimli, câzip olarak sunarlar. İçki, kumar, uyuşturucu, zina, hak yeme, çılgınca eğlenmeyi, hayatın gayesi olarak sunarlar. Allah'ı hatırlamayı unuttururlar. O'na ibadet etmeyin, yasaklarından kaçmayı zor ve ağzın tadını kaçıracı, eğlenme ve zevki engelleyici olarak gösterirler. Akla gelmedik şeytanî metodlarla, hile ve tuzaklarla insanları Allah yolundan uzaklaştırmak için gayret ederler.¹³³

İblis ve dostlarının aldatma ve tuzaklarından, kandırma ve şerlerinden kurtulmanın yolu, dinde ihlâs sahibi olmak, İslâm'ı samimi bir şekilde yaşamak ve Allah'a sığınmaktır.

Yeryüzünde şeytana tâbi olup da Allah'ın dininden yüz çevirenlere Allah; 'Hizbü's şeytan-şeytan taraftarı' demektedir:

"Şeytan onları istilâ etmiş, onlara Allah'ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar, hizbü's-şeytan/şeytanın taraftarıdır. İyi bilin ki hizbü's-şeytan mutlaka kaybedenlerdir." (58/Mücâdele, 19)

Demek ki, yeryüzünde tâbi tutulduğu imtihanı başarıp başaramamasına göre, insan ya şeytanın, ya da Allah'ın hizbinden olmak durumundadır.¹³⁴

Şeytana Uyanların Durumu ve Ahirette Hesaplaşma:

Hız. Adem'in yaratılışı ile meydana gelen bu imtihanda, şeytanın, nefsânî hislerine tâbi olarak melekler arasındaki makâmdan şekâvetin en aşağı mertebesine düşmesi ne kadar acıklı ise, hiç şüphe yok ki, meleklerin secde ettiği varlık olmak şerefine mazhar olan insanın, apaçık düşmanı olan şeytanın izine ve huyuna uyarak o ulvî makâmdan düşüşü ve onun âkıbetine iştirak edışı ondan daha acıklı olacaktır. Allah Kıyamet günü, insanları doğru yoldan uzaklaştıran kötü gruba hitaben şöyle der:

"... Ey cin topluluğu! İnsanların çoğunu yoldan çıkardınız. İnsanlardan onlara uymuş olanlar, "Rabbimiz! Bir kısmımız bir kısmımızdan faydalandık ve bize tayin ettiğin sürenin sonuna ulaştık " derler. Allah, "Cehennem, Allah 'ın dilemesine bağlı olarak, temelli kalacağınız durağınızdır" der." (el-En'âm: 6/128)

İnsanlara hitâben de şöyle buyurmuştur:

"...Ey insanoğulları! Ben size, şeytana tapmayın, o sizin için apaçık bir düşmandır, Bana kulluk edin, bu doğru yoldur, diye bildirmedim mi? And olsun ki, o sizden nice nesilleri saptırmıştı, akletmez miydiniz? İşte bu, size söz verilen cehennemdir. Bugün, inkârcılığınıza karşılık oraya girin." (Yâsin: 36/59-64)

Diğer bir kıyamet sahnesinde de şeytan, kendisine uyanları kınayacak ve şöyle diyecektir:

"İş olup bitince şeytan: "Doğrusu Allah size gerçeği söz vermişti. Ben de size söz verdim ama, sonra caydım; esasen sizi zorlayacak bir nüfûzum yoktu; sadece çağırdım, siz de geldiniz. O halde, beni değil kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Beni Allah'a ortak koşmanızı daha önce kabul etmemiştim; doğrusu zâlimlere can yakan bir azâb vardır" der." (İbrâhim: 14/22)¹³⁵

Şeytan insanı ancak o insan hidayetden yüz çevirdikten ve çizili yoldan çıktıktan sonra etkileyebilir.

"Kim Rahman'ın Kur'an'ından yüz çevirirse ona biz şeytanı arkadaş veririz ve o şeytan artık onun ayrılmaz dostudur. Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan saptırırlar da onlar kendilerinin doğru yolda olduklarını sanarlar. O şeytan dostu kimse en son bize geldiği zaman: "Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı ne kötü arkadaşsın sen!" der. İkiniz de zalim olduğunuz için bugün pişmanlık size hiçbir fayda vermeyecektir. Çünkü siz azapta müştereksiniz." (Zuhuruf: 43/36-39)

Azginlik ve sapıklıkta uzun süre devam edince, şeytan artık insan nefsinin tamamen istila eder. Hatta öyle ki; bazısı İblisin askeri veya onun topluluğunun bir üyesi haline gelir.

"Şeytan onları istila etmiş, onlara Allah'ı anmayı unutturmuştur. İyi bilin ki şeytanın taraftarları mutlaka kaybedenlerdir." (Mücâdele: 58/19)

Fakat imanlarında sebat eden, Allah'a sığınan, ondan yardım isteyen, onun hidayetiyle hidayet bulanlar, ahkâmıyla amel edenler ve işlerinde ondan korkanlar... İşte bunlara kesinlikle şeytanın etkisi yoktur."

"Şurası muhakkak ki benim (ihlaslı) kullarım üzerinde senin hiçbir ağırlığın (hakimiyetin) olmayacaktır." (İsra: 17/65)

"Kur'an okunduğu zaman önce o kovulmuş şeytandan Allah'a sığın. Gerçek şu ki; iman edip te yalnız Rablerine tevekkül edenler üzerinde onun bir hakimiyeti yoktur. O'nun hakimiyeti ancak onu dost edinenlere ve onu Allah'a ortak koşanlardır." (Nahl: 16/98-100)

Ayakları kayıp, hataya düştükleri vakit onda ısrar etmezler ve hemen tevbeyle, Allah'a dönmeye koşarlar.

"Ne zaman şeytandan kötü bir düşünce gelip seni dürtüklerse hemen Allah'a sığın. Çünkü O işiten ve bilendir. Takvaya erenler var ya; onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğu zaman (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gereği görürler." (A'raf: 7/200-201)

¹³³ M. Alagaş, Şeytan ve Dostları, s. 27-52.

¹³⁴ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

¹³⁵ Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 6/41.

Şüphesiz ki insanın mutluluğu ancak, şeytanın etkileyebileceği yerler ona nefsi hastalıklardan kurtulmakla mümkündür. Bu hastalıklarından bir kısmı şunlardır: Zafiyet, ümitsizlik, şımarıklık, zulüm, cimrilik, gurur, sabırsızlanmak, sızlanmak, fitneye düşmek, haddi aşmak vs. Bunlardan kurtulmanın yolu da, nefse uymaktan vazgeçmek, Allah'ın vahyine tabi olup, nefsin arzularına sahip çıkmak ve şeytanın vesveselerine ilanı harp etmektir.¹³⁶

Şeytanın Yaratılış ve İnsanlara Musallat Olmasının Hikmeti:

Alimler, şeytanın yaratılmasında bir takım hikmetlerin bulunduğunu söylemişlerdir.

1) Allah'ın kudretinin kullar için zıtlar üzerinde de anlaşılması. Allah, eşyayı zıdlarıyla birlikte yaratmıştır ki, biri diğerinden ayırdedilebilsin ve aralarındaki fark insanlar tarafından anlaşılabilsin. Şeytan da yaratıkların en temiz ve en şerefliilerinden biri olan, hak ve hayrı tavsiye eden meleklerin varlığına mukabil yaratılmıştır.

Allah Teala yaratıkların en kötüsü olan bu pis varlığı, hayrın sebebi, pak ve temiz olan Cibril ile karşılaştırdı ki; kudreti bilinsin. Gündüze karşı geceyi, hastalığa karşı şifasını yarattığı gibi.

İşte bu da Allah Teala'nın kemalinin ve kudretinin en bariz delilidir.

2) Şeytanın yaratılmasındaki bir başka hikmet de, Allah'ın üstünlük ifade eden, Kahrhâr, Müntekîm, Adl, Dâl, Şeddü'l-ikâb, Serîu'l-hisâb, Hâfid, Rafî', Muizz, Müzill gibi isimlerinin tecelli edecekleri bir varlığın gerekli olmasıdır. Zira bu isimler taalluk edecekleri bir varlığı gerektiren kemâl sıfatlarıdır. Şayet ins ve cin melek tabiatında olsaydı, bu isimlerin eseri ve neticesi ortaya çıkamazdı.

3) Eğer şeytan yaratılmamış olsaydı, Allah'ın hıfz, hilm, afv, mağrifet, rahmet, günahları örtme ve bağışlama gibi hususları ihtiva eden kemal sıfatlarının ve isimlerinin tecelli etmesi mümkün olmazdı. Peygamberimiz bunu veciz bir şekilde şöyle dile getirmektedir:

*"Eğer sizler günah işlemeseydiniz, Allah muhakkak ki sizleri giderirdi de, fertleri günah isleyip, mağfiret dileyecek ve Allah'ın kendilerine mağfiret edeceği bir kavim getirirdi."*¹³⁷

4) Şeytan yaratılmamış olsaydı, Allah'a ibâdet ve itâattan söz etmek mümkün olmazdı. Zira belli fiillerin ibadet, tâat, hayır ve hasen oluşu ancak zıdlarının varlığı ile bilinebilir ki, insanlara şer ve çirkin fiillerde yol gösteren şeytandır.¹³⁸

Cihad ibadeti Allah'a olan ibadetlerin en sevimlilerindendir. Eğer bütün insanlar mü'min olsaydılar, o takdirde bu ibadet ve onunla ilgili olan, Allah'a yaklaşmak ve O'nun için düşman kazanmak, O'nun için sevmek, O'nun için nefret etmek, O'nun düşmanı ile savaşta canı harcamak, emri bilma'ruf, nehyi anilmünker, sabır, tevbe, istiğfar vb. ibadetlerin hiçbir anlamı kalmaz ve bir hikmeti bulunmazdı.

5) Hikmet ve haberle ilgili isimlerinin etkilerinin gözükmesini sağlamak. Zira Allah pek hikmet sahibi ve ziyade haberdar olandır. O her şeyi yerli yerine münasip mekanlara yerleştirir. Hiçbir şeyi ilminin, kemalinin, hikmetinin gerektirdiği yerin dışına koymaz, yerleştirmez.¹³⁹

Şüphe yok ki, süflî duygu ve arzular, insanın fiziksel varlığı için şarttır. Fakat bunlar çıkırından çıkıp kontrol edilmez bir hale gelirse, insanın iyi ve yüce bir hayata doğru yönelmesine ve yükselmesine engel olur. İslam, bu duygu ve arzuları görmezlikten gelmez; ama bunlara istikamet ve sınır çizer. İnsanın bu cins duygu ve arzularını kontrol etmesi, yöneleceği yeri helal olanlara göre belirlemesi ve haddi aşmaması gerekir. Eğer bunu yapmakta başarıya ulaşırsa, ne bu fizikî arzular, ne de onu tahrik eden şeytan insana zarar verebilir. Tam aksine, bu beşerî duygu ve arzular, manevî cephesinin emrine girer ve onun yükselmesine hizmet eder. İnsan için bir sınanma alanı olan bu dünyada insanı iyiliğe sevk etmek için melek, vicdan, fıtratın varlığı nasıl lüzumlu ise; fizikî varlığı için de onun süflî arzularını kamçılayan kuvvetler, kontrol altına alınmak şartı ile zararsız; hatta faydalı olabilir.

Aslında şeytan, önce insana itaati kabul etmez. Babamız Adem'e vesvese verdiği gibi, hepimizi yoldan çıkarmaya çalışır. Onun niyeti, insanoğlunu parlak sözlerle ve yalanla süflî arzularını uyandırarak, onu yanlış yola sevk etmektir. İnsan, ruhî gelişmesinin ilk aşamasında, şeytanın içinde uyandırdığı süflî ve kötü arzuları susturmak için onunla savaşmak zorundadır. Fakat insan, bu mücadelede azimli olursa, ilahî vahiy sayesinde sonunda şeytanı yenecektir. İnsan, bu safhayı atlatıp galip çıkar, ihlas sahibi samimi mü'min olursa, artık yükselir. Şeytan, vesvese vermeye çalışsa da kâmil imana sahip ihlaslı insanlara güç yetiremez. Artık, şeytanla imtihan edildiği ve onu sürekli yendiği için, şeytan böyle bir insanın –istemese de– takvasını, derecesini artırmış olur. Bu düşman sayesinde insan, meleklerden de üstün seviyeye çıkar. Şeytan ve onun içimizdeki vesvesesi olmamış olsaydı, insanın bu yücelmesi de mümkün olmayacaktı.

"Benden size bir hidayet rehberi geldiğinde kim ona uyar, yolundan giderse, onlar için artık korku yoktur, onlar mahzun da olmayacaktır." (Bakara: 2/38)

¹³⁶ Ahmed Muhammed Davud, Akidetu't-Tevhid, Ravza Yayınları: 69-71.

¹³⁷ Müslim, Tevbe: 2; Tirmiz, Cennet: 2; Daavât: 98; Ahmed b. Hanbel, Müsned: I/289, 2/309.

¹³⁸ Seyyid Sâbık, a.g.e. s. 155-156; A. Saim Kılavuz, Anahatlarıyla İslâm Akâidi ve Kelâm'a Giriş, İstanbul 1987, s. 196; Ahmet Güç, Şamil İslam Ansiklopedisi: 6/41-42; Ahmed Muhammed Davud, Akidetu't-Tevhid, Ravza Yayınları: 71-72.

¹³⁹ Ahmed Muhammed Davud, Akidetu't-Tevhid, Ravza Yayınları: 72.

Allah'ın sevgi ve rahmetinden uzak kalan iblis (şeytan) kıyamete kadar düşmanı olduğu Adem'i, yani insanı kandırmaya ve saptırmaya devam edecektir. İnsana yakışan, düşmanına karşı uyanık olmasıdır. Allah'ım! Senin dostlarını ve bizim gerçek dostlarımızı bize sevdire. Düşmanlarımızın peşinden gitmeyecek kararlılık, ihlâs ve basiret ver! ¹⁴⁰

Şeytanın Enaniyeti:

Allah Hz. Adem'den önce melekleri ve cinleri yaratmıştı. Onlar Allah'ı övgü ile tesbih ediyorlardı. Sonra Allah ilk insan olan Hz. Adem'i yarattı ve meleklerle ona secde etmelerini emretti.

Melekler Allah'ın emrine gönülden itaat ederek Hz. Adem'e secde ettiler. Ancak meleklerin arasında bulunan ve cinlerden olan İblis, Allah'ın bu emrine başkaldırarak O'na isyankar oldu. Çünkü kendisinin Hz. Adem'den daha üstün olduğuna inanıyordu. Bu kibiri yüzünden, kendisine, *"Ey İblis, iki elimle yarattığıma seni secde etmekten alıkoyan neydi? Büyüklendin mi, yoksa yüksekte olanlardan mı oldun?"* (Sad: 38/75) diye soran Allah'a şöyle cevap vermişti:

"Ben ondan daha hayırlıyım; sen beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın." (Sad: 38/76)

Allah'ın emrine karşı böyle bir itaatsizliğe cüret eden İblis, Allah tarafından lanetlendi ve kendisi için ebedi cehennem azabı takdir edildi.

İblis'in Allah'a isyan etmesine yol açan neden, "kibiri" ya da diğer bir deyimle "büyüklenmesiydi". İblis'teki bu büyüklenme hissini doğuran sebep o ana kadar nefsinde gizlediği bir özellikti: "Enaniyet"...

Enaniyet terimi, "ben" anlamına gelen "ene" kelimesinden türemiştir. Kişinin kendisine müstakil bir benlik vermesi, hem kendi varlığını hem de etrafındakilerin varlığını Allah'tan bağımsız görmesi, tavır ve davranışlarını, bakış açısını bu zihniyete göre düzenlemesi anlamına gelir.

Kibir ise enaniyetin dışavurumlarından birisidir. Bir insan dünyayı bir kez "ben merkezli" görmeye başlarsa, kısa sürede Allah'ın kendisine verdiği imkanlar ve özellikler doğrultusunda bir büyüklenme psikolojisi içine girer.

Her zaman ve her durumda kendisini en ön planda, en üstün konumda görmeye ve göstermeye başlar. Böyle sapkın bir boyuta giren kimse, Kurani tanımla kendisine ilahlık vasfı veriyor demektir.

Dolayısıyla, enaniyet ve ona bağlı olarak büyüklenmek, Allah'a şirk koşmak ve küfretmekle bir tutulmuştur. Nitekim İblis'in bu karakteri *"...büyüklük tasladı ve kafirlerden oldu"*. (Sad: 38/74) ayeti ile bildiriliyor.

İblis'in, Hz. Adem'e secde etme emriyle karşı karşıya kalınca su yüzüne çıkan enaniyeti onun sonsuz azaba mahkum olmasına neden olmuştur. Bu durum enaniyetin, onu barındıran kimse için ne kadar büyük bir tehlike olduğunu göstermeye yeterlidir.

Enaniyet şeytanın karakterinin en temel özelliğidir. Dolayısıyla, "enaniyet" ve ondan kaynaklanan kibir, tüm sapkınlıkların kaynağı, tüm azgınlıkların kökenidir. Bu özellikler, tarih boyunca milyonlarca insanı ateşe götürdüğü gibi, bugün de sayısız insanın benliğini sarıp kuşatmakta, onları İblis'in yoluna çekmektedir.

Enaniyetli olan, yani kendisine özel bir benlik vererek Allah'a karşı haksız yere bir büyüklenme gösteren, O'na karşı aczini bilmeyen, O'nun ayetlerinden yüz çeviren herkes şeytanın bu oyununa gelmeye aday demektir. Elinizdeki kitabın amacı da enaniyeti ve enaniyet hastalığına yakalananları bütün yönleriyle gözler önüne sererek, etkisi altına almaya çalıştığı herkesi bu pislikten arınmaya ve sakınmaya davet etmektir.

Bu nedenle, kitap boyunca, ayetlerde bahsi geçen gururlu ve kibirli insanların durumları, onların en temel vasfı olan "enaniyet" kavramı çerçevesinde incelenecektir.

Umulur ki, okuyanlara, İblis'e ait olan bu çirkin vasfı benimsememeleri için bir uyarı ve öğüt olur. ¹⁴¹

Enaniyetin Sebepleri

Enaniyetin temelinde, az önce de bahsettiğimiz gibi, insanın kendisini Allah'tan bağımsız bir varlık olarak görüp, sahip olduğu bazı özelliklerin kendinden kaynaklandığını zannetmesi, dolayısıyla kendine bir "benlik" vermesi yatar. Halbuki bunun ne kadar saçma bir mantık olduğunu anlamak için herhangi bir inanca sahip olmak gerekmez. İnsan çok az düşünse, bu dünyaya kendi isteğiyle gelmediğini, ne kadar kalacağını bilmediğini, sahip olduğu fiziksel özelliklerin kendi seçimiyle kendisine verilmediğini rahatlıkla görür. Kendi bedeni de dahil olmak üzere sahip olduğu her şeyin geçici olduğunu ve sonunda yok olacağını anlar. Bütün bunlar bu kişinin tümüyle aciz olduğunun, hiçbir şeyin, hatta en çok sahiplendiği şeylerin bile gerçekte kendisine ait ve kendi kontrolü dahilinde olmadığının en bariz delilleridir. Biraz daha derin düşününce bu deliller çoğaltılıp çeşitlendirilebilir. Bütün bu gerçekler karşısında insanın enaniyet yapmasının ne kadar küçük düşürücü, akılsızca ve mantıksız bir tavır olacağı ortadadır. Fakat insanların çoğu bu kadar basit gerçekleri bile kavrayamayacak ya da unutacak bir bilinçsizlik içinde yaşamaktadırlar. İşte bu sebeptendir ki, günümüzde az veya çok, enaniyet yapmayan bir kimseye rastlamak oldukça zordur.

Halbuki Allah'ın büyüklüğünü, her şeyi yoktan var ettiğini, insanlara sahip oldukları bütün imkan ve özellikleri verenin O olduğunu, dilediği anda hepsini geri alabileceğini, tüm canlıların ölümlü olduğunu, tek baki kalanın

¹⁴⁰ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

¹⁴¹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

(varlığının sonu olmayan) da Allah olduğunu bilen ve sürekli bunun şuurunda olan bir insanın, kibirli ve azgın bir tavır içinde olması mümkün değildir. Ancak bunları kavrayamayan, eksikliklerini, acizliklerini ve ölümlü olduğunu unutan bir insan böyle bir şeye cüret edebilir.

Enaniyete sebep olan unsurlar çok çeşitlidir. Kimi insanın hiç önemsemediği bir konu, bir diğeri için en önemli büyülenme nedeni olabilir. Ama genel olarak büyülenmeye sebep olan hususlar pek çok kişide aynıdır. Bunlar kişinin sahip olduğu fiziki veya akli imkan ve vasıflardan kaynaklanır. En sık rastlanan sebepler şunlardır:

- 1) Güç ve Zenginlik
- 2) Güzellik ve Gençlik
- 3) Makam-Mevki-İtibar
- 4) Zeka-Kültür-Tahsil Durumu

Elbetteki bu özellikler kendi içlerinde de detaylandırılarak çoğaltılabilir. Kişinin ortamına ve bulunduğu çevreye göre enaniyet yapacağı başka sebepler de çıkabilir. Ancak esas olarak etrafındaki kişilerde enaniyetin kaynağını araştıran herkes, yukarıdaki özelliklerden bir veya birkaçına mutlaka rastlayacaktır.

Yukarıda sayılan bu vasıflar tek tek incelendiğinde hepsinin geçici özellikler olduğu, insanın asla sonsuza kadar bunlara sahip olamadığı görülür. Ne kadar güzel, ne kadar zengin, ne kadar zeki olursa olsun tüm bunlar geçicidir; belki 50 sene, belki 80 sene en fazla ise 100 sene... Dünyanın en zengin insanı da, en güzel kadını da bunun üstünde bir ömre sahip değildir. Eninde sonunda kaçmakta olduğu ölüm kendisini yakalayacak ve övündüğü tüm özelliklerini elinden alacaktır. Ayrıca unutmamak gerekir ki, hiç kimsenin yaşamı boyunca istediği herşeye sahip olabileceği, sonra da bunları hiç kaybetmeyeceği gibi bir garantisi yoktur. Kendisinde var olduğu için büyüldüğü tüm maddi ve manevi imkanları her an elinden çıkabilir. Çevremizde bunun örneklerini çok sık görürüz. Kuran'da da dünya hayatının gerçek yüzü herkesin öğüt alıp anlayabileceği şekilde anlatılmıştır:

"Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, 'tutkulu bir oyalama', bir süs, kendi aranızda bir övünme mal ve çocuklarda bir 'çoğalma tutkusu'dur. Bir yağmur örneği gibi; onun bitirdiği ekin ekicilerin hoşuna gitmiştir; sonra kuruyuverir; bir de bakarsın ki sapsarı kesilmiş, sonra o, bir çer çöp oluvermiştir. Ahirette ise şiddetli bir azap; Allah'tan bir mağfiret ve bir hoşnutluk vardır. Dünya hayatı, aldaniş olan bir metadan başka bir şey değildir." (Hadid: 57/20)

Aslında büyülenme ve gurura sebep olan bu özelliklerin kişiye ait birer üstünlük olmadığını da belirtmiştir. Hepsi Allah'ın insanlara şükretmeleri için verdiği nimetlerdir. Ancak bu özellikleri verenin Allah olduğunu ve verilmiş amacını düşünmediğinde, kişinin enaniyeti artar ve sahip olduğu özelliklerin kendisinden olduğunu zannetmeye başlar.

Şimdi enaniyete sebep olan bu özellikleri ve kişinin bir tutku haline getirdiği dünya hayatının içyüzünü, geçiciliğini tek tek ele alalım...¹⁴²

Güç ve Zenginlik

Tarih boyunca en kibirli ve büyülenen enaniyetli kişilere baktığımızda mutlaka güç ve zenginlik sahibi olduklarını görürüz. Bunlar ellerine geçen güç ve imkanlar dolayısıyla inkara saparak, çevrelerindeki insanlara zulmetmişlerdir.

Oysa mal ve güçleriyle büyülenen bu kişilerin kavrayamadıkları çok önemli bir gerçek vardır; zengin olsun, fakir olsun her insan eninde sonunda ölüp toprağın altına girecektir. Para ve mal ise kişi öldüğü anda anlamını yitirecek ve dünyada kalacaktır. Önünde kendisini bekleyen sonsuz ahiret hayatı ise devam edecektir. Dünyada kazandığı paranın ve elde ettiği servetin -eğer Allah yolunda kullanmadıysa- sonsuz hayatında bir faydasını göremeyecektir. Malından dolayı kibirlenen, kendini üstün gören bir insan, yeri geldiğinde gözle görülemeyecek kadar küçük bir virüse dahi kolaylıkla yenilebildiğini unutmuştur. En önemlisi de tek bir mikroba karşı düştüğü acizlikten, dünya kadar malı olsa dahi sıyrılamamaktadır. Hatta dünya ile beraber bir o kadar daha malı olsa da ölümden kaçamamaktadır.

Üstelik geride bıraktığı mal ve para ile dünyada itibarını devam ettireceğini düşünüyorsa da hesap günü büyük bir hayal kırıklığına uğrayacaktır. Zira ne kadar zengin olursa olsun, ölümünden 3-5 sene sonra kendisini hatırlayan belki de sadece 1-2 kişi kalacaktır. Ayrıca istisna olarak daha fazla kişi tarafından hatırlanıyor olsa bile bunun kendisine herhangi bir faydası olmayacaktır. Zira Rabbimize karşı dünya hayatı boyunca büyülenmesinin cezasını ödemekteyken, kimlerin kendisini hatırladığının hiçbir önemi kalmayacaktır.

Konuyla ilgili önemli bir nokta da, büyülenen insanların bu özellikleriyle kişilik bulmalarıdır. Oysa malın ve zenginliğin getirdiği şahsiyet gerçek şahsiyet değildir. Zira bunlar elden çıktığında veya aynı özelliklerin daha fazlasına sahip biriyle karşılaşıldığında bu güven ve şahsiyet birden yok olur. Kişi bunların varlığıyla kendine güven bulup şahsiyet kazanıyorsa, bunların olmadığı yahut az olduğu şartlarda da doğal olarak ezik ve güvensiz olacaktır.

¹⁴² Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Oysa, bütün varlıkların tek yaratıcısı olan Allah'a iman eden, O'na güvenip dayanan bir kişi, istediği kadar maddi kayba uğrasın şahsiyetinde hiçbir eksilme görülmez. Çünkü gücün yegane kaynağı Allah'tır ve Allah'ın yok olması, kaybolması gibi bir şey de (Allah'ı tenzih ederiz) söz konusu değildir. Demek ki, kişinin kendine güvenini sağlayan tek geçerli sebep iman ve imanından kaynaklanan Allah'a güvendir.

Her işinde Allah'a dayanıp güvenen bir insan çok güçlü demektir. Bunun üstünde hiçbir güç yoktur. Allah dilemedikçe iman eden kişiye hiçbir zarar gelmeyeceği gibi, bir şeyin olması için de Allah'ın "ol" demesi yeterlidir. Aciz ve muhtaç olan insanoğlu için Allah'ın dostluğundan daha büyük bir güç düşünülemez. Dolayısıyla mümin için maldan veya başka imkan ve özelliklerden kaynaklanan bir şahsiyet söz konusu olmaz. Bunları ancak Allah'ın nimeti ve O'nun yolunda kullanılması gereken imkanlar olarak değerlendirir.

"Mal ve çocuklar; dünya hayatının çekici süsüdür; sürekli olan 'salih davranışlar' ise, Rabbinin katında sevap bakımından daha hayırlıdır, umut etmek bakımından da daha hayırlıdır." (Kehf: 18/46)

Yukarıdaki ayette dikkat çekildiği gibi çocuklar da enaniyetli insanlar için bir nevi mal gibidir; onları bir gösteriş unsuru ve övünç vesilesi olarak kullanırlar. Sahip oldukları çocukların her türlü özelliğinden kendilerine pay çıkarır ve onları var eden kendileriymiş gibi bir büyüklenme içerisine girerler. Çocuklarını kendilerine verilmiş bir nimet ve Allah'ın istediği şekilde yetiştirilmesi gereken bir emanet olarak değil, başkalarıyla rekabet edecekleri bir araç olarak görürler. Bu nedenle de çocuğun ne yediği, ne giydiği, hangi okula gittiği, araba ya da meslek sahibi olması gibi konular çok önemlidir.

İnsanlar arasında yaygın olan "gösteriş hastalığı" yalnız çocukları ile sınırlı değildir. Toplumun büyük kesimini oluşturan insanlar yedikleriyle, içtikleriyle, giydikleriyle, bindikleri arabayla, oturdukları evle ve içindeki eşyalarla birbirlerine gösteriş yaparlar. Burada ilginç olan, yaşamları boyunca yaptıkları herşeyin başkaları tarafından takdir edilme amaçlı olmasıdır. Kısacası kimse sağlığına, ihtiyacına ya da rahatına yönelik bir seçim yapmaz. Evlerinin döşenişinden, kullandıkları arabaya hatta kıyafetlerine kadar seçtikleri herşey övünebilmeleri için birer araçtır. Çevrelerindeki insanların ne diyeceği çok önemlidir. Bu da sürekli bir hırs ve daha fazlasını istemeye sebep olur. Peki bu hırs insanın nefsinin isteklerini tatmin etmesini sağlayabilir mi?

Allah inkarcı insanın içindeki hırsın bitip tükenmek bilmediğini ayetlerinde bize bildirmiştir. Kişinin inkarı ve büyüklenmesi arttıkça doyumsuzluğu da artar. Nitekim aşağıdaki ayetler bize inkarcı insanın içinde bulunduğu ruh halini en güzel şekilde tarif etmektedir:

"Kendisini tek olarak yarattığımı bana bırak; ki ben ona, 'alabildiğine geniş kapsamlı bir mal' verdim. Göz önünde-hazır çocuklar. Ve sayısız imkan ve fırsatları önüne serdim. Sonra, daha artırmam için tamah eder." (Müddessir: 74/11-15)

Ayetin de ifade ettiği gibi dünya hayatında nefsin istekleri hiç bitmeyeceği için sürekli daha fazlasını elde etmek ister. Sahip olana kadar tutkuyla ister, sahip olduktan sonra ise hemen yeni bir şeyin hırsını yapmaya başlar ve bu bütün ömrü boyunca devam eder. Kişi arzu ettiği şeyi elde ettiğinde çok mutlu olacağını düşünür, ama ilk birkaç seferden sonra bunun böyle olmadığını anlar. Buna rağmen içindeki hırsın etkisiyle yığıp biriktirmeye ya da daha iyisini ve güzelini almaya tamah eder. Örneğin, senelerce bir apartman dairesi alabilmek için çalışır, didirir. Dairesini aldıktan 1-2 sene sonra daha kaliteli bir apartman dairesi görür ve bu defa onu almak ister. Onu da aldığını kabul edelim; aradan 3-5 sene geçmeden müstakil bir eve taşınma hayalleri kurmaya başlar. Peki onu aldığında ne olur? Daha lüks döşenmiş, belki yüzme havuzu olan veya çeşitli özelliklere sahip yeni bir yer istemeye başlar...

Çevremizde bunun çeşitli örneklerini sıkça görürüz. İnsanlar ev, araba, yazlık, çocuk derken kendilerini kısır bir döngünün içinde bulurlar ve ölene dek bunlarla oyalanırlar. Elbette insanın bunları istemesi meşruttur; ama tüm yaşamını bu hırsların yönlendirilmesi son derece anlamsızdır. Nitekim oyun ve oyalanma içinde kimi oyuncular pek çok isteğine kavuşurken, çok büyük çoğunluğu da arzularına ulaşamaz ve içlerindeki o hırsıyla ölürlər.

Bu derece kuvvetli bir hırs sahip olmak aslında çok anlamsızdır. Bu anlamsızlık yalnızca dünyanın geçici olmasından ve hayatın göz açıp kapayıncaya kadar tükenmesinden dolayı değildir. Şunu da düşünebilmek gerekir: Dünyanın en zengin kişilerinin hayatlarına baktığımızda görürüz ki onlarca odadan oluşan malikanelere sahip olsalar dahi, aynı anda bütün odaları kullanamayacakları için yaşadıkları an içinde evlerinin en fazla bir odasında oturabilirler. Gardrop dolusu kıyafetleri de olsa aynı anda sadece tek bir kıyafeti giyebilirler. Ayrıca saat başı kıyafet değiştirse, çok kısa bir süre sonra bunlardan da sıkılmaya başlarlar. Allah'ın yarattığı binlerce çeşit yiyeceğe sahip olabilseler bile, en fazla 2-3 tabak yiyebilirler; daha fazlasını yemeye kalsalar bu onlar için bir işkence haline dönüşür... Açıkça anlaşılıyor ki insanların davranışlarının çoğu, boş bir hırsın kaynaklanmaktadır. Oysa gören bir gözle bakıldığında bunlar ne hırsı yapılacak, ne de sahip olunduğu için gururlanılacak şeylerdir; aksine her biri geçici dünya hayatının aldatıcı birer metaıdır. İnsanların gözardı ettikleri bu gerçek Kuran'da şöyle ifade edilmiştir:

"Kadınlara, oğullara, kantar kantar yığılmış altın ve gümüşe, salma güzel atlara, hayvanlara ve ekinlere duyulan tutkulu şehvet insanlara 'süslü ve çekici' kılındı. Bunlar; dünya hayatının metaıdır. Asıl varılacak güzel yer Allah katında olmalıdır." (Al-i İmran: 3/14)

Göz önünde bulundurulması gereken önemli bir gerçek daha vardır ki; o da kişinin sahip olduğu herşeyin yalnızca Allah'ın dilemesiyle olduğudur. Allah kimini doğuştan varlıklı kılar, kimini ise ömrü boyunca fakirlikle denemeden geçirir. Ancak kişinin Allah'ın verdiği nimetlerden ötürü büyüklenmesi akılsızlıktır. Zira Allah

insanlar arasında dilediğine daha fazla, dilediğine de daha az verir. Her iki durum da imtihan için; dünya hayatında kimin iyi ve güzel davranışlarda bulunacağını sınamak içindir. Bu da bir ayette şöyle ifade edilir:

"Allah rızkı dilediğine genişletir-yayar ve daraltır da. Onlar ise dünya hayatına sevinirler. Oysaki dünya hayatı, ahirette(ki sınırsız mutluluk yanında geçici) bir meta'dan başkası değildir." (Rad: 13/26)

Bu durumda, kısalığı göz açıp kapama süresi kadar olan dünya hayatında bu tuzağa düşmemek ve malı Allah'a karşı büyükleme vesilesi olarak değil, şükretmek için kullanmak gerekmektedir. Zira kıyamet günü, malların da çocukların da yok olup gideceği zorlu bir gündür. Herşeyin darmadağın olacağı o din günü, hem bunlardan hiçbir eser kalmayacak, hem de Allah'a karşı işlenen her suçun hesabı verilecektir.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde malları yüzünden büyükleme ve bu yönleriyle Kuran'da zikredilen kişilerin hayatlarından detaylı örnekler vereceğiz.¹⁴³

Güzellik ve Gençlik

Güzellik de nefsin kabarmasına ve kibirlenmesine yol açan sebeplerden biridir. Pek çok insan dünya hayatının bu en geçici, en çabuk bozulan süsüne aldanır. Oysa güzellik herşeyden önce kişinin kendi çabası ile elde edemediği, ancak Allah tarafından kendisine verilen ve her an alınması da çok kolay olan bir vasıftır.

Herkes bilir ki, güzelliğin kaybedilmesi çok kolaydır. Halk arasındaki tabirle bunun için "bir kıvılcım yeter".

Yüzde meydana gelebilecek bir yara, yanık ya da vücuttaki bir organın kaybı güzelliğin bozulması için kafidir. Bu da toplum içinde çok sık rastladığımız bir durumdur; öyle ki hiç kimse bu tehlikeyi kendinden uzak göremez.

Bu tehlikelerin hiçbirisi insanın başına gelmesi bile güzelliğin, kendisinden asla kaçamayacağı acımasız bir düşmanı vardır: Yaşlılık. Dünyanın en güzel insanı dahi gün geçtikçe yaşlanır ve bir süre sonra eski güzelliğinden eser kalmaz. Toplum tarafından tanınan ünlü kişiler bu konuda büyük bir ibret teşkil ederler. Bunlar, bir dönem için halk tarafından oldukça beğenilen, hayran olunan, herkesin özendiği ve yerlerinde olmak için can attığı insanlardır. Ancak zaman içerisinde onlar da Allah'ın takdirine karşı koyamaz ve yaşlanmaktan kurtulamazlar. Sahip oldukları tüm serveti ve imkanları kendilerini gençleştirmeye harcasalar dahi bu çabaları, kaçınılmaz sonu -en iyi ihtimalle- 3-5 sene ertelemekten başka bir işe yaramaz.

Güzellikten ve gençlikten kaynaklanan enaniyetin lüzumsuzluğunu anlamak için bu örnekler yeterlidir. Ancak çok güzel bir insanın ölümden sonraki ilk on günde alacağı hale bir göz atmakta da fayda vardır.

Beden toprağın altına konduktan sonra hızlı bir parçalanma sürecine girer. Mikroplar faaliyete geçer, karında toplanan gazlar cesedi şişirir ve bedeni tanınmaz hale getirir. Gazın diyaframa yaptığı basınçtan dolayı ağızdan ve burundan kanlı köpükler gelmeye başlar. Hem dışta, hem iç organlarda çürüme başlar ve etrafa tahammül edilemeyecek derecede pis kokular yayılır. Beyin tamamen çürür. Kemikler bağlantılarından ayrılır ve iskelet dağılmaya başlar. Sadece kemikler kalıncaya kadar bu hal devam eder.

Her ne kadar düşünmek istemese de, bu anlatılanlar kaçınılmaz olarak her insanın başına gelecek şeylerdir. Kişi eğer güzelliğin kendisine ait olduğunu sanıyorsa, arta kalan bu çürümüş bedeni de sahiplenmelidir. Ancak dünyanın en güzel insanı dahi bundan şiddetle kaçınacaktır. Çünkü bu çürümüş bedenle insanlara gösteriş yapamayacağı, Rabbine karşı büyüklemeyeceği açıktır.

Bazı kişiler ise iddialı bir güzelliğe sahip olamadıklarından dolayı ezikliğe kapılırlar. Aslında bu da enaniyetin başka bir türüdür. Çünkü kişi bedenini sahiplenir, güzelliğin kendisinden kaynaklandığını zanneder ve kendisine verilmemiş bu özelliği bir eksiklik, bir kusur olarak görür. Doğru olan tavır ise inananların davranışlarıdır. Müminler Allah'ın verdiği razı olurlar ve fiziki özelliklerini ne eziklik ne de enaniyet konusu yaparlar. Bedenin sahibinin Allah olduğunu bilirler, bununla denendiklerinin de farkındadırlar. Önemli olan insanın ruhudur, Allah'a olan samimi yakınlığıdır.

Güzelliğin Allah tarafından verildiğini bilip O'na şükretmek ve tevazulu olmak en ideal tavidir. Kaldı ki sahip oldukları ile şırmarmayan, böbürlenmeyen ve herşeyin sahibinin Allah olduğunun farkında olan bir kişiye Allah, kendi katından bir heybet, sevimlilik ve nur verebilir. Böylece üzerinde, fiziki anlamda güzel sayılan pek çok insandan çok daha etkileyici bir hal oluşturabilir.¹⁴⁴

Makam, Mevki, İtibar

"Yeryüzünde böbürlenerek yürüme; çünkü sen ne yeri yarabilirsin, ne dağlara boyca ulaşabilirsin." (İsra: 17/37)

Mevki sahibi olmak ve bunun getirdiği itibar, dünya hayatının tuzaklarından biridir. Bundan dolayı insanın kendisini üstün görmesi ve kibirlenmesi de son derece boş ve anlamsızdır. Çünkü tarih, mevki sahibi olup yükselen ve çok büyük bir güce sahip iken bir anda bunların hepsini kaybeden insanların örnekleri ile doludur. Herkes kendi çevresinde bu tür örneklerle şahit olmuştur. Bu örnekleri gördükleri halde mevkiden, makamdan ya da meslekten dolayı kibirlenenler farkına varamadıkları bir akılsızlık içindedirler. Çünkü makam veya itibar dünyada kazanılan, dünyada kalacak olan ve üstelik de sadece belirli insanlar tarafından takdir gören özelliklerdir. Örneğin, zengin bir adama yanında çalıştırdığı kişiler itibar eder. Ya da bir devlet adamı

¹⁴³ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁴⁴ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

ancak ülkesindeki insanlar tarafından takdir görür. Eğer ünlü bir sanatçı ise ancak eğlendirebildiği kişileri hoşnut edebilir. Tek bir kişinin tüm dünyadaki insanlar tarafından takdir gördüğünü düşünsek bile -ki bu genelde rastlanmayan bir durumdur- yine durum değişmez. Sonuçta takdir görebildiği kişiler sıradan insanlardır ve bu durum kısa süreli ve sonludur.

Dünya üzerinde asla değişmeyen tek gerçek ise şudur: İster mevki sahibi olsun, ister sıradan biri, ister kral olsun ister çoban; öldükten sonra aynı toprağın altına gireceklerdir. Kazandıkları hiçbir şeyin onlara faydası olmayacaktır. Yani kemikleri ile kalakalacaklardır. Böyle bir ortamda kimsenin mevkisine, mesleğine, gücüne veya güzelliğine bakılmayacak, sadece dünyada Allah'ın istediği şekilde yaşayıp yaşamadığından sorulacaktır. Herkesin sonsuz yaşamındaki konumu da, dünyadaki tavırlarına, Rabbine gönülden boyun eğici olup olmadığına göre belirlenecektir. Kuran'da bu kişilerden ve ahiretteki durumlarından şöyle bahsedilmiştir:

"Dinlerini bir oyun ve eğlence edinenleri ve dünya hayatı kendilerini mağrur kılanları bırak. Onunla hatırlat ki, bir nefis kendi kazandıkları ile helake düşmesin; (böylesinin) Allah'tan başka ne bir velisi, ne bir şefaâtçisi vardır; her türlü fidyeyi verse de kabul olunmaz. İşte onlar kazandıkları dolayısıyla helake uğrayanlardır; küfre saptıklarından dolayı onlar için çılğınca kaynar sular ve acıklı bir azap vardır." (En'am: 6/70)

Ayrıca mevkiden, makamdan dolayı böbürlenene ve bunları diğer insanlara karşı üstünlük konusu olarak gören kişiler bunun acısını en çok kendileri çekerler. Zira bu mantıkla bakıldığında herkesten daha üst, daha iyi mevkide olan biri mutlaka vardır. Sahip olduklarıyla övünen bu kişiler, kendilerinden makam olarak daha üstün olanların yanında ezilirler. Bu da utanç verici bir tavidir.

Konunun diğer bir yönü de, bu kibirli karakterin sahibine dünyada da hiçbir şey kazandırmadığıdır. Böyle kişiler her ne kadar çevreleri tarafından yüceltilseler de, gerçekte sevilmeyen, beraber olunmak istenmeyen insanlardır. Tevazu gösteren insanlar ise, önemli olanın ruh, akıl ve ahlak olduğunun farkındadırlar. Bu tür özelliklerini gündeme bile getirmezler. Tevazularından dolayı da insanların gözünde büyürler, daha çok sevilir ve sayılırlar.¹⁴⁵

Zeka, Kültür, Tahsil Durumu

Enaniyetin belli başlı sebeplerinden olan para, güzellik ve mevkinin dışında insanların gözlerinde büyüttükleri, önem verip gurur meselesi yaptıkları başka birçok konu vardır. Örneğin mezun olunan veya devam edilen okulun adı ve vasıfları çok önemli bir itibar konusudur. Özellikle paralı veya sınavla girilen bir okula kişiler bunu sık sık gündeme getirip kendi aralarında bir övünme konusu yaparlar. Ancak diğer konular gibi bu konu da, Allah'ın kendileri için belirlediği kader doğrultusunda gelişmektedir. Bundan dolayı gurura kapılmak, gerçekte haksız yere büyükmek olur. Dahası hiç kimse ahirette, okuduğu okuldan, ne kadar kültürlü olduğundan, zeka seviyesinden sorulmayacaktır. (Elbette insanların bu konuda kendini geliştirmesi önemlidir, ama bunu yaparken kendini yüceltmek yanlıştır.) İnsanlar Rableri karşısına çıktıklarında yalnızca O'na karşı olan samimiyetleri, içlerinde taşıdıkları takvaları, gösterdikleri tevazu ve uyguladıkları ibadetlerinden sorulacaklardır.

Ancak dünya hayatının geçici değerlerini kazanmayı kendilerine amaç edinen bu insanlar, sahip oldukları küçük büyük her özellikle kibirlenebilmektedirler. Özellikle kültür yani bilgi sahibi olmak, kendince çok önemli bilgiler edinmek enaniyetli kişilerin büyükmeye sebeplerindendir. Bu noktada yine yüzeysel düşünme özellikleri ortaya çıkmaktadır. Zira bir kişi dünyanın en bilgili biyoloji profesörü veya gelmiş geçmiş insanlar arasında fizik üzerine en isabetli teorileri geliştirmiş olanı olabilir. Fakat gözardı etmemesi gereken bir konu vardır; tüm bilgilerini kullansa dahi tek bir fizik kanununu değiştiremez veya tek bir hücreyi meydana getiremez.

Şu ana kadar sayılan belli başlı maddeler dışında, küçük küçük özelliklerin "havasına girip" bunlarla büyüklüğe kapılan ve üstünlük iddiasında bulunan insanlar da vardır. Örneğin saçlarının güzelliği, boyunun uzunluğu, arabası, kıyafeti, bilgisayardan iyi anlıyor olması, güzel bir sese sahip olması, mevki sahibi dostlarının bulunması gibi basit konular birçok insan için büyükmeye sebebi olabilmektedir. Ancak bu tavırlarının ne derece basit ve anlamsız olduğu elbette akıl sahibi insanlar tarafından anlaşılır.

Akıl sahibi kişiler olarak hayatlarını tevazu üzerine kuran peygamberler ve müminler, bizlere en güzel örnekleri oluşturmaktadırlar. Örneğin Hz. Süleyman çok zengin ve güçlüydü ama bunu sadece Allah rızası için kullanmıştı. Aynı şekilde Zülkarneyn de kavimler üzerindeki hakimiyetini Allah'ın dinine hizmet etmek için bir araç olarak görmüştü. Hz. Davud ise bulunduğu makamda Allah'ın rızasına uygun davranmaya ve adaletli olmaya çok titizlik göstermişti.

Bu üstün insanların yanı sıra Peygamberimizin yanında bulunan sahabelerin hayatları da müslümanlar için iyi bir model teşkil eder. Birçoğu kavmin önde gelen elit tabakasına mensup ailelerin bireyleri oldukları halde, Allah'ın diniyle makam, mal, çevre arasında bir seçim yapma durumunda kaldıklarında, hepsi hiç düşünmeden Allah'ı ve Resulünü seçmişlerdi. Çünkü onlar dünya hayatının önemli olmadığını, asıl olanın ahiret hayatı olduğunu biliyorlardı. Allah'ı hoşnut ve razı etmek kasdıyla Peygamberin safında yer aldılar, gerektiğinde hicret ettiler, mallarını-servetlerini geride bıraktılar, mevkilerini-itibarlarını önemsemediler, bütün hayatlarını dine hizmet etmeye adanmışlar.

Allah'ın hoşnut olduğu model bellidir. Birtakım özelliklere sahip olan kişiler (mal, para, güzellik, zeka, itibar, gençlik v.b.) bilmelidirler ki, bunların hepsi Allah tarafından onlara verilmiştir ve kendileri böylece

¹⁴⁵ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

denenmektedirler. Ahirette de hepsinden tek tek hesaba çekileceklerdir. Bunu kavrayamayıp Allah'a karşı büyüklenen kişilerin ruh hallerinden bahseden bir ayet şöyledir:

O, hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor? O: 'Yığınla mal tüketip-yok ettim' diyor. Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor? (Beled Suresi, 5-7)

Bu konuyu okurken yapılacak en iyi şey insanın tüm bu anlatılanları kendi üzerine alarak düşünmesidir. Çünkü nefis büyükmeye çok eğilimlidir, kendine büyükmeyecek bir konu bulmakta zorlanmaz. Nefis için zeka, kültür, meslek, ev, araba, alınan eğitim, kaş-göz veya bunlar gibi enaniyeti yapılabilecek çok fazla detay vardır. Bunların her biri kendi içlerinde daha da detaylandırılabilir. Önemli olan, Allah'ın "dünya hayatının geçici süsü" olarak tanıttığı bu detayların hiçbirine kapılmamaktır. Enaniyetli bir karakterin, insanı hem dünyada, hem de ahirette küçük düşüreceği unutulmaması gereken en önemli noktalardan biridir.¹⁴⁶

ENANİYETİN RUHA ETKİLERİ

Enaniyetli insanlar hem hırslı olmaları, hem de prestij peşinde koşmalarıyla dikkat çekerler. Bulundukları ortamda her zaman en seçkin, en farklı, en güçlü, en üstün, en dikkat çeken kişi olmak isterler. Enaniyet yaptıkları özelliklerine, örneğin güzelliklerine, mallarına, mülklerine, zekalarına veya mevkilerine çok güvenirlir. Üstelik ellerindekileri sonsuza kadar kaybetmeyeceklerini zannederler. Kendi akıllarından ve bozuk mantık örgülerinden şüphe dahi etmezler. Birçok insan onlardaki bu büyük eksikliği fark ettiği halde, kendileri bunu göremeyerek mükemmel olduklarını zannederler. İşte bu kibirli insanlar, aslında içinde bulundukları kavrayış eksikliğinden dolayı farkına dahi varamadıkları bir acizlik içindedirler. Allah bu kişilerin akli eksikliklerini Kuran'da şöyle tarif etmiştir:

Onlardan seni dinleyecekler vardır. Ama hiç duymayan -sağırlara- üstelik hiç akılları ermiyorsa sen mi duyuracaksın? Ve sana bakacak olanlar vardır. Ama kör olanları -üstelik basiretleri de yoksa- sen mi doğru yola ulaştıracaksın? (Yunus Suresi, 42-43)

Hepsinin enaniyet yaptığı konu sahip oldukları özelliklere göre değişiklik gösterse de, enaniyet taşıyan kişilerin yaşadıkları ruh halinin bazı ortak noktaları vardır. Bu noktalar kendi içlerinde çok detaylandırılabilir ancak burada birkaç ana başlık altında toplamak daha faydalı olacaktır.¹⁴⁷

Hasta ve Bozuk Bir Ruh Haline Sahiptirler

Normal bir insanın açık, dışa dönük, samimi ve ferah bir hali varken, bu kişilerde karanlık ve bozuk bir ruh hali vardır. Bir gurur ve aldanma içinde olan bu kişilerin iç dünyası, stresli, korkularla kaplı, ince hesapların yapıldığı, kafanın küçük küçük içten pazarlıklarla dolu olduğu, zifiri karanlık bir dünyadır. Böyle bir hal kişiyi yıpratır ve yaşlandırır; ruh sağlığını da fazlasıyla bozar.

Ruhi açıdan diğer insanlardan zayıf olan bu kişiler, soğuk ve nadan olurlar. Onlardan güzel bir mimik, sevgi alameti, takdir görmek veya teşvik edici bir söz duymak neredeyse mümkün değildir. Bulundukları ortamda gülmek, eğlenmek çok zordur. Özellikle erkeklerde ani saldırganlıklar, parlamalar çok yaygındır. Kadınlarda ise enaniyet, huzursuz ve gergin bir yapı ile kendini gösterir. Bundan dolayı bulundukları ortamda hava sürekli gergindir, en ufak bir konuyu bahane ederek problem çıkartabilirler.¹⁴⁸

En Büyük Korkuları Hata Yapmaktır

Başları gurur ve enaniyetleriyle belada olan kişilerin bütün hareketleri ve düşünceleri, insanların gözünde değer kazanıp üstün olmaya göre ayarlıdır. Bu yüzden de hata yapmaktan çok korkarlar. Zira hata yapınca küçük düşeceklerini, insanların gözünde değer kaybedeceklerini düşünürler. Kendilerinden garip bir şekilde emindirler ama eminliklerinin yanında sürekli olarak hatalı bir tavırda bulunma ihtimalinin endişesini yaşarlar. Kendilerini her türlü hatadan soyutlamaya çalışırlar; hiçbir hatayı kendilerine yakıştırmaz ve kabul etmezler. Asla hata yapmayacaklarını düşünürler. Sürekli olarak her konuda kendilerini temize çıkarmaya çalışırlar. Bir ayette bu tür kimselerden şöyle bahsedilir:

¹⁴⁶ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁴⁷ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁴⁸ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Kendilerini temize çıkaranları görmedin mi? Hayır; Allah, dilediğini temizleyip yüceltir. Onlar, 'bir hurma çekirdeğindeki iplikçik kadar' bile haksızlığa uğratılmazlar. (Nisa Suresi, 49)

Öte yandan bu kişilerle aynı ortamı paylaşan diğer insanlar da, onların yanında hata yapmaktan çekinirler. Çünkü başkalarının hatalarını çok büyütür ve sık sık dile getirirler. Hata yapan kişilere karşı acımasız, alaycı ve küçümseyen bir tavır gösterirler. Çünkü diğer insanların hataları dışa vurulup, gündeme geldikçe kendi hatasızlıkları ortaya çıkacaktır. Bu tutumlarından dolayı da, kimse yanlarında rahat edemez; herkes onlarla beraber olmaktan huzursuzluk duyar. Bu tip kişiler etraflarına sürekli negatif bir elektrik yayarlar.

Enaniyetli insanlar bahsedilen nedenlerden ötürü hiçbir zaman samimiyeti tadamazlar. İnsanlara karşı hep uzak ve içten pazarlıklı davrandıkları için böyle bir zevkten mahrum kalırlar. Dolayısıyla hem kendileri kimseye samimiyet gösteremezler, hem de başkaları onlara samimi davranamaz. Çünkü her an samimi bir hareketleriyle, hatalarıyla, doğal eksiklikleriyle veya zevk ve eğlenceleri ile alay konusu olmaktan korkarlar. İşte bu kötü ahlakları, ellerindeki gücü veya serveti kaybettikleri anda yalnız kalmalarına sebep olur. Ancak unutmamak gerekir ki, kendilerini en kudretli zannettikleri zamanlarda bile, Kuran ahlakından uzak karakterleri sebebiyle manevi yönden yalnızdırlar.¹⁴⁹

Eleştiriye Tahammül Edemezler

Eleştirilmek, kibirli ve gururlu insanların canlarının yanmasına sebep olur. Kendilerine eleştiri yapıldığında ya da hataları söylendiğinde el ve yüz kaslarının gerildiği, mimiklerinin donuklaştığı görülür. Prestijlerini kaybetme endişesiyle sanki "dünya başlarına yıkılmış" gibidir. Kendileri başkalarının hatalarını alaycı ve kibirli bir gözle değerlendirdiklerinden, başkalarının da kendilerine alaycı bakacağını, küçümseyeceğini düşünürler. Bir konuda eleştiri yapıldığında veya öğüt verildiğinde herkesin önünde küçük düştüklerine inanırlar. İşte böyle bir ruh hali de yalnız manevi olarak değil, fiziksel olarak da etkilenmelerine sebep olur. Mimiklerinin doğallığı bozulur, ses tonlarında ani iniş çıkışlara rastlanır, doğal hallerinde bulunmayan "tikler" ortaya çıkar. Böylelikle maddi ve manevi yönden şiddetli bir sıkıntı ve kasılma hali yaşarlar. Bu hal içerisinde rahatlığı, huzuru bir türlü yakalayamazlar.

Herşeyden önce "en güzel", "en akıllı", "en kaliteli" olma gibi bir iddia ile yola çıkmışlardır. Bu da onları sürekli olarak sıkan, baskı altına alan bir konudur. Kendilerini bu derece üstün ve kusursuz gördükleri (daha doğrusu göstermeye çalıştıkları) için doğal olarak en ufak bir hatırlatma onları öfkeye kaptırabilir. Ancak, Allah'tan korkmayan ve kendi nefislerini ilah edinen bu insanların unuttukları bir nokta vardır: Kendilerini insanlara karşı hatasız, mükemmel göstermeye çalışabilirler. Bunda kimi zaman başarılı da olabilirler; etraflarındaki pek çok kişi onların gerçek manada kusursuz insanlar olduklarını düşünebilir. Ama ahiret günü yaptıkları tüm hatalar (küçük-büyük ayırt edilmeksizin) tek tek karşısına çıkacaktır. Çünkü **"onlar, Allah'ın gizli tuttuklarını da, açığa vurduklarını da bildiğini bilmiyorlar mı?" (Bakara Suresi, 77)** ayetinde ifade edildiği gibi, nefislerine ilişkin her detay üstün kudret sahibi Allah tarafından bilinmektedir. Onlar ise, insanları aldatmaya çalışırken son derece akılsız duruma düşmüş ve kendilerini Yaratan'ı ve hesap gününü unutarak yalnız kendilerini aldatmışlardır.¹⁵⁰

En Çok Hoşlandıkları Konu Övülmektir

Enaniyetli bir insanın ruh hali, bakışlarından ve konuşma tarzından rahatlıkla anlaşılabilir. Bu tip kişiler ya kendilerini alenen çok överler ya da övülmelerini sağlayacak ortamlar oluştururlar. Öte yandan, diğer insanlara karşı -onların sahip olduğu üstün özelliklerden dolayı- içlerinde bir öfke vardır. Bu da bakışlarından belli olur. Bu tip insanların üzerine enaniyetin getirdiği bir ağırlık çökmüştür. Genelde her ortamda ve her konuda kendilerini sıkarak, özellikle diğer insanlardan "ağır" davranmaya, farklı olmaya çalışırlar. Tek hoşlandıkları şey kendilerini övmek, övülmek ve ön plana çıkmaktır.

Enaniyet Sevmeyi ve Sevlmeyi Engeller

Bu tip insanlar en çok kendilerini severler, bu nedenle de gerçek sevgiyi asla yaşayamazlar. En fazla, belli bir noktaya kadar sevginin taklidini yapabilirler. Başkalarına sevgi göstermek çok ağırlarına gider; hep sevilen, ilgilenilen olmak isterler. Sevmeyi veya sevgi göstermeyi bir nevi zayıflık olarak görürler.

İçlerindeki kibirden dolayı sevme yetenekleri gelişmemiştir. Çünkü bir insanı sevebilmek için o kişideki güzel yönleri görebilmek gerekir. Ancak kibirli insanlar bunları görmek istemezler. Zira onların gözünde hep en üstün

¹⁴⁹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁵⁰ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

olan kişi kendileridir. Bu nedenle başkalarının sahip olduğu güzelliği, zekayı, aklı, ahlakı veya malı kıskanırlar. Onların sahip oldukları şeylere hased gözüyle bakarlar. Bu hased bazen öyle bir noktaya gelir ki, o kişilerin bütün güzel özelliklerini yitirmelerini bile isteyebilirler.

Sevgi duyamamalarının bir başka nedeni de, karşı tarafın sahip olduğu güzellikleri fark edememeleridir. Üstelik bunları fark etmiş olsalar bile ifade etmekten özellikle kaçınırlar. Eğer bulundukları ortamda kendilerinden daha iyi özelliklere sahip bir kişi varsa, hemen oradan uzaklaşmak isterler. Hased ve kıskançlıklarından dolayı diğer insanlarla sürekli bir geçimsizlik ve anlaşmazlık içindedirler.

Bu şekilde davranışlar sergileyen enaniyetli kişiler, aslında çok büyük bir kayıp içerisindedirler. Allah'ın insanlara verdiği önemli bir nimet olan sevgiyi böylelikle ellerinden kaçırmakta ve gerçek sevgiyi hayatları boyunca hiçbir şekilde yaşayamamaktadırlar. Bu tip insanlar sevmeyi beceremedikleri gibi, zeki ve güzel olsalar bile kimse tarafından gerçek anlamda sevilmezler. Çıkar ilişkileri nedeniyle yanlarında birtakım insanlar bulunabilir. Çoğunluk ise, böyle insanları aralarına almak dahi istemez. Onların karakterlerinde ve havalarında bir iticilik hakimdir. Elbette sevecenlik, yakınlık, samimiyet ve tevazu olmayınca, sahip olduğu imkanlar ne olursa olsun, herkesin bu kişilerden kaçması doğaldır.¹⁵¹

Hiçbir Şeyden Zevk Alamazlar

Kibirli insan eğlenmeyi de bilmez. Herkesin hoşuna giden, neşelenmesine sebep olan olaylar, mekanlar onun için aynı şeyi ifade etmez. Onlar bu ortamlarda başkalarının açıklarını ararken bir yandan da kendi mükemmelliklerini (!) sergilemeye çalışırlar. "Ağır" ve farklı görünmeyi üstünlük, eğlenmeyi basitlik olarak değerlendirirler.

Ama sonuçta cezasını kendileri çekerler; eğlenmek, neşelenmek gibi bir nimeti tadamazlar ve hep kendi karanlık dünyalarında yaşarlar. Ne ilginçtir ki, içinde bulundukları sıkıntılı halin sebebini bir türlü anlayamamaktadırlar. Çünkü kendi kıstaslarına göre pek çok üstünlüğe sahiptirler. Ama bir türlü içlerindeki sıkıntıdan, neşesizlikten kurtulamamaktadırlar. İşte bu da Allah'a karşı büyükleen insanların anlayışlarının kapalı olduğunun delillerinden biridir. Zira onların kalplerine bu sıkıntıyı veren, O'na karşı olan acizliklerini unutarak büyük bir aldaniş içine girdikleri Rableridir. **"Ona: 'Allah'tan kork' denildiğinde, büyüklük gururu onu günaha sürükler, kuşatır..." (Bakara Suresi, 206)** ayetinde enaniyetli kişilerin nasıl bir büyükleme içinde oldukları anlatılmıştır. Allah bu "büyüklük gururuna" ve Kendisini "unutmalarına" karşılık olarak bu kişilere sıkıntılı bir ruh hali ve pislik vermiştir:

Allah, kimi hidayete erdirmek isterse, onun göğsünü İslam'a açar; kimi saptırmak isterse, onun göğsünü, sanki göğe yükseliyormuş gibi dar ve sıkıntılı kılar. Allah, iman etmeyenlerin üstüne işte böyle pislik çöktür. (En'am Suresi, 125)

Elbette tüm bunlar bu kişilere dünya hayatında verilen belalardır. Bu kişilerin ahirette görecekleleri karşılık ise çok daha büyük olacaktır.¹⁵²

ENANİYETİN BEDENE ETKİLERİ

Enaniyet, kişinin sürekli olarak dış dünyaya karşı temkinli davranmasına sebep olduğundan bir müddet sonra yoğun bir stres meydana getirir. Hata yapma, eleştiri alma, küçük düşme, prestij kaybetme, ön plana çıkma, üstün olma, enaniyetini yaptığı şeyleri kaybetme gibi kaygılar kişiyi çok yorar, sürekli dikkatli olmasını gerektirir. Bu da stresin meydana gelmesi için ideal bir ortam oluşturur. Dolayısıyla enaniyetli bir insanın yüz ifadesi ve hali, tevazulu, tevekküllü bir insanınkinden çok farklıdır.

Stres içinde geçirdikleri hayatlarıyla enaniyetli kişiler, çevreye verdikleri zarardan çok daha fazlasını kendi bedenlerine verirler. Ama çoğunlukla bu durumun farkına varamazlar. Dışarıya karşı hep en iyi ve en üstün görünmek istedikleri için, kafalarında büyük bir baskı vardır. Bunun belirtilerini tüm vücutlarında görmek mümkün olur.

Ruhlarındaki huzursuzluk, bedenlerinde çeşitli etkilerle ortaya çıkar. Örneğin saçları zor uzar, mat ve cansız olur. Ciltleri parlaklığını yitirmiştir, kuru ve yaşlanmaya müsaittir. Yaşlılık etkileri çok fazla görülür. Ani kırışmalar olabilir. Ağızda kuruluk olur. Fiziki anlamda gösterişli bir insan bile olsalar, dikkatli bakıldığında bedenlerinde bir iticilik göze çarpar. Gözlerinin canlılığı gitmiştir, bakışları donuk olur. Yüz kaslarının kasıldığı, doğal olmadığı çok rahat anlaşılır. Enaniyetin etkisiyle kadınların ciltlerinde anlaşılmayan bir şekilde erkeksileşme görülür; ciltleri kalınlaşır, tüylenir, damarları çıkar, ellerindeki kemikler belirginleşir. Yine ciltlerinde genel bir sararma hakim olur.

¹⁵¹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁵² Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Enaniyetli insan fiziki anlamda güzel ve gösterişli olsa bile, kibirden ve akıl eksikliğinden kaynaklanan bedeni bir "kavruklu" hemen göze çarpar. Ancak bunun yanında samimi ve tevazulu bir mümin, vasat bir güzellikte bile olsa imanın etkisiyle göze çok hoş ve heybetli gelebilir.

Diğer yandan enaniyetli kişide konuşma bozukluğu dikkati çeker. Rahat, akıcı ve samimi konuşamaz. Bu tür insanlar akıllarını beğendikleri için, mantık örgüleri çok bozuk olur. Samimi ya da hikmetli konuşmak yerine, kusurlarını örtecek şekilde süslü ve güzel konuşma yapma, hatalarının ortaya çıkmasını engelleme ya da insanların hoşnutluğunu kazanma amacıyla konuşurlar. Bu yüzden de kurdukları her cümle hem akılsızca olur, hem de dürüst olmadıkları rahatça anlaşılır. Özellikle de nefisleri köşeye sıkıştığı zaman, yani hataları ortaya çıktığında veya hoşlanmadıkları bir hatırlatma yapıldığında bu sayılan özellikler çok daha yoğun olarak kendini gösterir.

Enaniyetin kişinin fizik görünümüne yaptığı bu etkiler, iç organlarında da hasara yol açar. Kibirden kaynaklanan yoğun stres, tıpkı içki, sigara gibi etkisini yavaş yavaş gösterir ama sonunda önemli problemlere yol açar. Bilindiği gibi stresin birçok hastalığa sebep olduğu, uzmanlar tarafından da hemfikir olunan bir gerçektir. En çok görülen sonucu, mide ağrıları, gastrit, sindirim bozuklukları şeklindedir. Diğer iç organlarda da bu ve benzeri birçok hasar meydana gelir.

Unutmamak gerekir ki sayılan tüm bu etkiler ancak dikkatli gözle değerlendirilirse görülebilir. Bu özelliklerin meydana geldiği kişilere sorulsa onlar bu belirtileri reddedebilir ya da başka açıklamalar da getirebilirler. Ama kibirli bir kişi ile Allah'a teslimiyetli biri kıyaslandığında, anlatılan bu fiziksel ve ruhsal farklılık hemen göze çarpar. Özellikle yaş ilerledikçe bu fark inkar edilemez hale gelir. Enaniyetli insan bu şekilde en büyük zararı kendine vermiş olur. Hem ruhsal, hem de bedensel bir çöküntü yaşar. Oysa müminler Allah'a dayanıp güvenmenin ve kadere inanmanın getirdiği ruh hali ile son derece neşeli, rahat ve huzurlu bir hayat sürerler. Doğal yaşlanma belirtileri elbette onlarda da görülür. Ama bu belirtiler enaniyetin getirdiği stresin ve karanlık ruh halinin etkisiyle meydana gelen çöküntüden çok farklıdır. Böylece müminler hem dünyada rahat ve kazanç içinde olurlar, hem de ahirette...¹⁵³

GİZLİ ENANİYET

Enaniyetin, yani büyüklenmenin, kendini üstün görmenin bir başka türü de gizli enaniyettir. Gizli enaniyete sahip kişiler, tavır olarak klasik enaniyetlilerden farklıdır. Aralarındaki en büyük fark, enaniyetli kişinin dışarıdan çok rahat fark edilebiliyor olması, fakat gizli enaniyete sahip olanların zaman zaman dışarıdan anlaşılmasının mümkün olmamasıdır.

Enaniyetli kişiler enaniyetlerini dışarı vurmaktan, açık açık büyüklenmekten çekinmezler. Ancak diğerleri enaniyetlerini gizlerler. Şeytani bir zekaya sahip olan bu kişiler, enaniyetlerinin anlaşılmasından büyük çaba harcarlar. Burada elbette ki akla şöyle bir soru gelebilir: Bu kişiler enaniyetlerini neden gizlerler? Bunun için neden yoğun bir enerji harcarlar?

Bunun nedenleri çeşitlidir. Klasik enaniyetlilerden farklı olarak daha zeki olan bu kişiler, aslında neyin doğru, neyin yanlış olduğunun farkındadırlar. Bu nedenle de, enaniyetli bir tavrın diğer kişilerde olumsuz bir etki uyandıracağını, doğal bir öfkeye sebep olacağını bilirler. İnsanların rızasına da son derece önem verdikleri için, onların beğenisini kaybetmemek amacıyla enaniyetlerini gizleme yoluna giderler. Mütevazı olmanın bir meziyet olduğunu bildikleri için, öyle görünmeye çalışırlar.

Bu kişiler gizli gizli "en akıllı", "en haklı" olanın kendileri oldukları kanaatindedirler. Kendi gözlerinde kendilerini neredeyse ilahlaştırmışlardır. Bu durumda herhangi bir eksikliği ya da hatayı gururlarına yediremezler. Dolayısıyla dışarıya, yani diğer insanlara karşı hiçbir "açık" vermemeye gayret ederler. Bu nedenle de, kendilerinin enaniyetli bilinmelerini hiç istemez, bu özelliklerinin bilinmesinden büyük bir utanç duyarlar. Yalnızca Allah'tan korkmaları, O'ndan sakınmaları gerekirken, insanların rızalarını kaybetmekten korkarlar.

Bu kişilerin en hoşlandıkları şeylerden biri de, insanlarla içten içe, gizlice alay etmektir. Bu yolla kendi nefislerini tatmin etme niyetindedirler. Her zamanki gibi, bunun da dışarıdan anlaşılmasına dikkat ederler.

Enaniyetlerini gizleme taktikleri ise oldukça şeytanidir. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, bu kişiler bulundukları ortamda en ideal kişi izlenimi uyandırmaya çalışırlar. İnsanların onları "temiz kalpli" bilmeleri onlar için hayati konulardan biridir. Bu nedenle kendilerini kusursuz ve masum tanıtmaya özen gösterirler. Böylelikle insanların takdir ve beğenisini kazanmak, insanların gözünde yücelmek ve bu sayede içten içe enaniyetlerini beslemek isterler.

Enaniyetli kişilerin kendilerini sürekli olarak övmeleri ve ön plana çıkarmalarının yanında, gizli enaniyete sahip olanlar kendilerini bu kadar çok övmeyebilirler. Onların planları daha ince, daha doğrusu daha şeytanidir. Çoğunlukla başkalarının kendilerini övecekleri doğal ortamlar oluştururlar.

Bu tip enaniyet çok tehlikelidir; adeta bir buzdağı gibidir. (Görünen kısmı dıştan anlaşılmayan kısmıyla kıyaslandığında çok küçük kalmaktadır.) Klasik enaniyetli kişilerin tavırları kolayca fark edildiği için onlardan sakınmak, önlem almak mümkündür. Ancak enaniyetlerini gizleyenlerin durumları daha farklıdır. Onların enaniyetleri geç fark edilir. Böylece onlara öğüt vermek, içinde bulundukları durumu anlatmak daha zor olur.

¹⁵³ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Bu tip kişiler genelde iyi bir mevki ya da sorumluluğun ardından böyle bir ruh haline girerler. Daha doğrusu içlerindeki hastalık, böyle durumlarda iyice pekişir. Sorumluluğun, kendilerindeki üstün özelliklerden dolayı verildiğini düşünürler; onları bunun aksine inandırmak da çok zordur. Özellikle bu görevde başarılı olurlarsa, içlerini iyice kibir kaplar.

Gizli enaniyetin ortaya çıktığı daha pek çok alan vardır. Örneğin dış görünüşte tevazulu olan makam sahibi bir insan, bu makamını kaybettiğinde bir anda kendinden hiç umulmadık bir ruh haline girebilir. İçine kapanık, ezik ve durgun bir yapı gösterebilir. İşte bu, onun enaniyetinin en önemli belirtisidir. Tevazu sahibi bir kişi mal, makam, mevki gibi özelliklerin verilmesi veya alınması durumunda tavrını değiştirmez. Çünkü hepsinin hayırlı olduğunu bilir ve içinde bulunduğu konumda Allah'ı hoşnut etmek için uğraşır. Aksi bir tavır gösteren insanın ise prestije, itibara önem verdiği, dolayısıyla kibirli bir yapısı olduğu anlaşılır.

Tevazulu bir insan gayet sade bir kişiliğe sahiptir, rahatsız edici hiçbir yönü yoktur. Ancak belirtmek gerekir ki, abartılı tevazu gösterileri de enaniyetin önemli bir belirtisidir. Çünkü içinde gizli bir enaniyet büyüten kişi, tevazulu olmanın takdir edildiği çevrelerde sahte bir tevazu takınarak insanların hoşnutluğunu, takdirini, beğenisini kazanmak ister.

Gizli enaniyet daha önce de belirtildiği gibi beklenmedik anlarda ortaya çıkması sebebiyle önemli bir tehlike arzeder. Etrafındakiler, kişinin ilk defa karşılaştıkları bu gerçek yüzü karşısında şaşkınlığa düşerler. Örneğin çevresinde enaniyetsiz olarak bilinen biri hata yaptığı ya da eleştiri aldığı bir anda çok öfkelenip, kontrolsüz hareketler yapabilir. Bunun sebebi hatasının diğer insanlar tarafından öğrenilmesidir; bu durum çok ağırına gitmiştir. Enaniyetinin o güne kadar ortaya çıkmamasının sebebi ise, çıkarları ile çatışacak bir durumun oluşmamış olmasıdır. Ancak şimdi insanların gözünde tüm prestijinin sarsıldığını düşünür ve öyle tavırlar gösterir ki içindeki bütün büyülenme ve azgınlık meydana çıkar.

Gizli enaniyet ahlaki bozukluklar ile de kendini belli edebilir. Kişi kendi eksikliği ortaya çıkmasın diye yalan söyleyebilir ya da üstün konuma gelmek için başkalarının kusurlarını ortaya çıkartmaya çalışabilir. Hata yapmaktan şiddetle korkar. Bir eksikliğin anlaşılması durumunda kendini acındırarak ya da ağlayarak şahsına gelebilecek muhtemel tepkileri uzaklaştırmaya, böylece nefsini korumaya çalışır.

Enaniyetli kişiler hoşnutsuzluklarını sessiz protestolara başvurarak, 'trip atarak', bozularak, küserek, etrafindakileri tersleyerek ifade ederler. Dolayısıyla herkes bu belirtileri gördüğünde tipik bir enaniyet vakasıyla karşı karşıya olunduğunu anlayabilir. Oysa gizli enaniyette bu sayılanların hemen hemen çoğu yoktur. Gizli enaniyet taşıyan kişiler dışarıdan bakıldığında neşeli, canlı, normal bir kişi gibi görünürler. Günlük hayattaki tepkileri de genel olarak doğaldır. Hatta bazı konularda tevazunun taklidini çok iyi yaptıkları için gerçekten öyleymiş gibi de bilinebilirler. Fakat bu tip insanların en belirgin özellikleri, kendilerini gözlerinde çok büyütmeleleridir. Mesleklerinde, okullarında, bulundukları ortamda veya üzerinde çalıştıkları konuda 'en iyisi' olduklarına inanmışlardır. Bu durum bilinçaltlarına iyice işlemiştir. Yukarıda da anlatıldığı gibi, dışarıdan buna ters düşebilecek bir tepki aldıklarında bu kişilerin durumu ortaya çıkar; aniden saldırgan davranabilir, sinirlenebilirler. Haklarının yendiğini düşünerek kendi içlerinde karmaşık bir ruh hali yaşamaya başlarlar. Bu da bahsedilen kişilerin 'bam telleri'nin olduğunu göstermektedir. Bam tellerine dokunulduğu anda, enaniyetleri ortaya çıkar ve aniden bir nevi 'delilik' gösterisine başlarlar.

Gizli enaniyete sahip, kendilerini sürekli temize çıkarmaya çalışan kişiler, belki bir müddet kalplerindeki gurur ve kibiri insanlardan saklayabilirler ama Allah kalplerindekini en iyi bilir ve mutlaka ortaya çıkartır. Nitekim ayetlerde de buna dikkat çekilir:

Şüphesiz ki, Allah, onların saklı tuttuklarını ve açığa vurduklarını bilir; gerçekten O müstekbirleri (büyüklenenleri) sevmez. (Nahl Suresi, 23)

Anlatılan her iki grubun, yani açıkça ve gizlice büyüklenenlerin de en önemli ortak noktalarından biri, kaçınılmaz olan mutlak sonlarıdır: Cehennem. Kuran'da dünya hayatında Rablerine karşı büyüklenenlerin — gizli veya açık enaniyetli olması ayırt edilmeden— nasıl bir sonla karşılaşacakları birçok ayette haber verilmiştir. Bu ayetlerden birisi şöyledir:

Öyleyse içinde ebedi kalıcılar olarak cehennemin kapılarından girin. Büyüklük taslayanların konaklama yeri ne kötüdür. (Nahl Suresi, 29)¹⁵⁴

KURAN'DA BAHSEDİLEN ENANİYET ÖRNEKLERİ

Enaniyetli İnsanların Lideri: "Şeytan"

Kuran'da şeytanın büyüklenmesi ve bundan dolayı Allah'ın rahmetinden kovulması insanlara ibret olarak anlatılmıştır. Bu kitabın girişinde de değindiğimiz gibi, Allah Hz. Adem'i yaratmış ve meleklerle ona secde etmelerini emretmiştir. Melekler Allah'ın emrini yerine getirirken cinlerden olan İblis Hz. Adem'e secde

¹⁵⁴ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

etmemiştir. Kendisinin insandan daha üstün bir yaratık olduğunu öne sürmüş, enaniyeti nedeniyle böylesine itaatsiz bir tavır göstermiştir. Bu tavrı da Allah'ın huzurundan kovulmasına neden olmuştur. Kuran'da şeytan kıssasında, İblis'in Allah'a isyanının sebebi şöyle bildirilir:

(Allah) dedi: 'Sana emrettiğimden seni secde etmekten alıkoyan nedir neydi?' (İblis) dedi ki: 'Ben ondan daha hayırlıyım beni ateşten yarattın onu ise çamurdan yarattın.' (Araf Suresi, 12)

İblis kendisinin daha üstün bir varlık olduğunu öne sürerek insana secde etmeyi reddeder. Ancak isyanını dayandırdığı temel son derece çürüktür. Kendisinin ateşten, insanın ise çamurdan yaratıldığını belirtir ve ateşin çamura göre daha üstün bir madde olduğunu öne sürer. Yani kibirlenmesinin bütün nedeni iki madde arasındaki fiziksel yapı farkıdır. Ancak yapıları ister çamur, ister ateş olsun İblis de, insan da Allah tarafından yaratılmış varlıklardır. Yaratılmış bir varlığın kendisini yaratanın emrine, yaratıldığı maddeyi öne sürerek isyan etmesi hem büyük bir akılsızlık hem de büyük bir nankörlüktür.

Bunun yanı sıra, İblis'in kendini üstün gördüğü nokta dikkatlice incelense, zahiren bile ne kadar yanıltıcı, zannının ne kadar yanlış olduğu kolayca görülür. Belki görünüşte ateş topraktan daha parlaktır, daha göze çarpar fakat bunun yanında toprak birçok mineral ve zenginlik içerir. Bütün değerli maddeler, cevherler toprakta gizlidir. Toprak -Allah dilemedikçe- kolay kolay bozulmaz, yok olmaz, ancak ateş bir anda sönebilir. Ayrıca toprağın bir başka üstün özelliği daha vardır; ateşin üzerine atıldığında ateşi söndürür.

Bütün bunların ötesinde zaten Allah'ın verdiği bir hükmün sorulması hangi nedenle olursa olsun söz konusu olamaz. Ancak İblis'in taşıdığı şiddetli enaniyet aklını kullanamamasına ve tüm varlıkları yaratan Allah'ın üstün kudretini kavrayamamasına, gerektiği gibi takdir edememesine sebep olmuştur. Bu akılsızlığının bir sonucu olarak da basit bir fiziksel farklılık aldanmasına yeterli olmuştur. Enaniyetinden kaynaklanan bu aldanış, Allah'ın huzurunda olmasına, cennetteki güzelliği ve cehennemdeki azabı bilmesine rağmen kendisini yaratanın emrine isyan etmesi sonucunu doğurmuştur:

Hani meleklere "Adem'e secde edin "demiştik. İblis'in dışında hepsi secde etmişlerdi . Demişti ki : "bir çamur olarak yarattığın kimseye ben secde eder miyim?" (İsra Suresi, 61)

Ayetteki son ifade, İblis'in ne denli büyük bir gurur taşıdığının çok açık bir göstergesidir. Başka bir kimsenin yüceltilmesi, kendisinin ise geri planda kalması hatta o kimseye secde etmesinin istenmesi, onun o ana kadar içinde gizlediği büyüklük hissini, gururunu açığa çıkarmış, gözler önüne sermiştir. Bu ruh halinin kendisine verdiği şuursuzluk içinde Allah'a karşı (Allah'ı tenzih ederiz) saygısız bir tavırda bulunur. Bu tavrına karşı Allah şeytana şöyle buyurur:

Dedi ki: "Ey İblis iki elimle yarattığıma seni secde etmekten alıkoyan neydi? Büyüklendin mi yoksa yüksekte olanlardan mı oldun?" (Sad Suresi, 75)

Şeytanın kendisini yükseltmek için yaptığı isyan tersine dönmüştür. Allah onu -onun batıl yoluna uyan tüm enaniyet sahiplerine bir ibret olarak- alçaltmış ve cennetten kovmuştur:

(Allah) dedi: "Kınanıp alçaltılmış ve kovulmuş olarak oradan çık. Andolsun onlardan kim seni izlerse cehennemi sizlerle dolduracağım. (Araf Suresi, 18)

Ayetlerden anladığımız kadarıyla şeytanın yapmış olduğu en büyük akılsızlık, kendi bozuk mantığı ile yorumlar üretmesi ve bunları doğru olarak benimsemesidir. Bu mantık bozukluğu, şeytanın izine uymuş ve "şeytan enaniyeti" taşıyan her kişide rastlanan temel özelliklerden biridir. Kibirin, kişiyi ne derece kör edebildiği, şeytanın ve ona uyanların kendilerini yaratan sonsuz kudret sahibi Allah'a karşı isyan etmelerinden açıkça anlaşılmaktadır. Olayları tek bir bakış açısıyla, kendi çıkarı ve hoşnutluğu çerçevesinde değerlendiren kişinin kalp gözünün tamamen kapanması çok doğaldır. Böyle kişiler herşeyi olduğundan farklı algılamaya, tersine yorumlamaya başlarlar.¹⁵⁵

Şeytanın İnsanları Kışkırtması

Şeytanın bozuk mantığına göre onun küçük düşmesine neden olan varlık insandı. O da Allah'ın huzurundan ayrılmadan önce bu duruma düşmesine neden olan insanı kendisi gibi saptırıp intikam almak için Allah'tan süre istemişti. Böylece kıskandığı, kendisinden üstün olmasını istemediği insanı çok çeşitli yöntemlerle doğru yoldan saptıracak, Allah'a karşı büyüklenmesine neden olacaktı. Kendisi aşağılanmışken insanın üstün olması onun enaniyetine çok ağır gelecek bir durumdu. Şeytan kıssasında bu olay şu şekilde anlatılmıştır:

¹⁵⁵ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Allah dedi: "Sana emrettiğimden seni secde etmekten alıkoyan neydi?"

Dedi ki: "Ben ondan daha hayırlıyım beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın."

Allah: "Öyleyse oradan in büyüklümen senin hakkın olmaz hemen çık. Gerçekten sen küçük düşenlerdensin."

O da: "(İnsanların) dirilecekleri güne kadar beni gözle(yip erteleyip)" dedi.

"Sen gözlenip-ertelenenlerdensin."

Dedi ki: "Madem öyle, beni azdırdığından dolayı onlar(ı insanları saptırmak) için mutlaka senin dosdoğru yolunda (pusu kurup) oturacağım;

Sonra muhakkak önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım. Onların çoğunu şükredici bulmayacaksın." (Araf Suresi, 12-17)

Bu olaydan sonra İblis'in insana karşı verdiği mücadele başladı. İblis kendisine tanınan süre içinde insanları Allah yolundan engelleyecek, bunun için de her yolu deneyecek ve insanların çoğunu kendisine uyduracaktı. Nitekim Kuran'da bize insanların çoğunun gerçekten ona uyduğu ve bundan dolayı aşağıların aşağısına kondukları bildirilir. O tarihten sonra İblis insan neslinden pek çok kişiyi kandırdı ve kendi safına çekti. Kendi türünden olan cinlerden de pek çok yandaşı oldu.

İblis'in yandaşı olan bu cinler ve insanlar da onun sahip olduğu "şeytan" sıfatını taşırlar. ("Şeytan", uzak olmak kökünden gelen bir kelimedir ve büyülenerek Allah'ın rahmetinden kovulup uzaklaştırılmış her azgın-günahkar olan kulun sıfatıdır.) Dolayısıyla insanoğlunun karşı karşıya olduğu en büyük tehlike olan şeytan, liderliğini İblis'in yaptığı bir grup cin ve insandır. Bu cin ve insanlar, İblis'in yolunu izlerler, kendileri büyülenerek saptıkları gibi başka insanları da saptırmaya çalışırlar. Kuran'da bu cin ve insan şeytanlardan şöyle bahsedilmektedir:

Böylece her peygambere, insan ve cin şeytanlarından bir düşman kıldık. Onlardan bazıları bazısını aldatmak için yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabbin dileyeydi bunu yapmazlardı. Öyleyse onları yalan olarak düzmekte olduklarıyla başbaşa bırak. Bir de ahirete inanmayanların kalpleri ona meyletsin de ondan (bu yaldızlı ve içi çarpık sözlerden) hoşlansınlar ve yüklenmekte olduklarını yüklenedursunlar. (En'am Suresi, 112-113)

Şeytani şeytan yapan "enaniyet" aynı zamanda, onun saptırdığı, kendine bağladığı ve kendine benzettiği kimselerin de en büyük alametidir. Enaniyet şeytanın mührü, imzası gibidir. Kendi kontrolü altına aldıklarını, kendine bağladıklarını bununla damgalar.

Görüldüğü gibi, enaniyeti yüzünden Allah'ın huzurundan kovulmuş olan şeytanın söz konusu hastalığı insanlar için büyük bir tehlike arz etmektedir. Çünkü şeytan insanı kendisine yakın kılmak için öncelikle kendi hastalığını insanlara bulaştırmaya çalışır. Gurur hastalığına yakalanan kimsenin aklı örtülür, şuuru kapanır, kalp gözü körelir. Bu nedenle Kuran'da, müminler şeytanın tam aksi olarak alçakgönüllü olmaları konusunda teşvik edilmiştir:

... İşte sizin ilahınız bir tek ilahtır, artık yalnızca O'na teslim olun. Sen alçak gönüllü olanlara müjde ver. (Hac Suresi, 34)

Şeytanın etkisi farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Bilindiği gibi şeytan Allah'ın kendine verdiği şeyleri O'na yakınlaşmak ve şükretmek için kullanacağı yerde bunlarla azgınlasmıştır. Allah'ın sadece dilemesiyle kendisini yok edebileceğini düşünmeden Allah'ın emrine başkaldırmıştır. Bu özellik şeytana tabi olanlarda çok çeşitli şekillerde görülebilir. Örneğin bir insan zahiren dine hizmette bulunmuş olabilir. Ama bu hizmeti, yalnızca kendisine Rabbi tarafından lütfedilmiş, sonucunda O'nun rızasını kazandıracak bir imkan olarak değerlendirmelidir. Aksi halde Allah'ın kontrolü dışında kendi başına bir başarı kazandığını düşünmesi ve bununla övünmesi yanlış olacaktır. Çünkü elde ettiklerini kendinden bilmek ve özellikleriyle gurura kapılıp övünmek şeytana ve ona tabi olanlara ait bir niteliktir. Nitekim sahip olduğu zenginliği kendi kişisel özelliğinin bir sonucu sayan, bununla gururlanıp **"... bu bende olan bilgi dolayısıyla bana verildi..." (Kasas Suresi, 78)** diyen Karun, azgınlığı nedeniyle Allah tarafından şiddetli bir cezaya çarptırılmış önemli bir örnektir.

Şeytanın kendisini fark ettirmeden insana çok sinsice yaklaşacağı unutulmamalıdır. Onun acelesi yoktur. Kendini üstün görme telkinini insanlara uzun vadede birçok farklı olay için yavaş yavaş yapabilir. Eğer kişi bu yöntemle karşı çok uyanık olmazsa bu telkinlerin etkisi zamanla katlanarak büyür. Örneğin kazanılan küçük bir başarının arkasından şeytan mutlaka telkin yapmak isteyecektir. Bu telkin insanlara çok sivri ifadeler kullandırmayabilir; "Bu işi ben yaptım ben çok başarılıyım" gibi ifadeleri açıkça söyletmeyebilir. Ancak şeytanın taktığı, açıkça söyletmek yerine bu hissi kalbe vererek yavaş yavaş içten etki etmeye çalışmaktır. Eğer kişi, başarının tek sahibinin Allah olduğunu kalben hissetmezse, şeytanın aralıksız fısıltıları, telkinleri sonucunda başarı sahibinin kendisi olduğuna zamanla yürekten inanmaya başlar.

Bu ruh hali devam ederse kibir insanın kişiliğine yerleşir. Artık yalnızca kendi "bildiğini okuyan", kendi "başına buyruk", aklını diğer insanların akıllarından üstün gören bir insan ortaya çıkar. Kişinin içindeki kendini üstün görme fısıltısı sesini yükseltir. Bu psikolojiye giren kimsenin ruhunda zamanla çok ciddi yaralar oluşur. Bir süre sonra kalbi Allah'ın ayetlerine karşı duyarsızlaşır. Nitekim Kuran'da ancak büyüklük taslamayanların Allah'ın ayetlerine iman edebilecekleri bildirilmiştir:

Bizim ayetlerimize ancak kendilerine hatırlatıldığı zaman hemen secdeye kapananlar, Rablerini hamd ile tesbih edenler ve büyüklük taslamayanlar iman eder. (Secde Suresi,15)¹⁵⁶

Şeytana Uyanların Sonları

Büyükmeye yatkın, kibirli kalpler üzerinde şeytanın etkisi büyüktür. Allah'ın gücünü tanıyabilecek bir imana ve akla sahip olmayan kişiler -ki Kuran'da bunların "insanların çoğu" olduğu bildirilmiştir- şeytanın adımlarına uymuş ve onun "fırkası" (grubu) olmuşlardır. Ayette bu insanlardan şöyle bahsedilmektedir:

Şeytan onları sarıp-kuşatmıştır; böylelikle onlara Allah'ın zikrini unutturmuştur. İşte onlar, şeytanın fırkasıdır. Dikkat edin; şüphesiz şeytanın fırkası, hüsrana uğrayanların ta kendileridir. (Mücadele Suresi, 19)

Onun peşinden gidenler ve ona aldananlar en büyük şaşkınlığı elbette ahirette yaşayacaklardır. Çünkü hem cehennemle karşılaşacaklar, hem de şeytan orada onları yalnız bırakacaktır. O zaman şeytanın boş bir vaadde bulunduğunu ve sözlerinin bir aldatmadan başka bir şey olmadığını göreceklerdir. Ama artık çok geç olmuştur; çünkü şeytanın yalan söylediği ortaya çıkmıştır ve onları cehennem azabı beklemektedir:

İş hükme bağlanıp-bitince, şeytan der ki: "Doğrusu , Allah size gerçek olan va'di va'detti. Ben de size vaadde bulundum, fakat size yalan söyledim. Benim size karşı zorlayıcı bir gücüm yoktu, yalnızca sizi çağırdım, siz de bana icabet ettiniz. Öyleyse beni kınamayın, siz kendinizi kınayın. Ben sizi kurtaracak değilim, siz de beni kurtaracak değilsiniz. Doğrusu daha önce beni ortak koşmanızı da tanımamıştım. Gerçek şu ki, zalimlere acı bir azab vardır." (İbrahim Suresi, 22)¹⁵⁷

FİRAVUN

Allah'a karşı olan kibiri ve büyülenmesiyle Kuran'da ismi geçen kişilerden bir diğeri Firavun'dur. Kuran'da insanlara ibret olarak gösterilen Firavun'u sadece -tek bir kişi olarak- şahsıyla değerlendirmek bu konuyu dar kapsamlı görmemize sebep olur. Firavun'un Kuran'da anlatılan kıssasını çok yönlü değerlendirmekteki asıl amaç, ayetlerde bahsi geçen Hz. Musa'nın karşısındaki Firavun'la ilgili bilgi vermekle beraber, enaniyetli insanlarda yaygın olarak görülen "Firavun karakteri"nin de tarifini yapmaktır.

Tarihte bu karaktere sahip, bilinen ve bilinmeyen pek çok insan çıkmıştır. Bu karakter aslında halka da yabancı değildir. Halk arasında kibiriyle ünlü, azgın kişilere "Firavun gibi" benzetmesi yakıştırılır.

Şimdi Kuran'da bahsedilen Firavun ve ailesinin konumuna bakalım :

Firavun ailesinin ve onlardan öncekilerin gidiş tarzı gibi. Onlar Rablerinin ayetlerini yalanladılar; biz de günahları dolayısıyla onları helak ettik. Firavun ordusunu suda boğduk. Onların tümü zulmeden kimselerdi. (Enfal Suresi, 54)

Firavun'un da ondan önce helak edilen diğer kavimlerin de ortak özellikleri enaniyet sahibi olmalarıdır. İçlerindeki büyüklük arzusu Allah'ın elçisini tanımalarını ve ona itaat etmelerini engellemiştir. Tabii ki bu davranışları hem dünyada hem de ahirette azaba uğramalarına neden olmuştur. Firavun'un enaniyetini anlatırken hem Kuran'da bahsedilen kavimlerle, hem tarihteki enaniyetli insanlarla ve hem de günümüzle bağlantı kurmak, konunun öneminin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Firavun ve çevresinin Allah'ın elçisine karşı gösterdikleri tavır, bütün sapkın kavimlerde görülmüştür. Bu insanları Allah'ı ve elçisini tanımayacak kadar büyük bir kibir kaplamış, öyle ki bu, elçilerle ve Allah'ın ayetleriyle alay etmeye kadar varmıştır:

¹⁵⁶ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁵⁷ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Andolsun, Biz Musa'yı, Firavun ve onun 'önde gelen çevresine' ayetlerimizle gönderdik. O da dedi ki: 'Gerçekten ben, alemlerin Rabbinin elçisiyim.' Fakat onlara ayetlerimizle geldiği zaman, bir de ne görsün, onlar bunlara (alay edip) gülüyorlar. (Zuhruf Suresi, 46-47)

Firavun'un en belirgin özelliklerinden biri de, lideri şeytan gibi zahiri değerlere önem vermiş olmasıdır. Kendi yanlış ölçüleriyle ve bozuk mantık yapısıyla olayları akılcı değerlendirememiş, dolayısıyla da Hz. Musa'nın üstünlüğünü kavrayamamıştır. Çünkü ona göre üstünlüğün ölçüsü dünyevi birtakım değerler (mal, güç, iktidar)dir. Bu bozuk bakış açısı Kuran'da açıkça tarif edilmiştir:

Firavun, kendi kavmi içinde bağırdı: dedi ki: Ey kavmim, Mısır'ın mülkü ve şu altımda akmakta olan nehirler benim değil mi? Yine de görmeyecek misiniz? Yoksa ben, şundan daha hayırlı değil miyim ki, o, aşağı (sınıftan) bir zavallı ve neredeyse (sözü) açıklamadan yoksun olan (biri)dir. Bu durumda (eğer doğruysa), üzerine altından bilezikler atılmalı ya da yakınında yer almış vaziyette onunla birlikte melekler gelmeli değil miydi?" (Zuhruf Suresi, 51-53)

Bu ayetlerde dikkat çeken hususları maddelendirecek olursak, şunları görürüz:

1. Firavun için büyüklük ölçüsü takva değil, mal ve mülkçe üstün olmaktı. Ayrıca soyluluk da önemliydi.
2. Seçimin Allah'a ait olduğunu kavrayamadığı için Hz. Musa'nın elçi olarak gönderilmesi ona ağır gelmişti.
3. Hz. Musa'yı kendince küçümsemiş, aşağı sınıftan olduğunu söylemiş ve konuşma şeklindeki kusuru öne sürmüştü. Nitekim herkeste kendince küçümseenecek bir yön bulmak, enaniyetli insanların en belirgin özelliklerindendir. Ancak elbetteki onların bir kişiyi küçük görmesi ancak o kişinin Allah katındaki değerini, üstünlüğünü ispat edici bir olaydır.
4. Firavun'un ölçüsü mal, mülk ve güç olduğundan elçi geldiğinde yanında altın bilezikler veya mucize olarak melekler olmasını beklemişti.¹⁵⁸

Firavun Hz. Musa'ya Karşı Kendini Yüceltmeye Çalışmıştır:

Kuran'da Hz. Musa ile Firavun arasındaki bir diyalog şöyle bildirilmektedir:

(Musa dedi ki) İsrailoğullarını bizimle birlikte göndermen için (sana geldik.) (Firavun) Dedi ki: Biz seni içimizde daha çocukken yetiştirip büyütmedik mi? Sen ömrünün nice yıllarını aramızda geçirmedin mi? Ve sen, yapacağın işi (cinayeti) de işledin, sen nankörlerdensin. (Musa) Dedi ki: Ben onu yaptığım zaman şaşkınlardandım. (Şuara Suresi, 17-20)

Yukarıdaki ayetlerde Firavun'un enaniyetinin farklı bir çıkış şeklini görüyoruz. Hz. Musa onu Allah'a davet ettiğinde hemen cahiliye metodlarını kullanmış, onu minnet altında bırakmak istemiştir. Çocukken Hz. Musa'yı yetiştirip büyüttüğünü, ona emeği geçtiğini, bu nedenle kendisine borçlu olduğunu söylemiştir. Hemen arkasından geçmişte -daha dinden sorumlu olmadığı cahiliye döneminde- üstelik yanlışlıkla yapmış olduğu bir hatayı yüzüne vurmuştur. Böylece sözde Hz. Musa'yı küçük düşürüp kendisinin ona ve halkına karşı yüceleceği gibi saçma bir fikre kapılmıştır.¹⁵⁹

Firavun'un Büyüklük İsteğiyle Hz. Musa'yı Öldürmeye Çalışması:

Firavun dedi ki: "Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim de o Rabbine yalvarıp-yakarsın. Çünkü ben, sizin dininizi değiştirmesinden ya da yeryüzünde fesat çıkarmasından korkuyorum. Musa dedi ki: "Gerçekten ben, hesap gününe iman etmeyen her mütekebbirden, benim de Rabbim, sizin de Rabbinize sığınırım." (Mümin Suresi, 26-27)

Firavun öylesine kibirliydi ki ancak Hz. Musa'yı öldürünce rahatlayacaktı. Bu kibirli tavrı aynı zamanda Allah'a karşı bir başkaldırıydı. Aslında Hz. Musa'nın üstün olduğunu biliyor, bu nedenle de onu öldürüp kavminin gözünde tek hakim olmak istiyordu. Hz. Musa ise, Firavun'un azgınlığı karşısında en güzel tavrı göstermiş ve Allah'a sığınmıştır.

Ayette Firavun'un müstekbirliğine dikkat çekilirken, hesap gününe iman etmemesinin üzerinde de durulmuştur. Elbetteki bir insan Allah'ın hem kitapları, hem de elçileri vasıtasıyla varlığını bildirdiği hesap gününe iman etmiyorsa bu, onun azgınlığından ve kibirinden kaynaklanıyordur. Kendi ilkel mantığına ve aklına güvenmesinden ileri geliyordur. Ancak bu tip kibirli kişiler büyüklüklerinin cezasını ahirette en ağır şekilde göreceklerdir. Firavun'un da göreceği gibi...¹⁶⁰

¹⁵⁸ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁵⁹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁶⁰ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Firavun'un İlahlık İddiası

Firavun dedi ki: "Ey Haman, bana yüksek bir kule bina et, belki o yollara ulaşabilirim. Göklerin yollarına, Böylelikle Musa'nın ilahına çıkabilirim. Çünkü ben onun yalancı olduğunu sanıyorum. İşte Firavun'a kötü ameli böyle çekici kılındı ve yoldan alıkonuldu. Firavun'un hileli-düzeni, yıkım ve kayıpta olmaktan başka olmadı. (Mümin Suresi, 36-37)

Firavun dedi ki: "Ey önde gelenler, sizin için benden başka ilah olduğunu bilmiyorum..." (Kasas Suresi, 38)

Firavun ayetlerde bildirilen ifadeleriyle ve Allah'a karşı olan mücadelesiyle çok çirkin ve akılsızca bir cesaret göstermiştir. Ayrıca yanlış zannıyla Allah'ı sadece göklerin Rabbi olarak değerlendirmiştir. Oysa Allah göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerin Rabbidir; bunu takdir edememiştir. Firavun -kendince- yerde ilahlığını ilan ettiği için, Allah'ın varlığını kabul ettiği takdirde kendi gücünün, hakimiyetinin bir anlamı kalmayacaktır. Bu nedenle kendince taktik yaparak Allah'ı sadece göklerin ilahı, hakimi olarak göstermek istemiştir. Allah'ı göklerde aramış ancak ayetin sonunda da ifade edildiği gibi bu ona yıkım ve kayıp getirmiştir. Ancak Firavun bu yıkımı görene kadar azgın enaniyeti sebebiyle büyükmeye ve ilahlık iddiasını sürdürmeye devam etmiştir. Hatta çevresindekilerin ve Hz. Musa'nın bu iddiasını kabul etmeleri için zor kullanmayı, tehditler savurmayı da sürdürmüştür:

Firavun dedi ki: "Alemlerin Rabbi nedir? Dedi ki: "Göklerin, yerin ve bu ikisi arasında olan herşeyin Rabbi'dir. Eğer 'kesin bilgiyle inanıyorsanız". Çevresindekilere dedi ki: İhtiyor musunuz? Musa: Dedi ki: O sizin de Rabbiniz, geçmişteki atalarımızın da Rabbidir. Firavun dedi ki: Şüphesiz size gönderilmiş bulunan elçiniz, gerçekten bir delidir. Eğer aklınızı kullanabiliyorsanız , O , doğunun da, batının da ve bunlar arasında olan herşeyinde Rabbidir" dedi. (Firavun) dedi ki: Andolsun, benim dışımda bir ilah edinecek olursan, seni mutlaka hapse atacağım." (Şuara Suresi, 23-29)

Bu ayetlerde de Firavun'un ilahlık iddiaları ve Allah'a karşı mücadelesi görülmektedir. Firavun önce Allah hakkında bir soru sormuş ama bunu iyi bir niyetle yapmamıştır. Enaniyeti öylesine kuvvetlidir ki baştan Hz. Musa'nın vereceği her cevabı reddetme niyetindedir. Hangi delili görürse görsün Allah'ın büyüklüğünü kabul edemeyecek haldedir. Hz. Musa onun sorularına cevap verince, yani Allah'ın hem geçmiştekilerin hem de o dönemde yaşayan herkesin Rabbi olduğunu söyleyince Firavun daha da azmıştır. Bu azgınlığının sonucunda, kendisine gönderilen elçiyi delilikle suçlamış, arkasından da hapse atmakla korkutmaya çalışmıştır. Azgınlığından dolayı elinden geleni ardına koymamış ve onunla mücadele etmiştir. Ama sadece müminlere has olan akıl onda olmadığı için en önemli şeyi unutturmuştur: Hz. Musa'nın destekleyicisinin kendisi (Firavun) ve sahip oldukları da dahil olmak üzere herşeyin tek sahibi olan Allah olduğunu...¹⁶¹

Enaniyeti Firavun'u Mucizelere Karşı Tepkisizleştiriyor

Hz. Musa Firavun'a tebliğ yapınca, onun ilk işi bir mucize istemek olmuştu. Kendi bilgin büyücülerine güvenen Firavun, bütün insanları bir yerde toplayarak herkesin huzurunda iki tarafın da kendi büyülerini göstermesini istedi. Hz. Musa'nın mucizesi büyücülerin sihirlerini yok edince de Firavun yenilmiş oldu. Ancak bu durum karşısında baş eğmesi gerekirken enaniyeti daha da arttı.

Hz. Musa'nın mucizesinin büyücülerin sihirlerini sonuçsuz çıkarması üzerine, Firavun'un yakınında bulunan ve büyücülerin en üstünleri olan bu kişiler bile gerçeği görüp Allah'a iman ettiler. Ancak bu durum Firavun'un katılaşmış kalbini hiç etkilemedi, üstelik azgınlığı katlanarak arttı ve böylece şiddet kullanmaya karar verdi:

Ve sihirbazlar secdeye kapandılar. Alemlerin Rabbine iman ettik" dediler. Musa'nın ve Harun'un Rabbine.. Firavun: "Ben size izin vermeden önce O'na iman ettiniz, öyle mi? Mutlaka bu, halkı burdan sürüp-çıkarmak amacıyla şehirde planladığınız bir tuzaktır. Öyleyse siz (buna karşılık ne yapacağımı) bileceksiniz. Muhakkak ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve hepinizi idam edeceğim." (Araf Suresi, 120-124)¹⁶²

Firavun'un İbret Verici Sonu

Firavun, bu bölümün başından itibaren anlatıldığı gibi yeryüzündeki enaniyetli insan örneklerinin en önde gelenlerinden ve büyüklerinden biridir. Azgınlıkta onun da önünden giden varlık ise şeytandır. Nitekim Firavun da kılavuzu olan şeytan gibi yaptıklarının sonucunu görülmemiş bir aşağılanma ile almıştır. Üstelik bu öylesine bir aşağılanmadır ki sadece kendi nesline karşı küçük düşmemiş, Allah onu kıyamete kadar tüm insanlık için bir ibret vesilesi kılmıştır. Kuran'da Firavun'un ibret verici sonu şu şekilde bildirilir:

Biz, İsrailoğullarını denizden geçirdik; Firavun ve askerleri azgınlıkla ve düşmanlıkla peşlerine düştü. Sular onu boğacak düzeye erişince (Firavun): "İsrailoğullarının kendisine inandığı (ilahtan) başka ilah olmadığına inandım ve ben de müslümanlardanım" dedi. Şimdi, öyle mi? Oysa sen önceleri isyan etmiştin

¹⁶¹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁶² Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

ve bozgunculuk çıkaranlardandın. Bugün ise, senden sonrakilere bir ayet (tarihi bir belge, ibret) olman için seni yalnızca bedenle kurtaracağız (herkese cesedini göstereceğiz). Gerçekten insanlardan çoğu, bizim ayetlerimizden habersizdirler. (Yunus Suresi, 90-92)

Tam ölüm anında hiçbir kurtuluş yolunun olmadığını ve ölümden kaçamayacağını anlayan Firavun tevbe etmiş ancak bu gerçek bir tevbe olmadığı için kendisine fayda vermemiştir. O, Allah'ı ve elçisini tanıyabilecekken, kendisine gerçekler tebliğ edildiği ve mucizeler de gösterildiği halde büyülenmiş ve diretmiştir. Böbürlenmesi ve üstünlük iddiası onu bu noktaya getirmiş, kendisine karşı büyüklendiği Allah'a son anda tevbe etmesi de fayda vermemiştir.

Burada bir noktaya dikkat etmek gerekir. Firavun'un inkarının temel nedeni, enaniyetidir. İman etmek için gerekli olan delilleri görmediği ya da anlamadığı için değil, iman etmek gururuna ağır geldiği için inkarda diretmiştir. Örneğin büyücülerinin Hz. Musa'nın üstünlüğünü ve doğruluğunu kabul ederek Allah'a iman etmeleri, onun için büyük bir delildi. Hz. Musa'nın mucizeleri de çok büyük birer delil hükmündeydi. Normal bir mantık, bunları gören bir insanın iman etmesini gerektirirdi.

Firavun ise normal mantıkla düşünemiyordu, çünkü gururu aklını örtmüştü. Büyücüler iman ettiğinde, "burada gerçekten bir olağanüstülük var" diye düşünmedi. Onu etkileyen tek şey, büyücülerin kendisinden izin almadan böyle bir şey yapmış olmalarıydı. Hür bir akılla değil, gururunun verdiği psikolojik baskıyla düşünüyordu ve bu nedenle ölüm ona gelip de gururu kırılana kadar inkar etti.

Firavun'un inkarına neden olan bu durum, aslında her inkarcı için de geçerlidir. İnkarlarının temeli, yeterli delil görmeyişleri değil, gururları nedeniyle kendilerine yaptıkları baskıdır. Nitekim Kuran'da bu insanlar şöyle bildirilmektedirler:

Ayetlerimiz onlara, gözler önünde sergilenmiş olarak gelince dediler ki: "Bu, apaçık olan bir büyüdür." Vicdanları kabul ettiği halde, zulüm ve büyülenme dolayısıyla bunları inkar ettiler. Artık sen, bozguncuların nasıl bir sona uğratıldıklarına bir bak. (Neml Suresi, 13-14)¹⁶³

Firavun Kıyamet Gününde Kavminin Önderliğine Geçer

Firavun hem dünya nimetlerinden mahrum olmuş, elindeki bütün zenginlik geride kalmış, hem de sonsuz hayatında ebedi azaba mahkum olmuştur. Büyükleme vesile olan bahçeler, pınarlar, güzel evler, ekinler, kısacası bütün dünya malı da elinden gitmiştir. Görüldüğü gibi, kişi istediği kadar zengin olsun, malı, mülkü ve gücü olsun Allah için bunları o kişinin elinden almak çok kolaydır.

Böylesine azgın ve kibirli biri için ahiret azabı da çok zorlu olur. Ayrıca böyle insanlara uyan ve gerçek Rablerini unutan kişilerin durumları da karşılıksız kalmaz. Firavun ve onun ahlakını taşıyan insanların peşine takılıp onları örnek alanlar hesap günü işledikleri bu günahların cezasını çekmek için önderleriyle birlikte haşredileceklerdir. Nitekim ayetlerde Firavun'un ve ona uyanların kıyamet günü karşılaşacakları durum şöyle bildirilir:

Firavun ve onun önde gelen çevresi... Onlar Firavun'un emrine uymuşlardı. Oysa Firavun'un emri doğruya-götürücü (irşad edici) değildi. O, kıyamet günü kavminin önderliğine geçer, böylece onları ateşe götürmüş olur. Sonunda vardıkları yer, ne kötü bir yerdir. Onlar, burada da kıyamet gününde de lanete tabi tutuldular. (Bu) verilen bağış, ne kötü bir bağıştır. (Hud Suresi, 97-99)

Daha önce de belirtildiği gibi bu anlatılanları sadece Firavun denen kişinin şahsında düşünmek yanlış olur. Enaniyetli her insanın böyle bir sondan korkması ve sakinleşmesi gerekir. Bu tip bir karakter ve çaba içinde olanlar, Firavun'un sonunu düşünüp kendi sonlarını onunkine benzemesinden şiddetle kaçınmalıdırlar.

Ancak bir noktanın üzerinde önemle durulması gerekir: Sadece "Firavun enaniyeti" değil, enaniyetin her çeşidi şiddetli bir beladır. Çünkü büyülemek aklı kapattığı için kişinin kibiri kendisi fark etmeden şiddetlenebilir. Pek çok ayette de tarif edildiği gibi bu, herşeyden önce Allah'ın tasvip etmediği bir tavrıdır. Bu nedenle özellikle müminler, hiçbir konuda nefislerinin büyükleme, böbürlenme, üstünlük iddiasında bulunmasına izin vermemelidir. Unutmamak gerekir ki nefse verilen en ufak bir fırsat çok büyük bir felaketle sonuçlanabilir. Kişi farkına varmadan yalnızca kendi fikirlerinin doğru olduğu, kendi tavırlarının üstün olduğu gibi bir kuruntuya kapılabilir. Nitekim gururu, en şiddetli bir biçimde içinde büyüyen Firavun da aynı tür bir kuruntu ve aldanış içindeydi:

... Firavun dedi ki: Ben, size yalnızca gördüğümü (kendi görüşümü) gösteriyorum ve ben sizi doğru yoldan da başkasına yöneltmiyorum. (Mümin Suresi, 29)

Firavun'un kendi fikirlerine ve aklına nasıl güvendiği yukarıdaki ayette görülmektedir. Kendisi sapkın bir insan olduğu halde kitleleri yönlendirmek, onları peşinden sürüklemek ve saptırmak istemiştir. Görüşünden o kadar emindir ki yanlış yolda olduğuna ihtimal dahi vermemiştir.

Bu, enaniyetli insanların genel vasfıdır. Kibirli kişiler, kendilerine aşırı derecede güvenirlere ve kendilerinden daha iyi bilen biri olduğunu kabul etmek istemezler. Hele kendilerinden üstün, Allah tarafından seçilmiş insanların varlığına hiç tahammül edemezler. İşte aklından böylesine emin olarak enaniyet yapan kişilerin, Firavun'un Kuran'da anlatılan durumunu bir ibret vesilesi olarak düşünmeleri şarttır. Onun ne kadar büyük bir

¹⁶³ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

akılsızlık içinde olduğunu görüp, vakit varken ona benzemekten vazgeçip tevbe ederek Allah'a karşı boyun eğici olmaları gerekir.¹⁶⁴

Karun

Gerçek şu ki, Karun, Musa'nın kavmindendi, ancak onlara karşı azgınlıktı. Biz, ona öyle hazineler vermiştik ki, anahtarları, birlikte davranan güçlü bir topluluğa ağır geliyordu. Hani kavmi ona demişti ki: "Şımararak sevinme, çünkü Allah, şımararak sevince kapılanları sevmez." (Kasas Suresi, 76)

Ayetlerde görüldüğü üzere Karun'un azmasına ve kibirlenmesine sebep olan şey de malıydı. Allah kendisini denemek için ona çok gösterişli bir hazine vermişti. Ve bütün enaniyetli insanlarda görüldüğü gibi Karun da bunlarla şımarıyordu. Malın Allah'ın olduğunu ve dilerse hepsini geri alabileceğini unutmuş, tüm bu hazinelerin Allah tarafından kendisini denemek için verildiğini bile fark edememişti. Kibirinden dolayı, aslında bunları hak ettiğini, ve bunların kendisine birtakım üstün özelliklerinden dolayı verildiğini düşünmüştü:

Dedi ki : "Bu, bende olan bir bilgi dolayısıyla bana verilmiştir." Bilmez mi ki gerçekten Allah, kendisinden önceki kuşaklardan kuvvet bakımından kendisinden daha güçlü ve insan sayısı bakımından daha çok olan kimseleri yıkıma uğratmıştır. Suçlu günahkarlardan kendi günahları sorulmaz. (Kasas Suresi, 78)

İşte enaniyetli insanların sapkın bakış açıları böyledir. Herşeyi veren Allah olduğu halde şükretmek ya da başışlanma dilemek yerine böbürlenmeyi tercih ederler. Tüm bu nimetlerin her an ellerinden çıkabileceğini ise düşünmezler bile. Halbuki Allah, üstteki ayette de açıkladığı gibi Karun'dan daha zengin ve güçlü pek çok kimseyi büyükmelerinden dolayı helak etmiştir. Karun'u da benzerlerinde olduğu gibi azgın enaniyetinden dolayı daha dünyadayken azaplandırmıştır. Karun kendisini gözünde büyüttüğü kadar güçlü olsaydı hiç şüphesiz önce kendine yardımı dokunurdu. Ancak ne itibarı, ne malı, ne topluluğu, ne de övündüğü bilgisi onu Allah'tan gelen azaptan kurtaramadı:

Sonunda onu da konağını da yerin dibine geçirdik. Böylece Allah'a karşı ona yardım edecek bir topluluğu olmadı. Ve o kendi kendine yardım edebileceklerden de değildi. Dün, onun yerinde olmayı dileyenler, sabahladıklarında: "Vay, demek ki Allah, kullarından dilediğinin rızkını genişletip-yaymakta ve kısıp-daraltmaktadır. Eğer Allah, bize lütfetmiş olmasaydı, bizi de şüphesiz batırırdı. Vay, demek gerçekten inkâr edenler felah bulamaz" demeye başladılar. (Kasas Suresi, 81-82)¹⁶⁵

Haman

Haman, Kuran'dan anladığımız kadarı ile Firavun'un yanında olan bir kişi, muhtemelen bir tür "ikinci adam"dır. O da Firavun gibi enaniyetli ve azgın olduğundan onunla aynı safta yer almış ve Firavun'un destekçisi olmuştur. Hz. Musa peygamberlik görevi ile kavmine geldiğinde Haman da Firavun ile birlikte onu yalanlamıştır:

Andolsun, biz Musa'yı ayetlerimizle ve apaçık bir delille gönderdik; Firavun'a, Haman'a ve Karun'a. Ama onlar: (Bu,) Yalan söyleyen bir büyücüdür" dediler. Böylece, o, katımızdan kendilerine bir hak ile geldiği zaman, dediler ki: "Onunla birlikte iman edenlerin erkek çocuklarını öldürün; kadınlarını ise sağ bırakın." Ancak kafirlerin hileli-düzeni boşa çıkmakta olandan başkası değildir. (Mümin Suresi, 23-25)

Firavun Allah'a karşı azgın ve çirkin bir tavır sergilerken, Haman da her zaman onun yanında yer almış ve ona destek olmuştur. Hatta Firavun'un en çarpık mantık örgülerini o da paylaşmış ve kendisinden istediği herşeyi yerine getirmiştir. Ayetlerde Firavun'un (Allah'ı tenzih ederiz) Allah'ı görmek için Haman'dan kendisini göğe yükseltecek bir kule yapmasını istediğinden bahsedilmektedir:

Firavun dedi ki: "Ey önde gelenler sizin için benden başka bir ilah olduğunu bilmiyorum. Ey Haman çamurun üstünde bir ateş yak da bana yüksekçe bir kule inşa et belki Musa'nın ilahına çıkarım çünkü gerçekten ben onu yalancılardan sanıyorum." (Kasas Suresi, 38)

Ancak Allah'ı ve elçisini kibirinden dolayı tanımak istemeyen Haman'ın sonu da yoluna uyduğu kişilerle -şeytan ve Firavun- aynı olmuş; Allah onu da Firavun gibi helak ederek büyükmemesinin kaçınılmaz sonucunu tattırmıştır:

Karun'u, Firavun'u ve Haman'ı da (yıkıma uğrattık). Andolsun, Musa onlara apaçık delillerle gelmişti, ancak yeryüzünde büyüklendiler. Oysa onlar (azaptan kurtulup) geçecek değillerdi. İşte biz, onların her birini kendi günahıyla yakalayiverdik. Böylece onlardan kiminin üstüne taş fırtınası gönderdik, kimini şiddetli bir çığlık sarıverdi, kimini yerin dibine geçirdik, kimini de suda boğduk. Allah onlara zulmedici değildi, ancak onlar kendi nefislerine zulmediyorlardı. (Ankebut Suresi, 39-40)¹⁶⁶

Hz. İbrahim'in Babası

¹⁶⁴ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁶⁵ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁶⁶ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

H. İbrahim'in babası, diğer birçok kavimde rastlanan inkarcı özelliklerine sahiptir. Allah'a karşı büyülenen, elçiye karşı gelip, zorluk çıkaran insanlardan birisidir. Dini oğlundan öğrenmek bu kibirli insana ağır gelmiş ve onu bir peygamber olarak kabul etmek istememiştir. H. İbrahim güzel bir dille ve hikmetle babasına tebliğ yapmış, onu putlara tapmaktan alıkoymaya çalışmıştır. Ancak tüm bu samimi çabasına rağmen babasının tavrı son derece sert olmuştur. Sadece Allah'a iman ettiği için H. İbrahim'den ayrı kalmayı istemiş, hatta öz oğlu olduğu halde onu taş tutmakla tehdit etmiştir:

Kitapta İbrahim'i de zikret. Gerçekten o doğruyu söyleyen bir peygamberdi. Hani babasına demişti: "Babacığım işitmeyen, görmeyen, ve seni herhangi bir şeyden bağımsızlaştırmayan şeylere niye tapıyorsun? Babacığım gerçek şu ki sana gelmeyen bir ilim geldi bana. Artık bana tabi ol seni düzgün bir yola ulaştırayım. Babacığım gerçekten ben sana Rahman tarafından bir azabın dokunacağından korkmaktayım o zaman şeytanın velisi olursun." Babası demişti ki: "İbrahim sen benim ilahlarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer bu tutumuna bir son vermeyecek olursan andolsun seni taş tutarım. Uzun bir süre de benden uzaklaş, bir yerlere git." (Meryem Suresi, 41-46)

Bu tehditlere rağmen H. İbrahim'in tavrı yine Allah'ın hak dinine uygun olmuş, babasının ve kavminin, elçiliğini inkar etmeleri üzerine Allah'a sadakat göstermiş ve onlardan uzaklaşmıştır. Bu tavrı Kuran'da Allah tarafından şöyle övülmektedir:

Gerçek şu ki İbrahim (tek başına) bir ümmetti; Allah'a gönülden yönelip itaat eden bir muvahhiddi ve o müşriklerden değildi. (Nahl Suresi, 120)

Sonra sana vahyettik: Hanif (muvahhid) olan İbrahim'in dinine uy. O müşriklerden değildi. (Nahl Suresi, 123)¹⁶⁷

Ebu Leheb

Bilindiği gibi Ebu Leheb H. Muhammed zamanında yaşamış, enaniyeti ve azgınlığıyla ünlü bir inkarcıdır. Diğerleri gibi zenginliğiyle ünlü olan Ebu Leheb'in eşiyle birlikte Kuran'da bahsi geçmiş ve her ikisi de cehennemle müjdelanmıştır. Bu ikilinin enaniyetine karşılık Allah onları küçük düşürecek cezalar vermiştir. Örneğin, malıyla ve soyuyla böbürlenerek yaşadığı dünya hayatında odun hamallığı gibi bir iş yapmak kibirli insanların küçümsediği bir iştir. Ayrıca boyunlarına ip bağlanması da onlar açısından aşağılatıcı bir durumdur. Ancak Allah ahirette ateş azabının yanı sıra onları bu duruma sokarak hiç ummadıkları şekilde aşağılık kılmıştır. Bu durumu kendilerinden sonrakilere bir ibret olması açısından bir sure halinde Kuran'da bildirmiştir:

Ebu Leheb'in iki eli kurusun; kurudu ya. Malı da, kazandıkları da kendisine bir yarar sağlamadı. Alevi olan bir ateşe girecektir. Eşi de odun hamalı. Boynuna bükülmüş bir ip(bağlanmış) olarak. (Mesed Suresi, 1-5)¹⁶⁸

Bağ Sahibi

Kuran'da sahip olduğu şeylerden dolayı kibirlenen ve sonunda da azaba uğrayan bağ sahibi bir kişiden bahsedilmektedir. Bu olay zenginlikten kaynaklanan enaniyete açık bir örnektir:

Onlara iki adamın örneğini ver; onlardan birine iki üzüm bağı verdik ve ikisini hurmalıklarla donattık, ikisinin arasında da ekinler bitirmiştik. İki bağ da yemişini vermiş, ondan (verim bakımından) hiçbir şeyi noksan bırakmamış ve aralarında da bir ırmak fışkırtmıştı. Birinin başka ürünleri de vardı. Böylelikle onunla konuşurken arkadaşına dedi ki: "Ben mal bakımından senden daha zenginim, insan sayısı bakımından da daha güçlüyüm." Kendi nefsinin zalimi olarak bağına girdi: "Bunun sonsuza kadar kuruyup yok olacağını sanmıyorum" dedi. Kıyamet saatinin kopacağını da sanmıyorum. Buna rağmen Rabbime döndürülecek olursam, şüphesiz bundan daha hayırlı bir sonuç bulacağım." (Kehf Suresi, 32-36)

Allah ayette "bağ sahibi" olarak bahsedilen bu insanı sınamak için ona büyük bir servet vermiştir. Kendisine verilen nimetler ise bağ sahibinin haksız yere böbürlenmesine sebep olmuştur. Şükredip bağışlanma dilemek ve bunları Allah yolunda kullanmak yerine kibirli ifadeler kullanmış, hatta o kadar ileri gitmiştir ki malının ve gücünün sonsuza kadar kalacağını düşünecek derecede bir akılsızlık içine girmiştir.

Bu olay, enaniyetli kişilerin mantık örgüleri ve fikir yapılarının son derece tutarsız olduğuna çok belirgin bir örnektir. Bağ sahibi mülkünün sonsuza kadar baki kalacağını iddia ettiği halde Allah'ı açık olarak inkar etmemekte ve O'nun huzuruna çıkmaya da ihtimal vermektedir. Fakat böyle bir ihtimal gerçekleşse dahi, cezalandırılmayacağını hatta ödüllendirileceğini düşünmesi ilginçtir.

Bugün de enaniyetli kişilerde benzer bir psikoloji görülür. Dini açıkça inkar etmeseler bile, Allah korkusundan uzaktırlar. Ama "ahirete gitseler bile" bir şekilde kurtulacaklarını düşünürler. Kuran'daki bağ sahibi örneği, bu ve benzer durumda olanların akletmeyen insanlar olduklarının açık bir göstergesidir. Bu kişinin akli enaniyetinin şiddetinden kapanmış ve kendisi Allah'ın sonsuz kudretini anlayamayacak hale gelmiştir.

¹⁶⁷ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁶⁸ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Kuran'da anlatıldığı gibi bağ sahibinin sonu da tam ibretlik olmuştur. Bütün sahip olduklarını yitirmiş ve gücü hiçbir şeye yetmemiştir. En sonunda "keşke" demiştir ancak bu pişmanlık için çok geçtir:

Onun ürünleri kuşatılıverdi. Artık o uğrunda harcadıklarına karşı avuçlarını evirip çeviriyordu. O çardakları yıkılmış durumdaydı, kendisi de şöyle diyordu: "Keşke Rabbime hiç kimseyi ortak koşmasaydım". Allah dışında ona yardım edecek bir topluluk yoktu, kendi kendine de yardım edemedi. (Kehf Suresi, 42-43)¹⁶⁹

Kavimlerin Önde Gelenleri

Elçileri inkar eden, onlara karşı en büyük mücadeleyi ve düşmanlığı yapan kesimin, kavimlerin önde gelenleri olduklarını Kuran'da görmekteyiz. Bu inkarcı önde gelenlerin en karakteristik özellikleri ise büyülenmeleridir. Bu konuya örnek bazı ayetler şöyledir:

Kavminin önde gelenlerinden büyüklük taslayanlar, içlerinden iman edip de onlarca zayıf bırakılanlara dediler ki: "Salih'in gerçekten Rabbi tarafından gönderildiğini biliyor musunuz?" Onlar: "Biz gerçekten onunla gönderilene inanıyoruz." dediler.

Büyüklük taslayanlar dedi: "Biz de, gerçekten sizin inandığınızı tanımayanlarız." (Araf Suresi, 75-76)

Kavminin önde gelenlerinden büyüklük taslayanlar dediler ki: "Ey Şuayb, seni ve seninle birlikte iman edenleri ya ülkemizden sürüp-çıkaracağız veya mutlaka bizim dinimize geri döneceksiniz." (Şuayb:) "Biz istemesek de mi?" dedi. (Araf Suresi, 88)

Önde gelenlerden bazıları büyülenmede öyle ileri gitmişlerdir ki kendilerine de peygamber gibi vahiy gelmedikçe iman etmeyeceklerini ilan etmişlerdir:

Böylece biz, her ülkenin önde gelenlerini -orada hileli- düzenler kursunlar diye- oranın suçlu-günahkarları kıldık. Oysa onlar, hileli-düzeni ancak kendilerine kurarlar da bunun şuuruna varmazlar. Onlara ne zaman bir ayet gelse, derler ki: "Allah'ın elçilerine verilenin bir benzeri bize de verilene kadar biz kesin olarak inanmayacağız." Allah, elçiliğini nereye vereceğini daha iyi bilir. Bu, suçlu-günahkarlara, kurdukları hileli-düzenleri nedeniyle şiddetli bir azab ve Allah katında bir küçüklük isabet edecektir. (En'am Suresi, 123-124)

Böyle bir tavır içine girmelerinin en büyük sebeplerinden birisi, elçinin seçilmişliğini ve Allah tarafından gönderilmiş olmasını hazmedememeleri, elçiye tabi olup ona itaat etmeyi kendi makam, şöret, zenginlik ve itibarlarına yakıştıramamalarıdır. Bu yüzden her devirde kavimlerin inkarcı önde gelenleri kendilerine gönderilen elçileri, kurulu düzenlerine, halkın gözündeki makam ve itibarlarına yönelik bir tehdit olarak görmüşlerdir. Bu durum onların peygamberler ve tebliğ ettikleri gerçekler karşısında kibir ve nefretlerini ortaya dökmelerine yol açmıştır.

"Kavmin önde gelenleri" kavramı her dönemde, her toplumda var olan "elit" kesimi tanımlar. Bilindiği gibi elit kesimin özelliği, malca-mülkçe çok zengin, hatırı sayılır kişiler olmaları, "arkalarının" kuvvetli olması, kısaca zahiri bir güce sahip olmalarıdır. Bu sayılan özellikler kitabın başında da anlatıldığı gibi iman etmeyen, akledemeyen kimselerde enaniyete, kibire sebep olmaktadır. Bu kişiler zahiri özelliklerine (mal, servet, güç, iktidar vs.) güvenerek toplumda söz sahibi olmak isterler. Öylesine kibirlenirler ki bu onları Allah'a ve elçisine başkaldırmaya kadar götürür. Üstünlüğün takvaya göre olduğunu kabul etmeye yanaşmazlar, çünkü bu durumda kendilerinin hiçbir değerleri olmadığı ortaya çıkacaktır. Göğüslerinde çok şiddetli bir büyülenme arzusu vardır, inkarlarının altında yatan asıl sebep de budur. Akılları o derece kapalıdır ki öldüklerinde toprağın altına hiçbir şeylerini götüremeyeceklerini, zengin de, fakirin de, güçlünün de, zayıfın da sonuça birkaç metrelik beze sarılacağını, kısa bir süre içinde geriye sadece iskeletlerini kalacağını düşünmezler. Sahip oldukları özelliklerin ahirette bir faydasını göremeyeceklerini akıllarına bile getirmezler.

Bu önde gelenlerin kibir ve enaniyetlerinden, dolayısıyla inkarlarından kaynaklanan belli başlı sapkın özellikleri Kuran'da müminlere tarif edilmiştir. Bunun amacı da müminlerin, her devirde karşılarına çıkarak kendilerine düşmanlık yapacak olan bu kimseleri tanımaları, onlardan sakınmaları ve onlardan gelecek zararlara karşı önlem almalarıdır. Bir de elbette onların bu hallerinden ibret almaları ve aynı duruma düşmemek için kendilerine dikkat etmeleridir. Çünkü hiç kimse Kuran'ın hiçbir ayetinden müstağni değildir; müminler de inkarcılar hakkındaki ayetleri kendi üzerlerinde düşünüp, inkarcılara ait yanlışlardan tam olarak arınmaya gayret göstermekle yükümlüdürler.

Bu nedenle söz konusu "elit" kesimin Kuran'da bildirilen temel özelliklerini aşağıda bazı başlıklar altında ele alacağız.¹⁷⁰

Halkı Saptırmak İçin Çaba Harcamaları

İçinde yaşadıkları halkın iman etmesi çok ağırlarına gider; bu nedenle onların iman etmelerini istemez, ellerinden geldiğince engellemeye çalışırlar. Çünkü halk iman ettiği takdirde, üzerinde hakimiyet kuracakları bir

¹⁶⁹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁷⁰ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

zemin kalmayacaktır. Herşeyden önce dünyevi üstünlük ölçülerinin, değer yargılarının tümü yok olacaktır. Üstelik tüm toplum, gözlerde büyütülen söz konusu kişilerin aslında ne derece aciz ve basit insanlar olduğunu da anlayacaktır. Böylece artık onları överek şımartacak, onlara tabi olacak kişiler kalmamış olacaktır. Kendilerine tabi olan, bir nevi kendi malları gibi gördükleri ve genelde de aşağıladıkları kişileri kaybetmek önde gelenlerin hiç işine gelmez. Halkın kendilerini her ne pahasına olursa olsun izlemesini isterler. Bu yüzden de onları doğru yoldan çevirmek için her yolu denerler, hatta kimi zaman bunu o kişileri tehdit etmeye kadar vardırırlar. Allah Kuran’da bunun örneklerini sıkça bildirmektedir:

Kavminin önde gelenlerinden inkar edenler, dediler ki: 'Andolsun Şuayb’a uyacak olursanız, kuşkusuz kayba uğrayanlardan olursunuz. (Araf Suresi, 90)

Firavun: "Ben size izin vermeden önce O’na iman ettiniz. öyle mi? Mutlaka bu, halkı burdan sürüp -çıkarmak amacıyla şehirde planladığınız bir tuzaktır. Öyleyse siz (buna karşılık ne yapacağımı) bileceksiniz." (Araf Suresi, 123)¹⁷¹

Vicdanları Kabul Ettiği Halde İnkâr Etmeleri

Kavmin ileri gelenlerinin inkarlarının altında yatan sebep, aynı Firavun’da olduğu gibi anlamamaları değil inatla büyüklenmeleridir. Allah’ın ve ahiretin varlığını kavrayabilecek olsalar dahi kibir ruhlarına işlediği için karşı koyarlar. Kuran’da bu insanlar için, **"... vicdanları kabul ettiği halde gurur ve büyüklenmeleri dolayısıyla inkar ettiler"** ifadesi geçmektedir. (Neml Suresi, 14) Bu kibirin sebebi de daha önce belirtildiği gibi zenginlik ve güçtür:

Biz hangi ülkeye bir uyarıcı gönderdikse, mutlaka oranın 'refah içinde şımaran önde gelenleri': "Gerçekten biz, sizin kendisiyle gönderildiğiniz şeyi tanımıyoruz." demişlerdir. Ve: "Biz mallar ve evlatlar bakımından daha çoğunluktayız ve bir azaba uğratılacak da değiliz." demişlerdir. (Sebe Suresi, 34-35)

Oysa malların, evlatların ve sahip olunan diğer şeylerin, Allah’ın rızasına uygun yaşanmadığı sürece bir değeri ve faydası yoktur. Ancak Allah’ın dinine faydalı olmak kaydıyla salih amellerde bulunulursa, dünyanın bu geçici süslerinden ahirette bir karşılık umabilir.

Bizim katımızda sizi (bize) yaklaştıracak olan ne mallarınız, ne de evlatlarınızdır. Ancak iman edip salih amellerde bulunanlar başka. İşte onlar, onlar için yaptıklarına karşılık olmak üzere kat kat mükafat vardır ve onlar yüksek köşklerinde güven içindedirler. (Sebe Suresi, 37)¹⁷²

Atalarının Dinine Uymaları

Refah içinde şımaran bu kişilerin en çok kullandıkları misal (Allah’a karşı hak olmaksızın getirdikleri izah)lerden biri de, elçinin onları babalarının dininden koparmak istediğini söylemeleridir:

Onlara, apaçık olan ayetlerimiz okunduğunda: "Bu sizi babalarınızın taptıkların (ilahlar)dan alıkoymak isteyen bir adamdan başkası değildir." dediler... (Sebe Suresi, 43)

Enaniyetli önde gelenlerin ağızlarından düşmeyen bir söylem de "atalarının dini"dir. Elbette bu da enaniyetlerinin sonucu olarak ortaya çıkan bir kavramdır. Kendi babalarının, atalarının üzerinde bulundukları yolun doğruluğundan son derece emindirler. Soyunu, geleneklerini, kültür mirasını üstün görme ve kendilerinden daha üst bir aklın varlığını kabul edememe, en büyük hastalıklarıdır:

İşte böyle, senden önce de (herhangi) bir memlekete bir elçi göndermiş olmayalım, mutlaka onun 'refah içinde şımarıp azan önde gelenleri' (şöyle) demişlerdir: 'Gerçekten biz, atalarımızı bir ümmet (din) üzerinde bulduk ve doğrusu biz, onların izlerine (eserlerine) uymuş kimseleriz.' (O peygamberlerden her biri de şöyle) Demiştir: "Ben size atalarınızı üstünde bulduğunuz şeyden daha doğru olanını getirmiş olsam da mı? Onlar da demişlerdi ki: "Doğrusu biz, kendisiyle gönderildiğiniz şeye karşı kafir olanlarız." (Zuhruf Suresi, 23-24)¹⁷³

Allah’ın Kitabına Tabi Olmamaları

Kibirli kişilerin Allah’ın kitabına tabi olmalarının da imkansız olduğu görülür. Onları bu noktaya getiren etken içlerindeki "yüce ve herkesten üstün olma" arzusudur. Bu arzuyu inkar ediş mantıklarında da görmek mümkündür. Kendilerinden çok emindirler ve yanlış yolda olduklarına ihtimal dahi vermek istemezler. Kendi çarpık mantıklarına göre eğer doğru bir yol varsa, o, kendi bulundukları yoldur:

İnkâr edenler, iman edenler için dediler ki: "Eğer O (Kuran veya iman) hayırlı bir şey olsaydı, ona bizden önce koşup-yetişemezlerdi." Oysa onlar, onunla hidayete ermediklerinden: "Bu eski bir yalandır." diyecekler. (Ahkaf Suresi, 11)¹⁷⁴

¹⁷¹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁷² Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁷³ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁷⁴ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Elçilere İtaat Etmemeleri

Allah'ın kavimlere gönderdiği elçiler çok üstün ahlaklı, akıl, ileri görüşlülük ve basiret yönünden çok gelişmiş, Allah tarafından özel olarak seçilerek hikmet verilmiş kimselerdir. Nitekim bir ayette **"Kime dilerse hikmeti ona verir; şüphesiz kendisine hikmet verilene büyük bir hayır da verilmiştir. Temiz akıl sahiplerinden başkası öğüt alıp düşünmez"** (Bakara Suresi, 269) şeklinde bildirilerek, elçilerin hayır vermeye layık kişiler olduğu belirtilmiştir.

Bu ilim sahibi kişiler takvaca, bilgice ve akılcı çok üstün olmaları dolayısıyla müminler için çok kıymetlidirler. Kavmin refahtan sımaran önde gelenleri ise kibirlenerek toplumun en güvenilir, en kıymetli kişileri olan elçilere karşı gelirler. Bununla da kalmayarak onlara hakaret ve iftirada bulunurlar, hatta tuzak kurup öldürmeye bile kalkarlar. Bu durum, kalplerindeki büyülenme hastalığından kaynaklanır. İçlerindeki kibir teslim olmalarını engelleyip inkarlarına sebep olur:

Sizden öncekilerin, Nuh kavminin, Ad ve Semud ile onlardan sonra gelenlerin haberi size gelmedi mi? Ki onları, Allah'tan başkası bilmez. Elçileri onlara apaçık delillerle gelmişlerdi de, ellerini ağızlarına götürüp (öfkelerinden ısırılar) ve dediler ki: "Tartışmasız, biz sizin kendisiyle gönderildiğiniz şeyleri inkar ettik ve bizi kendisine çağırdığınız şeyden de gerçekten kuşku verici bir tereddüt içindeyiz." (İbrahim Suresi, 9)

Bu ileri gelen, enaniyetli ve azgın insanların hakka çağrıldıklarında peygamberlere karşı nasıl tavırlar gösterdikleri ve ne denli bozuk mantık örgüleri geliştirdikleri de ayrıca Kuran'da bildirilmiştir:

Bunun üzerine, kavminden inkara sapsız önde gelenler dediler ki: "Bu sizin benzeriniz olan bir beşerden başkası değildir. Size karşı üstünlük elde etmek istiyor. Eğer Allah dilemiş olsaydı, muhakkak melekler indirirdi. Hem biz geçmiş atalarımızdan da bunu işitmiş değiliz." (Müminun Suresi, 24)

Kendi kavminden, inkar edip ahirete kavuşmayı yalanlayan ve kendilerine, dünya hayatında refah verdiğimiz önde gelenler dedi ki: "Bu sizin benzeriniz olan bir beşerden başkası değildir, kendisi de sizin yediklerinizden yemekte ve içtiklerinizden içmektedir." (Müminun Suresi, 33)

Bu ayetlerde dikkat çeken nokta ileri gelenlerin, elçilerden mucize göstermelerini beklemeleridir. Elçilerin akıl, ilim, ahlak, fazilet, maneviyat ve bunlar gibi pek çok nimet bakımından seçilmiş bir üstünlüğe sahip olmaları gururlarına ağır gelmiştir; bu gerçeği kabul etmek istemedikleri için de onları sıradan insanlar olmakla suçlamışlar ve birtakım mucizeler istemişlerdir. Hatta peygamberlerin yemek yemeleri, su içmeleri gibi insani vasıflarını şaşkınlıkla karşılamışlar, bunları bile inanmamak için bahane yapmışlardır. Nitekim inatçı önde gelenler mucize bile görseler zaten inanacak değillerdir:

Onlar: "Bizi büyülemek için mucize (ayet) olarak her ne getirirsen getir, yine de biz sana inanacak değiliz" dediler. (Araf Suresi, 132)

Önde gelenleri rahatsız eden şey, sahip oldukları güç, itibar ve iktidara rağmen, kendilerinden olmayan, dahası kendilerini ve sistemlerini kötüleyen bir insanın dini yayarak toplumda kabul görmesidir. Olayı tümüyle bir kişisel çekişme olarak görmüşler ve peygamberin kendilerine üstün oluşunu hazmedememişlerdir. Bu nedenle peygamberimize karşı da saldırganlık göstermiş, **"bu Kur'an, iki şehirden birinin büyük bir adamına indirilmeli değil miydi?"** (Zuhruf Suresi, 31) diyerek kendileri gibi önde gelenlerden bir kişinin peygamberlik etmesini istemişlerdir. Bu isteklerine karşılık Allah ise şöyle buyurur: **"Senin Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar?..."** (Zuhruf Suresi, 32)¹⁷⁵

Elçilere Çeşitli Yöntemlerle Zarar Vermek İstemeleri

Firavun kavminin önde gelenleri dediler ki: 'Bu gerçekten bilgin bir büyücüdür.' (Araf Suresi, 109)

Firavun kavminin önde gelenleri, dediler ki: "Musa ve kavmini bu toprakta bozgunculuk çıkarmaları, seni ve ilahlarını terk etmeleri için mi bırakacaksın? (Firavun) Dedi ki: "Erkek çocuklarını öldüreceğiz ve kadınlarını sağ bırakacağız. Hiç şüphesiz biz, onlara karşı kahir bir üstünlüğe sahibiz." (Araf Suresi, 127)

Ayetlerde açıkça görüldüğü gibi, Firavun'un yanı sıra kavminin önde gelenleri de çok azgın kişilerdir. Hatta Firavun'u şiddet konusunda sürekli teşvik edenler de bunlardır. Büyücülük, bozgunculuk gibi suçlamalarla Firavun'un Hz. Musa'ya ve beraberindekilere karşı daha azgınlaşacağını tahmin etmiş ve müminlere karşı zalimce bir karar vermesini sağlamaya çalışmışlardır.

Önde gelen inkarcıların batıl düzenlerini temelinden sarsan elçilere karşı saygısız tavırlar sergilemeleri çok yaygındır ve Kuran'da da sık sık tarif edilmiştir. Onlara karşı takındıkları tutumlar son derece çirkin bir saygısızlık gösterisi şeklindedir. Bu konudaki birkaç örnek şöyledir:

Kavminin önde gelenleri: "Gerçekte biz seni açıkça bir şaşırılmışlık ve sapsızlık içinde görüyoruz" dediler. (Araf Suresi, 60)

Kavminin önde gelenlerinden inkar edenler dediler ki: "Gerçekte biz seni akli bir yetersizlik içinde görüyoruz ve doğrusu biz senin yalancılardan olduğunu sanıyoruz." (Araf Suresi, 66)

¹⁷⁵ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Allah'ın gönderdiği elçilerin en önemli özellikleri akıllı olmalarıdır. Zira Allah'ı hakkıyla takdir edebilmek, dini kavrayabilmek ve yaşayabilmek akla bağlıdır. Bu yüzden Allah'ın takdirine karşılık inkar edenlerin bu "akılsızlık" ithamları hem kendi kompleks ve kıskançlıklarını tatmin etmek hem de peşlerinden gelen halkları olumsuz etkilemek amacıyla. Bu tavırlarıyla da asıl akledemeyenlerin kendileri olduklarını sergilemiş olurlar.¹⁷⁶

Hileli Düzenlerinin Kendilerini Kuşatması

Görüldüğü gibi her devirde inkarcıların önde gelenlerinin gösterdikleri ortak tavır, çirkin cesaret ve pervasızlık aynıdır. Ancak aldıkları karşılık da aynıdır. Bu, çağlar boyu her devirde böyle olmuştur. Her zaman azgın önde gelenlerin inananlara kurdukları tuzaklar boşa çıkmış, hatta bununla da kalmayarak kurdukları tuzaklar kendilerine dönmüştür. Allah'ın insanlar arasında uyguladığı değişmez sünnetiyle ilgili olarak bir ayette şöyle buyurulmaktadır:

Yeryüzünde büyüklük taslayarak ve kötülüğü tasarlayıp düzenleyerek. Oysa hileli düzen kendi sahibinden başkasını sarıp kuşatmaz. Artık onlar öncekilerin sünnetinden başkasını mı gözlemekte-dirler? Sen Allah'ın sünnetinde kesinlikle bir değişiklik bulamazsın ve sen, Allah'ın sünnetinde kesinlikle bir dönüşüm bulamazsın. (Fâtır Suresi, 43)¹⁷⁷

İnkarcı Kavimler

Buraya kadar anlattığımız gibi, kavimlerin inkarcı önde gelenlerinin hepsi her dönemde aynı azgınlık ve başkaldırıyla ortaya çıkmışlardır. Allah'ın kendilerini doğru yola davet etmek için gönderdiği elçileri büyülenerek yalanlamış, onlara karşı çıkıp hakkı inkar etmişlerdir. Allah'a karşı büyüklenmelerinin karşılığını da dünyada ve ahirette benzer şekillerde almışlardır.

Şimdi de Kuran'da anlatılan kavimleri ve kendilerine gelen peygamberlere karşı tavırlarını tek tek inceleyelim.¹⁷⁸

Nuh Kavmi

Nuh kavminin önde gelenleri tarihteki diğer benzerleri gibi son derece gururluydular. Hz. Nuh onları dine davet ettiğinde aralarından çok az kişi kendisine icabet etmişti. Buna rağmen Hz. Nuh onların ahiret azabına uğramamaları için büyük çaba sarf etti. Fakat onun tüm çabalarına karşı kavminin kendisine cevabı şöyle oldu:

Kavminden ileri gelen inkarcılar: "Biz seni yalnızca bizim gibi bir beşerden başkası görmüyoruz; sana, sığ görüşlü olan en aşağılıklarımızdan başkasının uyduğunu görmüyoruz ve sizin bize bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Aksine biz sizi yalancılar sanıyoruz" dedi. (Hud Suresi, 27)

Bozuk ifadelerinden kibirleri çok rahat anlaşılan bu insanlar, Hz. Nuh'un yanındaki müminlere de hakaret etmişlerdir. Onlara göre üstünlük, mala, mülke, evlatça zengin, makam ve mevkice yüksek olmaya bağlı olduğu için peygambere tabi olan müminlerde de bu özellikleri aramışlardır. Üstünlüğün ahlaka, Allah'a yakınlığa bağlı olması gerektiğini ise akledememişlerdir.

Aşağıdaki ayetlerde Nuh kavminin elçilerine karşı kullandıkları enaniyetli üslup açıkça görülmektedir:

Dediler ki: "Ey Nuh, bizimle çekişip durdun, bu çekişmede ileri de gittin. Eğer doğru söylüyorsan, bize vaadettiğini getir." (Hud Suresi, 32)

Kendilerinden önce Nuh kavmi de yalanlamıştı; böylece kulumuz Nuh'u yalanladılar ve "Delidir" dediler. O, baskı altına alınıp engellenmişti. (Kamer Suresi, 9)

Tüm bu çirkin hareketlerine karşı Hz. Nuh kavmine karşı çok sabırlı davranmış, kendisine verilen hakka davet görevini tam bir ihlasla yerine getirmiştir. Ancak düzelmeyeceklerini anlayınca da Allah'a kavminin büyülenmesini şikayet etmiş ve O'dan yardım dilemiştir:

Dedi ki, "Rabbim, gerçekten kavmimi gece ve gündüz davet edip durdum. Fakat davet etmem, bir kaçıştan başkasını artırmadı. Doğrusu ben, onları bağışlaman için her davet edişimde, onlar parmaklarını kulaklarına tıkadılar, örtülerini başlarına çektiler ve büyüklük tasladıkça büyüklük gösterip directtiler. Sonra onları açıktan açığa davet ettim. Daha sonra (davamı) onlara açıkça ilan ettim ve kendilerine gizli gizli yollarla yanaşmak istedim." (Nuh Suresi, 5-9)

Nuh: "Rabbim, gerçekten onlar bana isyan ettiler; mal ve çocukları kendisine ziyandan başka bir şeyi artırmayan kimselere uydular. Ve büyük büyük hileli düzenler kurdular. Ve dediler ki: Kendi ilahlarınızı bırakmayın; bırakmayın ne Vedd'i, ne Suva'ı, ne Yeğus'u, ne Yeuk'u ve ne de Nesr'i. Böylece onlar, çoğu kimseyi şaşırtıp saptırdılar. Sen de o zalimlere sapıklıktan başkasını arttırma... Nuh : "Rabbim, yeryüzünde kafirlerden yurt edinen hiçkimseyi bırakma" dedi. (Nuh Suresi, 21-24,26)

¹⁷⁶ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁷⁷ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁷⁸ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Hız. Nuh'un bu duası üzerine Allah ona icabet etmiş ve kavmine büyüklükleri ve elçisini yalanlamaları nedeniyle dünyada ve ahirette bela vermiştir:

Bunlar, hataları dolayısıyla suda boğuldular, sonra ateşe sokuldular. O zaman da Allah'ın dışında hiçbir yardımcı bulamadılar. (Nuh Suresi, 25)¹⁷⁹

Ad Kavmi

Allah Ad kavmine peygamber olarak Hz. Hud'u göndermişti. O da kavmini Allah'ın yoluna davet etmiş ama diğer peygamberler gibi büyük bir azgınlık ve inkarla karşılaşmıştı. Kuran'da Ad kavminin büyüklükleri şu şekilde bildirilir:

Ad'e gelince; onlar yeryüzünde haksız yere büyüklendiler ve dediler ki: "Kuvvet bakımından bizden daha üstünü kimmiş?" Onlar, gerçekten kendilerini yaratan Allah'ı görmediler mi? O, kuvvet bakımından kendilerinden daha üstündür. Oysa onlar, bizim ayetlerimizi (bilerek) inkar ediyorlardı. (Fussilet Suresi, 15)

Allah'a karşı gösterilen böylesine bir gurur, sapkınlığın en üst derecesidir. Çünkü hiçbir varlığın cüret edemeyeceği bir şeye cüret etmişlerdir. Kendi güç ve kuvvetlerini gözlerinde öylesine büyütmişlerdir ki, kalpleri körelmiş ve en kolay fark edilebilecek bir gerçeği dahi fark edemeyecek hale gelmişlerdir. Allah'ın kendilerine verdiği ve her an ellerinden alabileceği bir güçle, Allah'a ve peygamberine karşı gelmişlerdir. Karşılığında ise dünyada da kıyamet gününde de lanete tabi tutulmuşlardır:

İşte Ad: Rablerinin ayetlerini tanımayıp reddettiler. O'nun elçilerine isyan ettiler ve her inatçı zorbanın emri ardınca yürüdüler. Ve bu dünyada da, kıyamet gününde de lanete tabi tutuldular. Haberinizi olsun; gerçekten Ad (halkı) Rablerine (karşı) inkar ettiler. Haberinizi olsun; Hud kavmi Ad'a (Allah'ın rahmetinden) uzaklık (verildi.)" (Hud Suresi, 59-60)¹⁸⁰

Semud Kavmi

Semud kavmine Allah Hz. Salih'i peygamber olarak göndermiştir. Her elçi gibi Hz. Salih de kavmini hakka davet etmiş, gerçekleri görebilmeleri için onlara yaratılışlarını hatırlatmıştır. Fakat kavmi kendisini sürekli yalanlamıştır. Kuran'da bu olay şöyle haber verilir:

Semud (kavmi) de uyarıları yalanladı. Dediler ki: "Bizden biri olan bir beşere mi uyacağız? Bu durumda gerçekten biz bir sapıklık ve çılgınlık içinde kalmış oluruz. Zıkr içimizden ona mı bırakıldı? Hayır o çok yalan söyleyen, kendini beğenmiş bir şımarıktır." (Kamer Suresi, 23-25)

Dikkat edilirse peygamberin kendileri gibi bir insan olması en çok takıldıkları konulardan biridir. Onların ilkel mantığına göre peşinden gidebilmeleri için elçinin kayıtsız şartsız insandan üstün bir varlık olması (melek gibi) veya mucize göstermesi gerekiyordu. Çünkü azgın enaniyetleri kendileri gibi bir insana tabi olmalarına müsade edemezdi. Bu nedenle de elçileri yalancılıkla itham edip iftiralar attılar.¹⁸¹

İsrailoğulları

Kuran'da kavim olarak en çok üzerinde durulan halklardan birisi İsrailoğulları'dır. Ayetlerde Allah'ın verdiği nimetlere karşı nankörce bir tavır içinde olmalarından dolayı sıkça zikredilmiş olan bu topluluk, tarihe azgın bir kavim olarak geçmiştir. Tarihin akışıyla beraber düşünüldüğünde bu kavmin, Allah'ın merhametine ve bağışlayıcılığına rağmen sürekli olarak bir büyüklük ve inatçılık göstermesi oldukça şaşırtıcıdır.

Bilindiği gibi İsrailoğulları, bir dönem alemlere üstün kılınacak şekilde nimetlerle donatılmış ve kendilerinden bunların karşılığında sadece "Allah'ın ahbine bağlı kalmaları" istenmiştir. Kendilerine bunca nimet veren Allah'a itaat ve sadakat, şevkle yerine getirmeleri gereken bir konuyken onlar, eşi benzeri görülmemiş bir şekilde Rablerinin emirlerini yerine getirmemişler, haddi aşmak suretiyle kendi nefislerine zulmetmişlerdir:

... Andolsun, Rabbinden sana indirilen, onlardan (Yahudilerden) çoğunun taşkınlıklarını ve inkarlarını artıracaktır... (Maide Suresi, 68)

...Biz de onların arasına kıyamet gününe kadar sürecek düşmanlık ve kin salıverdik. Onlar ne zaman savaş amacıyla bir ateş alevlendirdilerse Allah onu söndürmüştür. Yeryüzünde bozgunculuğa çalışırlar. Allah ise bozguncuları sevmez. (Maide Suresi, 64)

Allah, bu kavmi pek çok defa gerek nimetler, gerekse sıkıntılar vermek yoluyla denemeden geçirdiğini Kuran'da bildirmiştir.

Bilindiği gibi İsrailoğulları, Firavun döneminde köle olarak çalıştırılan ve Firavun'un zalim düzeninden dolayı bu konumlarında yüzyıllar boyunca değişiklik yapamamış olan bir halktı. Egemen olan Firavun'un ahlak sistemi ve hükümdarlık anlayışı, son derece katı ve zalim bir yönetim biçimi olduğu için, yüzyıllarca bu despot sistemin

¹⁷⁹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁸⁰ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁸¹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

içinde ezilmişler, ayetin ifadesiyle "kadınlarını diri bırakıp erkek çocuklarını boğazlayan" bu yapıya çaresiz mahkum olmuşlardır. Bu büyük imtihanın sonucunda Allah bu köle topluma Hz. Musa'yı peygamber olarak göndermiş ve onlara "denizin yarılması" gibi büyük bir mucizeyi göstererek Firavun'un zalim yönetiminden kurtarmıştır:

Ey İsrailoğulları, size bağışladığım nimetimi ve sizi alemlere üstün kıldığımı hatırlayın.

Sizi, dayanılmaz işkencelere uğrattıklarında, Firavun ailesinin elinden kurtardığınızı hatırlayın. Onlar, kadınlarınızı diri bırakıp, erkek çocuklarınızı boğazlıyorlardır. Bunda sizin için Rabbinizden büyük bir imtihan vardı.

Ve sizin için denizi ikiye yarıp sizi kurtardığınızı ve Firavun'un adamlarını -gözlerinizin önünde-boğduğumuzu hatırlayın. (Bakara Suresi, 47, 49, 50)

Kalbi katılaşmamış her kişi tarafından büyük bir şükür vesilesi olarak değerlendirilecek bu olay, İsrailoğulları'nın kalplerinde Allah korkusundan dolayı bir yumuşama meydana getireceği yerde, bir gevşeklik ve rahatlamaya sebep olmuştur. Bu büyük mucizeyle imanlarının kat kat artması gerekirken bu kavim, aradan bir süre geçtiğinde Hz. Musa'nın ilk yokluğunu fırsat bilerek hemen taşkınlıkta bulunmuşlardır. Olmadık bir sapkınlık sergileyerek buzağıyı şirk koşmaya kalkışmışlardır:

Andolsun, Musa size apaçık belgelerle geldi. Sonra siz onun arkasından buzağıyı (tanrı) edindiniz. İşte siz (böyle) zalimlersiniz. Hani sizden misak almış ve Tur'u üstünüze yükseltmiştik (ve): "Size verdiğimiz (Kitaba) sınıksız sarılın ve dinleyin" (demiştik). Demişlerdi ki: "Dinledik ve baş kaldırdık." İnkırları yüzünden buzağı (tutkusu) kalplerine sindirilmişti. De ki: "İnanıyorsanız, inancınız size ne kötü şey emrediyor?" (Bakara Suresi, 92-93)

Kuran'da tüm insanlara ibret olarak gösterilen bu kavmin azgınlığı ve Allah'a karşı büyükmeleri bu örnekle sınırlı değildir. Allah'ın kendilerini bağışlamasını takdir edemeyip taşkınlıklarını sürdüren kavimle ilgili daha pek çok örnek bildirilmiştir.

Örneğin, Allah İsrailoğulları'na şükretmeleri için arka arkaya pek çok nimet vermişti. Bunun karşılığında ise yalnızca nimetlerle dolu şehrin kapısından girerken secde etmelerini istemişti. Ancak onlar nefislerine zulmetmişler ve Allah'a başkaldırmışlardı:

Bulutları üzerinize gölge kıldık ve size kudret helvası ve bıldırcın indirdik. "Size rızık olarak verdiklerimizin temizinden yiyin" (dedik). Onlar bize zulmetmediler, ancak kendi nefislerine zulmettiler. Ve hatırlayın, demiştik ki: "Şu şehre girin ve orada istediğiniz yerde bol bol yiyin, yalnızca secde ederek kapısından girerken 'dileğimiz bağışlanmadır' deyin; (biz de) hatalarınızı bağışlayalım; iyilik yapanların (ecirlerini) artıracaktır". Ama zulmedenler, kendilerine söylenen sözü bir başkasıyla değiştirdiler. Biz de o zalimlerin yaptıkları bozgunculuğa karşılık, üzerlerine gökten iğrenç bir azab indirdik. (Bakara Suresi, 57-59)

Diğer bir örnek ise kendilerine "Allah'ın verdiği rızıktan yiyin, için ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın" denildiğinde, Hz. Musa'ya tek çeşit yemeğe katlanamayacaklarını söylemeleridir. Allah'ın sunduğu yiyeceklerle yetinmeyip başka yiyecekler istemleri, Allah'ın kendileri için seçip beğenmiş olduğu dini kavrayamamış olduklarının en açık göstergesidir. Ayetlerde bu basit tavırları, nankörlükleri ve dünyada gördükleri karşılık şöyle anlatılmıştır:

Siz demiştiniz: "Ey Musa, biz bir çeşit yemeğe katlanmayacağız, Rabbin yalvar da, bize yerin bitirdiklerinden bakla, acur, sarmısak, mercimek ve soğan çıkarsın." (O zaman Musa:) "Hayırlı olanı, şu değersiz, şeyle mi değiştirmek istiyorsunuz? Mısır'a inin, çünkü (orada) kendiniz için istediğiniz vardır" demişti. Onların üzerine horluk ve yoksulluk (damgası) vuruldu ve Allah'tan bir gazaba uğradılar. Bu, kuşkusuz, Allah'ın ayetlerini tanımazlıkları ve peygamberleri haksız yere öldürmelerindendi. Bu, isyan etmelerinden ve sınırı çiğnemelerindendi. (Bakara Suresi, 61)

Bir başka çirkin tavırları ise, peygamberleri tarafından Allah'tan getirilen bir emre karşı çok çirkin bir konuşma tarzıyla cevap vermeleridir. Kullandıkları kelimeler ve ifadeler kibirlerini ve saygısızlıkları ortaya çıkarmaktadır:

Hani Musa kavmine: 'Allah, muhakkak sizin bir sığır kesmenizi emrediyor' demişti. 'Bizi alaya mı alıyorsunuz?' dediler.. (Musa): 'Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım.' dedi. (Bakara Suresi, 67)

"Ey kavmim, Allah'ın sizin için yazdığı kutsal yere girin ve gerisin geri arkanıza dönmeyin; yoksa kayba uğrayanlar olarak çevrilirsiniz." (Maide Suresi, 21)

Dediler ki: "Ey Musa, biz onlar durduğu sürece hiçbir zaman oraya girmeyeceğiz. Sen ve Rabbin git ikiniz savaşın. Biz burada duracağız." (Maide Suresi, 24)

Allah'ın ve peygamberin, emrine karşı gelip böyle pervasız ifadeler kullanmaları akıl sahibi insanları son derece şaşırtan bir durumdur. Zira bu tavırlarıyla ahirette çok büyük karşılık göcekleri açıktır. Allah onları böylesine ciddi bir başkaldırıya sürükleyen bozuk mantıkları ve göcekleri karşılık hakkında şöyle hükmetmiştir:

Allah'ın kullarından dilediğine kendi fazlından (Peygamberliği) indirmesini 'kıskanarak ve Hakk'a baş kaldırarak' Allah'ın indirdiklerine tanımamakla, nefislerine ne kötü şeye karşılık sattılar, böylelikle gazap üstüne gazaba uğradılar. Kafirler için alçaltıcı bir azap vardır. (Bakara Suresi, 90)

Ayetlerden de anlaşıldığı gibi, hareketlerinin altında yatan yegane sebep kibirleriydi. Peygamberliğin kendilerinden başkalarına indirilmiş olmasını kıskanmışlar, elçilerin üstünlüğünü kabullenmek istememişlerdi.

En üstün olanların kendileri olmasını istiyorlardı. Kısacası bütün bu ayak direktmelerinin, zorluk çıkarmalarının ve kendileriyle uğraştırmalarının sebebi müstekbir oluşlarıydı. Böylece peygamberlerine en çok zorluk çıkaran, onlara eziyet etmeye çalışan kavim olarak tarihe geçtiler. Elbette ki bu tutumları yanlarına kalmadı, doğru yoldan sapan ve sonsuz azaba mahkum olan yine kendileri oldu:

Hani Musa kavmine demişti ki, "Ey kavmim gerçekten benim sizin için Allah'tan gönderilmiş bir elçi olduğumu bildiğiniz halde niçin bana eziyet ediyorsunuz? İşte onlar eğrilip sapınca Allah ta onların kalplerini eğriltilip saptırmış oldu. Allah fasık bir toplumu hidayete erdirmez. (Saff Suresi, 5)

İsrailoğulları yalnız Hz. Musa'ya karşı değil Allah tarafından kendilerine gönderilen tüm elçilere karşı büyükmüşler, hatta kimi zaman bu kibirleri onları elçileri öldürmeye kadar götürmüştür:

Demek size ne zaman bir elçi nefsinizin hoşlanmayacağı bir şeyle gelse büyüklük taslayarak bir kısmınız onu yalanlayacak, bir kısmınız da onu öldüreceksiniz öyle mi? (Bakara Suresi, 87)

İsrailoğulları kibirlerinden kaynaklanan taşkın tavırlarına sonra da devam etmiş, Hz. Davud döneminde kendilerinde "melik" (yönetici) olarak atanan Talut'a karşı, inkarcıların önde gelenlerine benzer örnekler getirmişlerdir:

Onlara peygamberleri dedi ki: "Allah size Talut'u gönderdi." Onlar: "Biz hükümdarlığa, ona göre daha çok hak sahibiyken ve ona bir mal verilmemişken, nasıl bize hükümdarlık onun olabilir?" dediler. O demişti: "Doğrusu Allah, size ona seçti ve onun bilgi ve bedeni gücünü artırdı. Allah, kime dilerse, mülkünü verir; Allah geniş olandır, bilendir." (Bakara Suresi, 247)

İsrailoğulları'na verilen mucizelerin tek bir tanesi bile, inançlı bir kişinin tüm davranışlarına ömür boyu Allah korkusunun yön vermesine yetecektir. Oysa İsrailoğulları defalarca merhamet edilip bağışlanmış olmalarına rağmen sürekli bir akılsızlık ve bozgunculuk içinde yaşamışlardır. Bu da şu gerçeği göstermektedir ki Allah kötü ahlaklarına karşılık bu kavmin anlayışını kapamış, gözlerini köreltmış, kulaklarını sağırlandırmıştır. Tarihe yaptıkları taşkınlıklarla geçen İsrailoğulları'nın dünyada ve ahirette alacakları karşılıklar da Kuran'da bildirilmiştir. Bahsedilen yönüyle bu kavim, verilen nimetlerden şımarma, kendine pay çıkarma, böbürlenme ve yeryüzünde bozgunculuğa yeltenme konusunda tüm enaniyetli kişilere bir ibret tablosu oluşturmaktadır.¹⁸²

Hz. Muhammed'in Kavmi

Peygamberimiz de kavmine gönderildiğinde onlara Allah'ın elçisi olduğunu ve kendisine itaat etmeleri gerektiğini söylemişti:

De ki: "Ey insanlar ben Allah'ın sizin hepinize gönderdiği bir elçisiyim. Ki göklerin ve yerin mülkü yalnız O'nundur. O'ndan başka ilah yoktur. O diriltir ve öldürür. Öyleyse Allah'a ve ümmi Peygamber olan elçisine iman edin, O da Allah'a ve O'nun sözlerine inanmaktadır. O'na iman edin ki hidayete ermiş olursunuz." (Araf Suresi, 158)

Görüldüğü üzere Peygamberimiz kavmine gönderildiğinde onları Allah'a davet etmiş, hidayete çağırmıştı. Onun tebliğine karşılık kavminin cevabı ise şöyle oldu:

"Hayır" dediler. Karmakarışık düşlerdir; hayır onu kendisi uydurmuştur; hayır o bir şairdir. Böyle değilse öncekilere gönderildiği gibi bize de bir ayet (mucize) getirsin." (Enbiya Suresi, 5)

Kavminin bu cevabı Peygamber'in anlattıklarını kavrayamadıklarından dolayı verilmiş bir cevap değildi. Verilen karşılık kavmin sahip olduğu azgınlığın bir göstergesiydi. Onlar da diğer kavimler gibi gurur ve büyükmeleri nedeniyle Hz. Muhammed'i inkar etmişlerdi. Kuran'da kavmin içinde bulunan inkar edenlerin durumu şu şekilde anlatılmaktadır:

Çünkü onlara, "Allah'tan başka ilah yoktur." denildiği zaman büyüklük tasarlardı. Ve derlerdi ki: "Biz ünlenmiş bir şair için ilahlarımızı terk mi edeceğiz?" (Saffat Suresi, 35-36)

Aynı geçmiş kavimlerde olduğu gibi Mekke müşrikleri de, yine kibirlerinden ve büyükmeme tutkularından ötürü Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmediler. Ashında kendileri de öyle olmadığını bildikleri halde Peygamberimiz hakkında şairlik iddiasında bulundular. Aynı şekilde söylediklerini kendisinin uydurduğunu, yani yalancı olduğunu öne sürdüler.

Bu iftiralarının daha önceki kavimlerin sözlerine bu derece benzemesi ise, bunun Allah'ın değişmeyen bir sünneti olduğunu göstermektedir. Ancak Allah'ın değişmeyen bir sünneti daha vardır: Elçilerini inkar eden, büyükmeme kavimlere azap indirmek, onları dünyada ve ahirette aşağılık kılmak...

Her kavmin elçilere karşı kullandıkları ifadelerin benzerliği çok dikkat çekicidir. Aralarında yüzlerce yıl zaman farkı, kültür ayrılığı ve coğrafi farklılıklar olması hiçbir şey değiştirmemektedir. Enaniyetten dolayı doğruyu göremeyen, görseler de görmezlikten gelen inkarcılar, her dönemde aynı karakteri taşıyıp, aynı örnekleri verip, aynı savunmaları yapmışlardır. Elbette ki sonları da aynı olmuş ve büyükmeleri karşılığında aşağılatıcı azap ile karşılık görmüşlerdir.

Kuran'da bizlere bu yaptıklarının karşılığı olarak ahiret azabından önce dünyevi azapla da cezalandırılmış olan birçok kavmin haberi verilmektedir. Buraya kadar üzerinde durulan kavimlerden başka Eyke, Medyen, Hicr, Ress halkları, Lut kavmi bu kavimlerden yalnızca birkaç tanesidir. Bunların haricinde isimleri, yaşadıkları

¹⁸² Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

devirler, coğrafyaları her ne kadar bilinmese de birçok kavmin helak edilerek yeryüzünden silindiği ve hep aynı nedenle azaplandırıldığı kesin bir gerçektir:

Zulmediyorken yıkıma uğrattığımız nice ülkeler vardır ki, şimdi onların altları üstlerine gelmiş ıpsız durmakta: kullanılamaz durumdaki kuyuları, yüksek sarayları. (Hac Suresi, 45)¹⁸³

Müminlerin Tevazusu

"Bizim ayetlerimize ancak onlarla kendilerine hatırlatıldığı zaman, hemen secdeye kapananlar, Rablerini hamd ile tesbih edenler ve büyüklük taslamayanlar iman eder" (Secde Suresi, 15) ayetinden, imanın en önemli şart ve en açık göstergelerinden birinin büyüklük taslamamak olduğu anlaşılmaktadır. Müminler de Secde Suresi'ndeki bu ayeti gereği ve Allah'ın büyüklük taslayıp böbürlenene kimseleri sevmeyeceğini (Nisa Suresi, 36) bildikleri için daima tevazu gösterirler:

O Rahman'ın kulları, yeryüzü üzerinde alçakgönüllü olarak yürürler ve cahiller kendilerine muhatap oldukları zaman da "Selam" derler. (Furkan Suresi, 63)

Din beraberinde Allah'a teslimiyeti, teslimiyet de aczini bilmeyi getirir. Herşeyin Allah'a ait olduğunu ve kendilerinin O'na karşı eksikliklerini, acizliklerini bilen müminler, doğal olarak O'nun yarattığı mümin kullara karşı da tevazu gösterirler.

Aslında enaniyetin ve tevazunun en iyi açığa çıktığı yerin insanlar arasındaki ilişkiler olduğunu söylemek yanlış olmaz. Enaniyet kulun Allah'a karşı büyüklük taslamaması olduğu halde, yine de asıl olarak insanlara karşı gösterilir. Çünkü doğrudan Allah'a karşı büyüklük iddia etmek, çok az insanın cüret edebileceği bir deliliktir. Firavun ve onun gibi azgınlıktan gözü dönmüş insanlara mahsustur. Buna karşılık enaniyet sahiplerinin çoğu, bu suçu aslında Allah'a karşı işliyor olsalar bile, O'na karşı açıkça büyüklük iddia etmezler. Enaniyetlerini, Allah'ın kullarına karşı gösterirler.

İblis bunlardan biridir. O da, Hz. Adem'e secde etmeyi kabul etmemiştir. Allah'ın sonsuz kudretini bildiği ve tanıdığı için O'na karşı açıkça bir üstünlük iddia etmesi zaten mümkün değildir. Ama Allah'ın "Adem'e secde et" emri ona çok ağır gelmiş, Hz. Adem'e karşı enaniyet göstermiş ve tabii ki aslında Allah'a karşı isyankar olmuştur.

Dolayısıyla Allah'a karşı bir suç olan enaniyetin ortaya çıktığı yer, asıl olarak bir insanın diğer insanlarla olan ilişkileridir.

Elbette tevazu da yine aynı alanda ortaya çıkar. Müminler, Allah'a olan boyun eğmişliklerini, O'nun mümin kullarına karşı gösterdikleri tevazuyla belli ederler. Zira sahip oldukları özelliklerin hiçbirinin kendilerine ait olmadığını farkındadırlar. Bundan dolayı daima şükreder ve ellerindeki herşeyi Allah'ın dilediği anda geri alabileceğini unutmazlar. Kendilerini yaratan sonsuz kudret sahibinin azabından korkarlar ve sığınacak tek güç olarak da yine O'nu bulurlar. İnananların bu teslimiyetli ruh halleri ve Allah korkuları bir ayette şöyle tarif edilmiştir:

De ki: "Muhakkak beni Allah'tan hiç kimse asla kurtaramaz ve O'nun dışında asla bir sığınak da bulamam." (Cin Suresi, 22)

Tüm bu nedenlerden dolayı inananların ruh halleri, davranışları, fiziki özellikleri enaniyetli insanlardan tamamen farklıdır. İnanmayanların enaniyet yaptıkları durumlarda müminlerin gösterdikleri tavırları aşağıdaki gibi maddelendirebiliriz.¹⁸⁴

Allah'a Karşı Acizliklerini Bilirler

Malıyla, güzelliğiyle, gençliğiyle, itibarıyla ve sahip olduğu herşeyle baki kalmak isteyen kibirli insanlar, tek baki olan varlığın Allah olduğunu, O'nun en büyük kuvvet sahibi, en güçlü ve en üstün varlık olduğunu kavrayamazlar. Bu yüzden de Allah'ın ayetlerine karşı çirkin bir cesaretle başkaldırırlar.

Müminler ise Allah'ın büyüklüğünü kavrayabilme gayreti içindedirler. Bu sebeple de tüm yaratılmışlarla beraber kendi acizliklerini bilirler. İnkarcıların kibirli başkaldırıışlarının aksine onlar içleri titreyerek Allah'tan korkarlar ve Rablerine karşı olan acizliklerini dile getirmekten çekinmezler:

De ki: "Allah'ın dilemesi dışında kendim için yarardan ve zarardan (hiçbir şeye) malik değilim. Eğer gaybı bilebilseydim muhakkak hayırdan yaptıklarımı artırırdım ve bana bir kötülük dokunmazdı..." (Araf Suresi, 188)¹⁸⁵

Allah'a Karşı Hiçbir Şeyi Ortak Koşmazlar

İnsanlar içinde Allah'tan başkasını eş ve ortak tutanlar vardır ki, onlar Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin ise Allah'a olan sevgileri daha güçlüdür. O zulmedenler azaba uğrayacakları zaman muhakkak

¹⁸³ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁸⁴ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁸⁵ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

bütün kuvvetin tümüyle Allah'ın olduğunu ve Allah'ın vereceği azabın gerçekten şiddetli olduğunu bir bilselerdi. (Bakara Suresi, 165)

Allah'tan başkasını eş ve ortak tutanların şirk koştukları şeyler, genelde kendi nefisleri, heva ve hevesleri, paraları, güzellikleri, malları veya sahip oldukları diğer şeylerdir. Bu kişiler herşeyin gerçek sahibinin Allah olduğunu kavrayamazlar. Bunun da en önemli sebebi enaniyetleridir.

Müminler ise, Allah'tan başka ilah olmadığına "kesin bir bilgiyle" iman ederler. Bir şey istediklerinde bunu verebilecek olanın yalnız Allah olduğunu bilirler. Dolayısıyla tek dost ve yardımcılarının onları Yaratan olduğunu farkındadırlar. Rablerinin verdiği sayısız nimet karşısında da O'na gönülden boyun eğerek ve içli bir teslimiyetle teslim olurlar.

Müminlerin gösterdikleri bu teslimiyet "Firavun enaniyeti"ni yaşayan kişilerle aralarında tam bir tezat oluşturmaktadır. Zira enaniyetli kişiler içinde bulundukları acizliğin derecesini kavramaya güç yetiremezler. Müminler ise, "Ey insanlar, bir örnek verildi; şimdi onu dinleyin. Sizin, Allah'ın dışında tapmakta olduklarınız -hepsi bunun için bir araya gelseler dahi- gerçekten bir sinek bile yaratamazlar. Eğer sinek onlardan bir şey kapacak olsa, bunu da ondan geri alamazlar. İsteyen de güçsüz, istenen de" (Hac Suresi, 73) ayetine kesin olarak iman ettikleri için asla kendi nefislerine bir pay çıkarmaz; herşeye güç yetirenin yalnızca Allah olduğunu bilirler.¹⁸⁶

Allah'ın Elçilerine İtaat Ederler

Ve onları, kendi emrimizle hidayete yönelten önderler kıldık ve onlara hayrı kapsayan-fiilleri, namaz kılmayı ve zekat vermeyi vahyettik. Onlar bize ibadet edenlerdi. (Enbiya Suresi, 73)

Allah, kafirler için ateşe çağırان kişiler var ettiği gibi, müminler için de hidayete yönelten önderler göndermiştir. Elçilerini gönderdiği toplumlara da, kendilerini Allah'ın doğru yoluna davet eden bu önderlere itaati emretmiştir. Ancak Kuran'da bahsedilen kavimlerde gördüğümüz gibi bu toplulukların birçoğu ve o toplulukların içinde bulunan "kavmin önde gelenleri" içlerindeki büyüklenme dolayısıyla elçilere karşı gelmişler, onları tanımamışlar, isyan etmişlerdir.

Müminler ise, **"Biz elçilerden hiç kimseyi ancak Allah'ın izniyle kendisine itaat edilmesinden başka bir şeyle göndermedik..." (Nisa Suresi, 64)** ayeti gereği, elçilere itaat etmenin Allah'ın emri olduğunu bilirler. Dolayısıyla elçilere gösterilen itaat Allah'a teslimiyetin, büyüklenmemenin en önemli alametidir. İnananlar Fetih Suresi'nin 9. ayetinde de belirtildiği gibi hayatları boyunca elçileri savunup destekler ve onlara karşı derin bir saygı gösterirler.¹⁸⁷

Hatalarında Direnmezler

Müminler Allah'a karşı acizliklerini ve dünyada onlara verilen eksiklikleri kabul ettiklerinden hata yapmaktan korkmazlar. Bir büyüklük iddiası ile ortaya çıkmadıkları için eksiklikleri, yanlışları olması onları etkilemez. Çünkü insanlara karşı "prestijlerini koruma" derdinde değildirler; tek amaçları Allah'a kul olmak, O'nu razı etmektir.

Bir hata işlediklerinde çok güzel bir teslimiyet göstererek hemen tevbe eder ve Allah'a yönelip dönerler. Müminlerin Kuran'da geçen bir duası, bunun en iyi ifadesidir:

Rabbimiz, unuttuklarımızdan ya da yanlışlarımızdan dolayı bizi sorumlu tutma. Rabbimiz, bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır yük yükleme. Rabbimiz, kendisine güç yetiremeyeceğimiz şeyi bize taşıtma. Bizi affet, bizi bağışla. Bizi esirge, Sen bizim mevlamızsın. Kafirler topluluğuna karşı bize yardım et. (Bakara Suresi, 286)

Önceki bölümlerde müstekbirlerin hata veya eksikliklerinin ortaya çıkmasından çok korktukları, eleştirilince hiddetlendikleri ve kabul etmediklerinden bahsetmiştik. Müminler ise tam tersine kusur işlediklerinde ya da kendilerine hataları söylendiğinde hemen boyun eğerek ve Allah'tan bağışlanma dilerler. Böyle bir durumda asla gurur yapmazlar; hemen kabul ederler:

Ve çirkin bir hayasızlık işledikleri ya da nefislerine zulmettikleri zaman, Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarından dolayı bağışlanma isteyenlerdir. Allah'tan başka günahları bağışlayan kimdir? Bir de onlar yaptıkları üzerinde bildikleri halde ısrarla durmayanlardır. (Al-i İmran Suresi, 135)

Azgın gurur sahiplerinin aksine müminler, kendilerine özellikle ayetlerle bir hatırlatma yapıldığında hemen boyun eğerekler. Nitekim Secde suresinde müminlerin bu özelliği ayetlere iman bir göstergesi olarak belirtilmiştir:

Bizim ayetlerimize, ancak onlarla kendilerine hatırlatıldığı zaman, hemen secdeye kapananlar, Rablerini hamd ile tesbih edenler ve büyüklük taslamayanlar iman eder. (Secde Suresi, 15)¹⁸⁸

¹⁸⁶ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁸⁷ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁸⁸ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Ellerine Geçenlerle Şımarmazlar

Müstekbirleri azdıran şey, Allah'ın kendilerini denemek amacıyla verdiği özellikler ve imkanlardır. Sahip oldukları bu imkanlardan dolayı şımarıp, haksız bir büyülenme içine girerler. Müminler ise şartlar her ne olursa olsun tavırlarını ve ahlaklarını değiştirmediler. Mal, mülk ve güç sahibi olduklarında da tevazulu ve güzel huyludurlar, bu imkanlara sahip olmadıklarında da. Kuran'da müminler şöyle tanıtılır:

Onlar ki yeryüzünde kendilerini yerleştirir, iktidar sahibi kılarırsak dosdoğru namazı kılarlar, zekatı verirler, marufu emrederler, münkerden sakındırırlar. Bütün işlerin sonu Allah'a aittir. (Hac Suresi, 41)

Müminlerin verilen imkanlara göre şekil değiştirmediklerine, şımarıklık göstermediklerine en güzel örneklerden biri Hz. Yusuf'tur. Kendisine büyük bir makam, mülk ve ilim verilen Hz. Yusuf eline geçen tüm imkanların Allah'ın izniyle olduğunu bilmiş ve bu durumda yine Rabbine yönelmiştir. Aşağıdaki duası, tevazusundan doğan teslimiyetini gösterir:

"Rabbim, Sen bana mülkten verdin, sözlerin yorumundan öğrettin. Göklerin ve yerin yaratıcısı, dünyada ve ahirette benim velim Sensin. Müslüman olarak benim hayatıma son ver ve beni salihlerin arasına kat." (Yusuf Suresi, 101)¹⁸⁹

Dünyayı Değil Ahireti İsterler

Enaniyeti güçlü olan insanlar dünyaya sıkı sıkıya bağlıdır. Sahip oldukları herşeyle beraber sonsuza kadar yaşayacaklarmış gibi bir tutum içerisine girerler. Allah'ı ve ahiret gününü hiçbir zaman akıllarına getirmek istemezler. Bu yüzden aslında Allah tarafından verilen ve hiçbir şekilde kendilerine ait olmayan bir maldan, güzellikten veya imkandan dolayı sürekli büyüklenirler. Müminler ise asıl olarak ahiret yurdunu isterler ve dünyadaki herşeyin gelip geçici olduğunu bilirler. Kuran'da salih müminler şöyle tanıtılmaktadır:

Gerçekten biz onları, katıksızca (ahiretteki asıl) yurdu düşünüp anan ihlas sahipleri kıldık. (Sad Suresi, 46)

Ayrıca müminler dünyaya neden geldiklerini, burada imtihan olduklarını ve Allah'ın rızasını kazandıracak işler yapmaları gerektiğini bilirler. Ayetlerde de belirtildiği gibi onlar **"dünya hayatına karşılık ahireti satın alanlar"dır. (Nisa Suresi, 74)** Dünyada ellerine geçenlerle büyüklenmeyi değil, Rablerine kulluk etmeyi seçmişlerdir. Tevbe Suresinin 111. ayetinde müminlerin dünyada mallarını ve canlarını satarak ahireti kazandıkları şöyle bildirilir:

Hiç şüphesiz Allah, müminlerden -karşılığında onlara mutlaka cenneti vermek üzere- canlarını ve mallarını satın almıştır. Onlar Allah yolunda savaşmışlar, öldürürler ve öldürülürler; (bu) Tevrat'ta, İncil'de ve Kuran'da O'nun üzerine gerçek olan bir vaaddir. Allah'tan daha çok ahidine vefa gösterecek olan kimdir? Şu halde yaptığınız bu alışverişten dolayı sevinip müjdeleşiniz. İşte 'büyük kurtuluş ve mutluluk' budur. (Tevbe Suresi, 111)¹⁹⁰

Hiç Kimseyle Alay Etmezler

Enaniyetli insanların alaycı tavrına karşı müminler asla böyle bir şeye tenezzül etmezler. Bu tavrın müstekbirlere ait olduğunu bilirler. Çünkü üstünlük dış görünüşle, malla, mülkle değil takva (Allah'tan korkup sakınma) ile. Kimin daha takva, Allah'a yönelen bir kişi olduğunu ise ancak Allah bilebilir. Dahası alaycı tavır Kuran'da yerilmiş ve müminler bundan men edilmişlerdir:

Ey iman edenler, bir kavim (bir başka) kavimle alay etmesin, belki kendilerinden daha hayırlıdır; kadınlar da kadınlarla (alay etmesin), belki kendilerinden daha hayırlıdır... (Hucurat Suresi, 11)¹⁹¹

Şeytanın Adımlarını İzlemezler

Allah inananları Kuran'da en büyük düşmanlarına karşı şöyle uyarmıştır:

Ey insanlar, yeryüzünde olan şeyleri helal ve temiz olarak yiyin ve şeytanın adımlarını izlemeyin. Gerçekte o, sizin için apaçık bir düşmandır. (Bakara Suresi,168)

Ey iman edenler, şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytanın adımlarına uyarsa, gerçekten o çirkin utanmazlıkları ve kötülüğü emreder... (Nur Suresi, 21)

Şeytanın peşinden gidenler ancak içlerindeki isyan ve büyüklük arzusundan dolayı Allah'ın emrine karşı gelmekten zevk alan kişilerdir. Şeytan onlara Allah'ın güzel gördüğü herşeyi çirkin ve zor göstermeye çalışır; insanları bu şekilde kışkırtır. Allah'ın yasakladığı ve çirkin gördüğü şeyleri de insanlara süslü gösterir. Bunlar onun en önemli tuzaklarıdır. Kalbinde büyülenme, farklı olma, isyan etme arzusu olanlar da onun peşinden giderler.

¹⁸⁹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁹⁰ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁹¹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

İtaatli ve güzel huylu müminler ise Allah'ın emirlerinden taviz vermezler. Bu kararlılıklarının bir sonucu olarak şeytanın kışkırtmalarından ve vesveselerinden etkilenmeyen tek topluluk müminlerdir. Onlar şeytanın vaat ettiği boş kuruntulara aldanmaz, Kuran'a sımsıkı sarılırlar. Şeytandan kendilerine bir kışkırtma geldiğinde ise hemen Rablerine sığınır ve gerçeği görürler ve şeytanın aldatmacasının boş olduğunu anlarlar. Çünkü onlar Allah'ın rızasını ve ahireti isterler; dünyadaki yegane amaçları budur. Amaç edindikleri yolda son derece azimlidirler çünkü Allah'ın rızasına muhalif olacak şekilde dünyevi ve nefsanî amaçlara kaydıkları takdirde kendilerine zulmetmiş olacaklarının farkındadırlar.¹⁹²

Kibirli İnsanlara Boyun Eğmezler

Daha önceki bölümlerde anlatıldığı gibi, Firavun'un kavmi içinde çok büyük bir çoğunluk Firavun'un korkusundan iman etmezken, bir grup azınlık Hz. Musa'ya tabi olmuştu. Kuşkusuz azınlık olan bu grup için büyük bir tehlike vardı çünkü Firavun onların erkek çocuklarını öldürüp, kadınlarını sağ bırakıyordu. Üstelik Firavun öyle zorba biriydi ki, kendi yanında bulunan büyücüler Hz. Musa'ya tabi olup Allah'a iman ettiklerinde, Firavun onların ellerini ve ayaklarını çaprazlama kesip sonra da asmakla tehdit etmişti. Samimi müminler ise tüm bu caydırıcı şartlara rağmen Hz. Musa'ya uymakta bir an bile çekimser davranmamışlardı:

Sonunda Musa'ya kendi kavminin bir zürriyetinden (gençlerinden) başka -Firavun ve önde gelen çevresinin kendilerini belalara çarptırmaları korkusuyla- iman eden olmadı. Çünkü Firavun, gerçekten yeryüzünde büyülenen bir zorba ve gerçekten ölçüyü taşıranlardandı." (Yunus Suresi, 83)

Görüldüğü gibi diğer insanların iman etmemeleri müminleri etkilemez, aksine şevklerini artırır. Çünkü ayetlerde insanlardan çok azının iman edeceği önceden bildirilmiştir. Ayrıca iman edenlerin inkarcılarla denemeden geçirileceklerinden de bahsedilmiştir. Bu durumda "Firavun enaniyeti" taşıyan önde gelenlerin tüm fiili ve manevi saldırılarına karşın müminler hak yoldan taviz vermez, gevşeklik göstermezler. Aşağıdaki ayette de bildirildiği gibi bu kişilerin zulümlerine de asla boyun eğmezler:

Nice peygamberle birlikte birçok Rabbani'ler savaşa girdiler de, Allah yolunda kendilerine isabet edenden dolayı ne gevşeklik gösterdiler, ne boyun eğdiler. Allah, sabredenleri sever. (Al-i İmran Suresi, 146)¹⁹³

Cennetle Müjdelenmişlerdir

İnkarcılar Allah'ın kendilerine verdiği imkan ve nimetlerle şımarıp azarken, müminler şımarıklığın ve kibirin Allah katında sevilmeyen bir hareket olduğunu bilirler. Alçakgönüllü ve teslimiyetli davranarak Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaya çalışırlar. Allah rızası için gösterdikleri bu ahlaki hayatlarının her anında ve herkese karşı uygularlar. Müminler nefislerine ters gelen bir olayda veya sıkıştıkları bir anda da çevrelerindeki insanlara tevazulu davranır ve güzel ahlak gösterirler. Çünkü onlar için en önemli şey Allah'ın razı olmasıdır. Allah'ın her an her şeyi gördüğünü bildiklerinden bu konuya çok titizdirler. Buna karşın Allah onları alçakgönüllü olmaları sebebiyle cennetle müjdelemiştir:

Cennet de, muttakiler için, uzakta değildir, yakınlştırılmıştır. Bu, size vaadolanandır; yönelip-dönen, koruyan, görmediği halde Rahman'a karşı içi titreyerek korku duyan ve içten Allah'a yönelmiş bir kalb ile gelen içindir. "Ona selamla girin. Bu, ebedilik günüdür." (Kaf Suresi, 31-34)¹⁹⁴

Tevazunun Sırrı

Kuran'da haber verilen tüm bu mümin özelliklerine baktığımızda, tevazunun imanın doğal bir sonucu olduğunu görürüz. Nitekim Kuran'da iman edenlerden söz edilirken, tevazunun onların doğal hali olduğunu anlatır. Yani müminler mütevazı davranmaya çalışan insanlar değildirler; içlerinde bulundukları ruh hali nedeniyle zaten doğal olarak öyledirler. Bir ayette müminlerden söz edilirken "O Rahman'ın kulları, yeryüzü üzerinde alçak gönüllü olarak yürürler ve cahiller kendileriyle muhatap oldukları zaman 'Selam' derler" diye bildirilir. Bir sonraki ayet ise bu doğal tevazunun nedeni açıklanır¹⁹⁵:

Onlar, Rablerine secde ederek ve kıyama durarak gecelerler. (Furkan Suresi, 64)

Yani müminlerin tevazusu, Allah'a karşı olan teslimiyetlerinin bir sonucudur. Alçakgönüllülükleri, dünyanın sırrını anlamış olmalarından, yani Allah'ın varlığını ve gücünü kavramalarından kaynaklanır.

Dolayısıyla bu kitapta sözünü ettiğimiz gerçek tevazu, ancak ve ancak imanla elde edilir.

İman dışında bir yolla gerçek bir tevazunun elde edilmesi ise imkansız gibidir. Çünkü iman etmeyen insanların dünyasındaki "mütevazı" kişiler, aslında "ezik" kişilerdir. Bu dünyada dünyevi kıstaslar tek ölçü olduğu için, bu kıstasları elde edenler kibirlenirler, elde edemeyenler ise ezik ve güvensiz bir karakter geliştirirler. Zenginler her

¹⁹² Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁹³ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁹⁴ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁹⁵ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

zaman için kibirli, fakirler ise her zaman için eziktirler. Bu eziklik ise gerçek tevazudan, yani asil ve vakarlı bir alçakgönüllülüktən çok uzaktır.

Kuran'daki Karun kıssası bu konuda bize önemli bir yol gösterir. Ayetlerde Karun'un zenginliği dolayısıyla kibirlenışinden söz edilirken, bir yandan da Karun'a özenen ve onun gibi olamadıkları için hayıflayan kişilerden bahsedilmektedir. Bu iki grubun dışında kalanlar ise imanının sırrını kavramış olan salih müminlerdir:

Böylelikle (Karun) kendi ihtişamlı-süsü içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını istemekte olanlar: "Ah keşke, Karun'a verilenin bir benzeri bizim de olsaydı. Gerçekten o, büyük bir pay sahibidir" dediler.

Kendilerine ilim verilenler ise: "Yazıklar olsun size, Allah'ın sevabı, iman eden ve salih amellerde bulunan kimse için daha hayırlıdır; buna da sabredenlerden başkası kavuşturulmaz" dediler.

Sonunda onu da, konağını da yerin dibine geçirdik. Böylece Allah'a karşı ona yardım edecek bir topluluğu olmadı. Ve o, kendi kendine yardım edebileceklerden de değildi.

Dün, onun yerinde olmayı dileyenler, sabahladıklarında: "Vay, demek ki Allah, kullarından dilediğinin rızasını genişletip-yaymakta ve kısıp-daraltmaktadır. Eğer Allah, bize lütfetmiş olmasaydı, bizi de şüphesiz batırırdı. Vay, demek gerçekten inkâr edenler felah bulamaz" demeye başladılar.

İşte ahiret yurdu; biz onu, yeryüzünde büyüklenmeyenlere ve bozgunculuk yapmak istemeyenlere (armağan) kılarız. (Güzel) Sonuç takva sahiplerininindir. (Kasas Suresi, 79-83)

Karun'a özenenler belki Karun kadar kibirli değildiler, hatta belki "ezik" insanlardı. Ama eğer onun yerine konulsalar, bu kez belki de onlar Karun gibi kibirleneceklerdi. Çünkü onlar da Karun gibi, mülkün gerçek sahibini ve gücünü kavrayamamışlardı. Bunu kavramaları ancak Karun'un helak edilmesiyle mümkün olmuştur.

Gerçek tevazuya sahip olanlar ise, "kendilerine ilim verilen", yani dünyanın sırrını kavramış müminlerdi. Karun'a özenmemişlerdi, çünkü onun sahip olduklarının önemli bir şey olmadığının farkındaydılar. Eğer kendilerine Karun gibi bir zenginlik verilecek olsa, asalet ve tevazularını hiç değıştirmeden yaşamaya devam ederlerdi.

İşte Karun kıssasında sözü edilen bu "ilim sahipleri", tüm müminler için birer örneklerdir. Gerçek tevazunun sadece Allah'a kul olmakla elde edileceğini ve Allah'ın da sadece böylelerine nimetlerini vereceğini insanlara öğretirler. Çünkü onlar "yeryüzünde büyüklenmeyenler ve bozgunculuk yapmak istemeyenler"dir. Verilen nimete, kibirle değil, şükürle karşılık verirler.¹⁹⁶

Enaniyetle Birlikte Din Yaşanır Mı?

E naniyetle dinin birarada yaşanamayacağı kesindir. Çünkü dinin en önemli şartı yalnızca Allah'ı büyük tanımak, yalnızca O'nu ilah edinmektir. Enaniyetli bir kimse ise kendini Allah'tan bağımsız müstakil bir varlık olarak görür ve hevasının emirlerini yerine getirir. Allah'ın kulu olduğunun şuuruna varamaz. Allah'ın kendisine vermiş olduğu özelliklerden ötürü büyüklenerek nefisini yüceltir. Kısaca kendi nefisini ilah edinir, onu Allah'a ortak koşar. Dolayısıyla enaniyetle din değil, ancak şirk yaşanabilir.

Enaniyetli bir kimse, dediğimiz gibi, nefisini ilahlaştırmış olduğu için, Allah'tan başka ilah olmadığını bildiren hak dinle daha en temel noktada çatışmaktadır. Dolayısıyla dini yaşaması gibi bir durum söz konusu olamaz. Zaten biraz ileride bahsedeceğimiz özel bir kesim dışında, enaniyetli kimselerin genelde dini yaşama gibi bir talebi de yoktur. Büyüklenenlerin dine karşı nasıl inatla direndikleri ve dinden kaçarcasına uzaklaştıkları birçok ayette bildirilir. "Çünkü onlara "Allah'tan başka ilah yoktur" denildiği zaman, büyüklük tasarlardı. Ve derlerdi ki: "Biz ünlenmiş bir şair için ilahlarımızı terk mi edeceğiz" (Saffat Suresi, 35-36) ayetinde de görüldüğü gibi içlerindeki büyülenme isteği, Allah'ı ve elçilerini tanımlarını engeller. Hatta inkarcıların kibirleri bazen öyle dehşetli boyutlara varır ki, açıkça Allah'a düşmanlık gösterirler. Kuran'da boş bir büyülenme içinde olan bu insanların Allah'ın anılmasına karşı olan tavırları şöyle bildirilmiştir:

... Sen Kuran'da sadece Rabbini bir ve tek '(ilah olarak) andığın zaman 'nefretle kaçır vaziyette' gerisin geriye giderler." (İsra Suresi, 46)

Dinin amacı insanın Rabbini tanıyıp takdir etmesi ve O'na yakınlaşması, O'nun rızasını kazanmasına vesile olacak ahlaki yapıyı kazanmasıdır. Bu açıdan bakıldığında enaniyet zaten dinin amacına tamamen ters bir unsurdur. Çünkü enaniyet ve büyülenme Allah'ın sevmediği, gazaplandığı bir özelliktir. Bunu ayetler şöyle belirtir:

İnsanlara yanağını çevirip (büyüklenme) ve böbürlenmiş olarak yeryüzünde yürüme. Çünkü Allah, büyüklük taslayıp böbürleneni sevmez. (Lokman Suresi, 18)

Şüphesiz Allah, onların saklı tuttuklarını ve açığa vurduklarını bilir; gerçekten O, müstekbirleri sevmez. (Nahl Suresi, 23)

Dolayısıyla hedefi Allah'ın rızası olan bir dini, Allah'ın razı olmadığı enaniyetten taviz vermeden yaşamaya çalışmak, anlamsız ve kendi içinde çelişkili bir davranış olacaktır.

Din tevazu, teslimiyet, alçakgönüllülük, Allah'a karşı boyun eğicilik gerektirir. Enaniyetli bir kişide ise bu tür mümin özellikleri barınamaz. Bu yüzden böyle bir kişi gerçek anlamda iman edemez.

¹⁹⁶ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Tevazu ve alçakgönüllülüğün en büyük alametlerinden birisi de Allah'a ve elçisine itaattir. Tevazulu olmayan biri itaat edemeyeceği için dinle enaniyetin bir arada olamayacağı burada bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Enaniyetli kimseler bulundukları ortamda hiçbir otorite tanımazlar. Her konuda en iyi düşünüp en doğru davrananın kendileri olduğunu sanırlar. Kendilerinden çok emin oldukları için daha iyi bir bilen olduğuna ihtimal bile vermezler.

Bilindiği gibi şeytanın gizli enaniyeti de itaat noktasında ortaya çıkmış ve büyülenmesi sebebiyle itaatten kaçmış, kafirlerden olmuştur. Kuran'da itaat konusu üzerinde çok sık ve önemle durulur. Müminde nasıl bir itaat olması gerektiği bütün ayrıntılarıyla tarif edilir. İtaat, Kuran'a göre kalben ve fiilen yerine getirilmesi gereken çok hassas bir konudur. Elçinin verdiği karara fiilen boyun eğdiği halde kalben sıkıntı ve burkuntu duymak bile imansızlık göstergesi olarak belirtilmiştir:

Hayır öyle değil; Rabbine andolsun, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiğin hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, iman etmiş olmazlar. (Nisa Suresi, 65)

Kibirli insanların önemli bir alameti, daha önce de gördüğümüz gibi, Allah kendilerine elçi gönderdiğinde, onun elçiliğini kabul etmemeleri ve onunla mücadeleye girmeleridir. Çünkü güzel ahlak, akıl, takva gibi üstün özellikleri olan ve o topluluktaki herkese lider olarak gönderilen bu kişiye itaat etme fikri son derece ağırına gider. Oysa elçiye itaat edilmeyince Allah'a itaat edilmemiş olur. Allah'a itaatın olmadığı yerde din de yoktur. Pek çok ayette resule itaatın gerçekte Allah'a itaat etmek olduğu belirtilir. Örneğin bir ayette şöyle buyrulmaktadır:

Kim resule itaat ederse gerçekte Allah'a itaat etmiştir. Kim de yüz çevirirse Biz seni onların üzerine koruyucu göndermedik. (Nisa Suresi, 80)

Görüldüğü gibi itaat konusu, enaniyetli insanların dine girebilmelerine kesinlikle geçit vermeyen bir kale gibidir. Bu kalenin kapıları ancak tevazu, teslimiyet ve alçakgönüllülükle açılır.

Bütün bunların yanı sıra enaniyet, bir kişinin bütün ahlaki vasıflarının körelmesine, kalbinin katılaşmasına yol açan bir hastalıktır. Yani enaniyet bizzat dinde istenmeyen bir özellik olduğu gibi enaniyetin doğurduğu diğer olumsuz karakter özellikleri de dinin öngördüğü üstün ahlak modeliyle bütünüyle tezat teşkil eder. Örneğin mümin, cömertlik, fedakarlık, sabır, anlayış, şefkat, merhamet, kararlılık, vefa, hoşgörü, ve bunlara benzer pek çok üstün ahlaki özelliğe sahiptir. Oysa enaniyetli bir kimsede bu mümin özelliklerinin gerçek manada bulunması mümkün değildir. Bunların aksine enaniyetli kişi, cimri, sadece nefsinin çıkarlarını düşünen, sabırsız, kararsız, anlayışsız, zalim ve benzeri özelliklerin toplandığı bir karakter yapısı sergiler. Böyle bir yapıyla da dini yaşamak ve onun hükümlerini gereği gibi yerine getirebilmek mümkün değildir. Zaten dinin en önemli amacı insanın, Allah'ın razı olduğu, beğendiği bu üstün ahlaki vasıfları kazanmasıdır. Enaniyetinde ısrarlı bir kimsenin dini yaşamak istemesi ise, en başta, dinin amacına ters düşen bir durumdur.¹⁹⁷

Enaniyetli Bir Kimse Dini Yaşadığını İddia Ederse Ne Olur?

Buraya kadar enaniyetli bir kişinin samimi olarak dini yaşayabilmesinin kesinlikle mümkün olamayacağını, Kuran'ın öngördüğü mümin modeliyle enaniyetli bir insan modelinin taban tabana zıt olduğunu gördük. Ancak bunun aksi tavır gösterenler de vardır. Daha doğrusu dini yaşadığını iddia ederken gerçekte koyu bir enaniyete sahip olan "ikiyüzlüler" vardır.

Bu, İslam tarihinde alışılmadık bir durum değildir. Kuran'da bize başta Peygamberimiz'in dönemi olmak üzere her devirde müminlerin arasından çıkan bu tür insanlar hakkında bilgi verilir. Müminlerin bunlar hakkında yanılgıya düşmemeleri, bunlara aldanmamaları için de, bu kimselerin gerçek yüzleri açığa çıkarılır, temel özellikleri, belirleyici alametleri tarif edilir.

Kuran'da, müminlerin arasında bulunup da iman ettiklerini iddia eden ancak enaniyetli insanların tüm vasıflarına (itaatsizlik, sadakatsizlik, döneçlik, sahtekarlık... gibi) sahip olan bir gruptan bahsedilir. Bunlar, "münafıklar"dır. Münafıklar, çeşitli çıkar hesapları nedeniyle mümin toplumunun arasında yaşayıp küfürlerini gizlemeye çalışır, kendilerini iman etmiş gibi gösterirler. Ancak Kuran'a ve müminlerin genel hal ve tavırlarına aykırı yapıları ve davranışları kendilerini ele vermelerine sebep olur. Kuran bize onların pek çok tavır ve davranışından, konuşmalarından örnek vererek, ikiyüzlülüklerini deşifre etmiş, başta elçinin olmak üzere müminlerin onları rahatlıkla teşhis edebilmelerine imkan sağlamıştır.

Bizim burada münafıklara değinmemizin asıl nedeni ise, en belirgin vasıfları enaniyet ve kibir olan bu grubun, enaniyetli insanların dini taklidi ve göstermelik olarak bile yaşayabilmesinin imkansız olduğuna çok iyi bir örnek teşkil etmeleridir. Gerçekten de münafıklar, başta elçiye itaat ve saygı olmak üzere, dinin pek çok hükmünü yerine getiremez, görünürde yerine getirdiklerini ise son derece zorlanarak ve birçok açık vererek yaparlar.

İlerleyen sayfalarda münafıkları tarif eden ayetler ışığında, enaniyetli insanların dini nasıl ve neden yaşayamayacaklarını, yaşamaya çalışınca ise ortaya ne tür çelişkilerin çıkacağını bazı maddeler altında inceleyeceğiz.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

¹⁹⁸ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Allah'ı Gereği Gibi Takdir Edememeleri

Kibirin şeytanın vasfı olduğu anlatılmıştı. İblis Allah'ın büyüklüğünü ve gücünü takdir edebilecek bir makamda olduğu halde, şiddetli enaniyet sebebiyle akli melekeleri bozulmuş ve çarpık bir mantık örgüsü geliştirmiştir. Bu nedenle Allah'a isyan etme cüretini göstermiştir. Kibirli insanlar da aynı şekilde bir kavrayış bozukluğu içindedirler. Bu özellik en çok münafıklarda görülür. Çünkü onların da en belirgin yönleri enaniyetli oluşlarıdır. Bu özellikleri de Allah'ın kudretini hakkıyla takdir edememelerinde kendini gösterir:

Bir sure indirildiğinde bazıları bazısına bakar: "Sizi bir kimse görüyor mu?" Sonra sırt çevirir giderler. Gerçekten onlar kavramayan bir topluluk olmaları dolayısıyla, Allah onların kalplerini çevirmiştir. (Tevbe Suresi, 127)

Ayetlerde de görüldüğü gibi büyüklenen münafıklar Allah'ın herşeye şahit olan, işiten ve bilen olduğunu dahi anlayamamaktadırlar. Nitekim Allah'ı aldattıklarını (Allah'ı tenzih ederiz) bile düşünebilmeleri, bu kibirli insanların ne derece akılsız varlıklar olduğu konusunda bize fikir vermek için yeterlidir. Aşağıdaki ayette de bu özellikleri vurgulanmıştır:

İnsanlardan öyleleri vardır ki: "Biz Allah'a ve ahiret gününe iman ettik" derler; oysa inanmış değillerdir. (Sözde) Allah'ı ve iman edenleri aldatırlar. Oysa onlar yalnızca kendilerini aldatmaktadırlar da şuurunda değildirler. (Bakara Suresi, 8-9)¹⁹⁹

İtaat ve Saygı Konusunda Uyum Gösterememeleri

Tevazu saygıyı, enaniyet ise saygısızlığı ve alaycılığı doğurur. Saygı kibirli insanların ağına gider, özellikle de elçiye karşı saygı göstermekte çok zorlanırlar. Onlar ancak alaycılıktan, saygısızlıktan, farklı olduklarını hissettirip böbürlenmekten zevk alırlar. Kibirli insanlar kendi kararlarını üstün gördükleri için peygamberlerin hükümlerine hayır gözüyle bakıp teslim olamazlar. Bu yüzden de din içinde en çok zorlandıkları konu elçiye itaattir. Ancak Allah bu derin itaati dinin belirgin şartları arasında saymış ve zalimler olarak nitelendirdiği itaatsiz münafıkların durumlarını da ayetleriyle açığa çıkarmıştır:

Aralarında hükmetmesi için onlar Allah'a ve Resulü'ne çağrıldıkları zaman onlardan bir grup yüz çevirir. Bunların kalplerinde hastalık mı var? Yoksa kuşkuya mı kapıldılar? Yoksa Allah'ın ve Resulünün kendilerine karşı haksızlık yapacağından mı korkmaktadırlar? Hayır, onlar zalim olanlardır. (Nur Suresi, 48-50)²⁰⁰

Allah'ı Anamamaları

Kendi nefislerinde büyüklüğe kapılan kişilerin en önemli özelliklerinden birisi, Allah'ı anmamalarıdır. Çünkü Allah'ı övmek, O'nu yüceltmek, gücünü ve kudretini takdir etmek aynı zamanda kendi kulluklarını ve acizliklerini de görüp tasdik etmek anlamına gelir. Büyüklük hevesindeki insanlara işte bu çok ağır gelir. Bunlardan dolayı Allah'ı anamayacak durumdadırlar. Bu durumları sonucu şeytanın etkisine girdikleri için tamamen dünyaya bağlanmışlardır; şeytan onları dünyevi emellere ve büyüklük hevesine kaptırarak peşinden sürükler:

Şeytan onları sarıp kuşatmıştır; böylelikle de onlara Allah'ın zikrini unutturmuştur. İşte onlar, şeytanın fırkasıdır. Dikkat edin; şüphesiz şeytanın fırkası, hüsrana uğrayanların ta kendileridir. (Mücadele Suresi, 19)²⁰¹

Kuran'ı Dinleyememeleri

Firavun enaniyeti taşıyan bu kişiler Allah'ın kitabını da dinlemek istemezler. Zira kitaptan okunan her ayet onlar için bir öğüt ve uyarıdır, onlara kulluklarını ve acizliklerini hatırlatır. Oysa bunlar kibirlerinden ötürü öğüt almaya, acizliklerini duymaya tahammül edemezler:

Ki onlar, beni zikretmede gözleri bir perde içindeydi, (Kuran'ı) dinlemeye katlamazlardı." (Kehf Suresi, 101)²⁰²

Sadakat Gösterememeleri

¹⁹⁹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

²⁰⁰ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

²⁰¹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

²⁰² Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Din sadakati ve vefayı gerektirir. Ancak bu insanlar sadece kendi menfaatlerini ve prestijlerini düşündüklerinden hep çıkarları doğrultusunda hareket ederler. Büyükleme içindeki bir insandan sadakat ve vefa beklemek de yersiz olur. Bu tür insanlar yalnızca kendilerine sadıktırlar:

... Fakat iş kesinlik ve kararlılık gerektirdiği zaman, şayet onlar Allah'a sadakat göstereceklerdi, şüphesiz onlar için daha hayırlı olurdu. (Muhammed Suresi, 21)²⁰³

Zorluğa ve Zamana Karşı Dayanaksız Olmaları

Dinin hükümleri herşeyiyle Allah'a teslim olmuş, yalnızca O'na tevekkül eden, ahiret yurdunu dünyaya tercih eden müminler için çok kolay ve zevklidir. Oysa bazı durumlar, birtakım dünyevi menfaatler uğruna dinden çıkar elde etmeye çalışan münafıkların hiç işine gelmez ve Kuran'ın bu tür çile, fedakarlık, kararlılık gerektiren hükümlerinden çeşitli yalan ve hilelerle kaçmaya çalışırlar:

Eğer yakın bir yarar ve orta bir sefer olsaydı, onlar mutlaka seni izlerlerdi. Ama zorluk onlara uzak geldi. "Eğer güç yetirseydik muhakkak seninle birlikte (savaşa) çıkardık." diye sana Allah adına yemin edecekler. Kendi nefislerini helaka sürüklüyorlar. Allah onların gerçekten yalan söylediklerini biliyor. (Tevbe Suresi, 42)²⁰⁴

Mallarından Rahatlıkla İnfak Edememeleri

Malını, servetini karşılıksız olarak Allah yolunda feda etmek enaniyetli insanların en çok zorlandıkları noktalardan biridir. Ancak bazı menfaatleri ağır basarak mümin topluluğunda göze batmamak amacıyla infak edenler, bunu istemeye istemeye de olsa yaparlar:

İnfak ettiklerinin kendilerinden kabulünü engelleyen şey, Allah'ı ve elçisini tanımamaları, namaza ancak isteksizce gelmeleri ve hoşlarına gitmiyorken infak etmeleridir. (Tevbe Suresi, 54)

Aynı ayette münafıkların namaz kılma konusunda da oldukça zorlandıkları görülmektedir.

Buraya kadar, münafıklardan örnek vererek enaniyetli insanlar için dini yaşamının ne derece güç, hatta imkansız olduğunu açıklamaya çalıştık. Enaniyet ve büyükleme içindeki kimselerin sırf dünyevi menfaat için göstermelik olarak bile dini yaşamayı başaramayacaklarından, eninde sonunda ortaya çıkacaklarından söz ettik. Bu tür kişilerin en kabiliyetlileri bile, belki Allah'ın kendilerine izin verdiği bir süre çok güzel mümin taklidi yapsalar da, enaniyetleriyle çatışan ilk durumda gerçek yüzlerini ortaya koyacaklardır.

Bir kimsenin samimi tevazusu ve alçakgönüllülüğü ise onun hakiki bir mümin olduğunun alametlerindendir. Aynı şekilde mümin olduğunu iddia eden bir kişideki enaniyet de onun münafıklığının ya da münafıklığa olan eğiliminin bir alametidir.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse, enaniyetli bir insan dini gerçek manada yaşayamaz. Dini konuları çok iyi bilse, Allah'ın kitabını baştan sona ezberlese de dini yaşamış olmaz. Aksine bildiği hükümleri uygulamadığı için daha çok sorumlu olur. Sonunda da dini ancak münafık olarak yaşayabilir hale gelir. Samimi bir mümin olması içinse herşeyden önce nefisine ilahlık vererek Allah'a ortak koşmayı bırakması, enaniyetini, gururunu terk ederek acizliğinin, kulluğunun bilincine varması gerekir. Halis din ancak böyle bir temel üzerine kurulabilir.²⁰⁵

Enaniyetli İnsanların Ahiretteki Durumları

Ona: "Allah'tan kork" denildiği zaman, onu büyüklük gururu günaha sürükleyerek alıp kuşatır. Böylesine cehennem yeter; ne kötü bir yataktır o. (Bakara Suresi, 206)

Allah, Kuran'da müstekbirlerin kimler olduğunu açıklarken, "Firavun enaniyeti" taşıyan bu kişilerin sonlarının da ne olacağını bildirmiştir. Dünya hayatını Rablerine karşı büyükleterek yaşayan bu kişilerin, ahirette bulunabilecekleri tek mekan cehennemdir:

... Doğrusu bana ibadet etmekten büyükleme (müstekbir)ler cehenneme boyun bükmüş kimseler olarak gireceklerdir. (Mümin Suresi, 60)

İşte bu, sizin yeryüzünde haksız yere şımarıp-azmanız ve azgınca ölçüyü taşırmamız dolayısıyladır. İçinde ebedi kalıcılar olarak cehennemin kapılarından girin. Artık mütekebbirlerin konaklama yeri ne kötüdür. (Mümin Suresi, 75-76)

Dünyada sahip olduklarıyla şımaran, bunlara güvenerek azan enaniyetli insanlar büyük bir yanılgının içindedirler. Ahirette başlarına gelecekleri hiç düşünmez, beklemedikleri bir anda da üstlerine kondurmadıkları, kendilerini müstağni gördükleri ahiret azabı ile kuşatılırlar. Yaşadıkları kısacık ömürlerinde Allah'ı, hesap verecekleri anı ve kıyamet gününü düşünmemelerine karşılık cehenneme sevk edilirler. Burası sonsuza "kilitlemiş" hayatlarının bundan sonraki bölümünü geçirecekleri konaklama yerleridir. Allah'ı ve hesap gününü unutan bu insanların ahiretteki durumları Kuran'da aşağıdaki ayetlerle haber verilmiştir:

²⁰³ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

²⁰⁴ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

²⁰⁵ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Denildi ki: 'Bu gününüzle karşılaşmayı unuttuğunuz gibi biz de sizi bugün unutuyoruz. Barınma yeriniz ateştir. Ve sizin için hiçbir yardımcı yoktur'. Bunun nedeni de şudur: Çünkü siz Allah'ın ayetlerini alay konusu edindiniz; dünya hayatı da sizi aldattı. Böylece ne ordan çıkarılırlar, ne de hoşnutluk dilekleri kabul edilir. (Casiye Suresi, 34-35)

Allah'ın ayetlerini alay konusu edindikleri ve dünya hayatına dalarak ahireti unuttukları için cehenneme giren bu insanların alaycılıklarının altında yatan asıl sebep enaniyetleridir. Kibir, onları bu konuma getirmiştir. Zira ahiret hayatı hiç duymadıkları bir konu değildir. Dünyadayken Allah, elçileri ve kitapları vasıtasıyla bunu onlara defalarca duyurmuştur. Ancak büyüklendikleri için dinlememişler ve yüz çevirmişlerdir. Sonucunda kazandıkları ceza ise, kendi yaptıkları yüzünden ve hak ettikleri için başlarına gelir:

"Hayır, benim ayetlerim sana gelmişti, fakat sen onları yalanladın, büyüklüğe kapıldın ve kafirlerden oldun." (Zümer Suresi, 59)

Kuran'da enaniyetli insanların ölümleriyle birlikte başlayacak olan sonsuz cehennem hayatı, hesap günündeki durumları, başlarına gelecek azaplar tek tek tarif edilmiştir. Bu bölümde, Allah'a karşı büyükleme içinde olan veya ruhlarında böyle bir tehlike taşıyan herkese caydırıcı bir öğüt olarak, bu kişilerin ahiretteki durumları tek tek başlıklar altında incelenmiştir.²⁰⁶

Cehennemde Alçaltılıp Küçük Düşürülürler

Yeryüzünde büyükleme cehennemde bunun karşılığını alçaltıcı bir azapla göreceklerdir. Büyük bir fiziksel azabın yanında onları manevi olarak da aşağılayıp, küçültecek bir sonla karşılaşacaklardır. Yeryüzünde haksız yere büyükleme melerinin karşılığı artık cehennemde ebedi küçüklük ve aşağılanmadır:

İnkâr edenler ateşe sunulacakları gün: "Siz dünya hayatınızda bütün güzelliklerinizi ve zevklerinizi tüketip-yok ettiniz, onlarla yaşayıp-zevk sürdünüz. İşte yeryüzünde haksız yere büyükleme nmeniz ve fasıklıkta bulunmanızdan dolayı, bugün alçaltıcı bir azap ile cezalandırılacaksınız." (Ahkaf Suresi, 20)

Allah onları en çok ağırlarına giden şekillere sokar. Ateşin içinde yüzükoyun sürüklenmek gibi hor ve aşağılatıcı bir muamele görürler. Ateşe girmek zaten azaptır, fakat kibirli biri için yüzükoyun sürüklenerek aşağılanmak daha büyük bir azaptır:

Hayır; gerçekten insan, azar. Kendini müstağni gördüğünden. Şüphesiz, dönüş yalnızca Rabbedir. Engellemekte olanı gördün mü? Namaz kıldığı zaman bir kulu.

Hayır; eğer o, bir son vermeyecek olursa, andolsun onu perçeminden tutup sürükleyeceğiz; O yalancı, günahkar olan alından. (Alak Suresi, 6-10; 15-16)

Yukarıdaki ayetlerde insanın azgınlık sebebi olarak kendini müstağni görmesi gösterilmiştir. Yani enaniyeti... Yine ayetten de anlaşıldığı gibi, bu azgınlığının en büyük belirtisi inananları engellemeye çalışmasıdır. Bir başka ayette de bu dünyada üstün ve onurlu geçinen gururlu kimselerin cehennemde tam tersi bir konuma sokulduklarını görürüz:

"Onu tutun da cehennemin orta yerine sürükleyin.

Sonra kaynar suyun azabından başının üstüne dökün;

Tad; çünkü sen, (kendince) üstün, onurluydun." (Duhan Suresi, 47-49)

İşte enaniyetli insanların haksız yere büyükleme melerinin neticesi budur. Peşinden koştukları dünya zaten geçicidir. Çok fazla şeye sahip olsalar bile bunların hepsi tükenip gider; yaşanan bütün zevkler, güzellikler geride kalır. Oysa ahiret hayatı sonsuzdur. Üstelik var olan her şeyin sahibi Allah'tır; dünya hayatında insanlara verdiklerini yalnızca onları denemek için verir. Kişi sahip olduklarıyla Allah'ın rızasını mı arayacak yoksa nankörlük edip azacak mı, diye dener. Verilen nimetlerle büyükleme yeyi isteyen insanların karşılığı ise, umduklarının tam tersine alçaltıcı bir azaptır.²⁰⁷

Çirkinleştirilmişlerdir

Kibirli insanların en çok övünç duydukları konulardan birisi de fiziki özellikleri, güzellikleridir. Bu nedenle, güzelliklerinden dolayı enaniyet yapanların ahirette en korktukları şey başlarına gelir. Çirkinleştirilirler, yüzleri kapkara kesilir:

Kıyamet günü, Allah'a karşı yalan söyleyenlerin yüzlerinin kapkara olduğunu görürsün. Büyükleme nmeniz için Cehennem'de bir konaklama yeri mi yok? (Zümer Suresi, 60)

Bu dünya hayatında biz onların arkasına lanet düşürdük; kıyamet gününde ise, onlar çirkinleştirilmiş olanlardır. (Kasas Suresi, 42)²⁰⁸

Sonsuza Kadar Cehennemde Kalırlar

²⁰⁶ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

²⁰⁷ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

²⁰⁸ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

Ayetlerden Allah'a karşı büyüklemlerinin sonsuza dek cehennemde kalacakları ve oradan hiçbir kurtulma şanslarının olmadığı anlaşılmaktadır. Söz konusu insanların cehenneme giriş sebepleri olarak da büyüklük taslamaları gösterilir. Bu kibirlerini Allah sonsuz cehennem ateşi ile cezalandırmıştır.

Şüphesiz ayetlerimizi yalanlayanlar ve onlara karşı büyüklemler, onlar için göğün kapıları açılmaz ve halat (ya da deve) iğnenin deliğinden geçinceye kadar cennete girmezler. Biz suçlu günahkarları işte böyle cezalandırırız. (Araf Suresi, 40)

"İçinde ebedi kalıcılar olarak cehennemden kapılarından girin. Artık mütekebbirlerin konaklama yeri ne kötüdür." (Mümin Suresi, 76)

"Öyleyse içinde ebedi kalıcılar olarak cehennemden kapılarından girin. Büyüklük taslayanların konaklama yeri ne kötüdür." (Nahl Suresi, 29)

Şüphesiz görmeye bile tahammül etmenin mümkün olmadığı cehennem azabında milyarlarca, trilyonlarca yıl kalmak ve bunun yine de bitmeyeceğini ve sonsuza dek süreceğini bilmek burada tahayyül edilebilecek bir durum değildir. Böyle bir azapla karşılık görmekten daha büyük bir ceza düşünülemez. Üstelik bu, şiddetinden insana yok olmayı isteyecek, gördüğü her tavır ve fiille onu utandırıp aşağıların aşağısına koyacak bir azaptır.²⁰⁹

Kıyamet Günü Malları ve Çocukları Onlara Fayda Sağlayamaz

Enaniyetli kişilerin dünya hayatında bütün gücün Allah'ın elinde olduğunu unutarak, malları ve çocuklarıyla övündükleri ve bu sebeplerle gururlandıkları açık bir gerçektir. Oysa tüm bunlar sadece Allah'ın insanları denemek için verdiği geçici metalardır. Kalıcı olan ve Allah katında makbul olan tek üstünlük ölçüsü ise "takva"dır. Kuran'da "Allah katında en üstün olanınız takvaca en üstün olanınızdır" (Hucurat Suresi, 13) diye belirtilmiştir. Buna rağmen takvada değil de Allah'a başkaldırmada yarışan insanlar, kıyamet gününde ne derece büyük bir yanılmanın içinde olduklarını anlayacaklardır, çünkü ahirette bu değerlerin hiçbirisi geçerli olmayacaktır:

Malın da, çocukların da bir yarar sağlayamadığı günde. Ancak Allah'a selim bir kalp ile gelenler başka. Cennet takva sahiplerine yaklaştırılır. Cehennem de azgınlara için sergilenir. (Şuara Suresi, 88-91)

Enaniyet sahibi olan kişilerin en çok övündükleri konuların başında, soyları ve evlatları gelir. Kuran'da birçoğunun Allah'ın yarattığını unutarak sahiplendikleri evlatlarından ve soylarından kıyamet günü kaçacakları bildirilmiştir:

Fakat 'kulakları patlatırcasına olan o gürleme' geldiği zaman,

Kişi o gün, kendi kardeşinden kaçır;

Annesinden ve babasından,

Eşinden ve çocuklarından,

O gün, onlardan her birisinin kendine yetecek bir işi vardır." (Abese Suresi, 33-37)

Ayrıca sahip oldukları soyla övünen insanların kıyamet günü soy diye bir kavramı tanımayacakları ve onları tamamen unutacakları, akraba ve çocuklarından hiçbir yarar göremeyecekleri de ayetlerde anlatılmıştır:

Böylece Sur'a üfürüldüğü zaman artık o gün aralarında soylar yoktur ve (üstünlük unsuru olarak soyluluğu veya birbirlerine durumlarını) soruşturmazlar da. (Müminun Suresi, 101)

Ne yakın akrabalarınız, ne çocuklarınız kıyamet günü size bir yarar sağlayamaz. Sizin aranızı ayıracaktır. Allah, yaptıklarınızı görür. (Mümtehdine Suresi, 3)

Dünyadayken sahip oldukları ile büyüklemlerinin mallarını yığıp biriktirmelerinin de kendilerine bir fayda sağlamayacağı, "burcun üstündeki adamlar, kendilerini yüzlerinden tanıdıkları adamlara seslenerek derler ki: 'Ne toplamış olmanız, ne büyüklük taslamalarınız size bir yarar sağlamadı.'" (Araf Suresi, 48) ayetiyle bizlere bildirilmiştir. Mülkün Allah'a ait olduğunu kavrayamadıkları için, kendilerini güç ve kudret sahibi gören bu insanlar, ahirette gerçeği görecek, herşeyin mutlak sahibinin Allah olduğunu anlayacaklardır. Ayrıca ne dünyadayken sahip oldukları mallarının, ne servetlerinin, ne de güçlerinin ahiret gününde onları dehşetli azaptan kurtarmaya yetmediğini de öğreneceklerdir:

Ki o, mal yığıp biriktiren ve onu saydıkça sayandır.

Gerçekten malının kendisini ebedi kılacağını sanmaktadır.

Hayır; andolsun o, 'hutame'ye atılacaktır.

Hutame'nin ne olduğunu sana bildiren nedir?

Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir."Ki o, yüreklerin üstüne tırmanıp-çıkılmaktadır.

O, onların üzerine kilitlenecektir. (Hümeze Suresi, 2-8)²¹⁰

Enaniyetli Kişilerin Saptırdıklarının Ahiretteki Durumları

Enaniyetli insanların en belirgin özelliklerinden biri, diğer insanları da doğru yoldan saptırmalarıdır. Bir ayette bu işi "gururla salımlı-kasılarak" yaptıkları şöyle bildirilir:

²⁰⁹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

²¹⁰ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

İnsanlardan kimi, hiçbir bilgisi, yol göstericisi ve aydınlatıcı kitabı olmaksızın Allah hakkında tartışır-durur. Allah'ın yolundan saptırmak amacıyla 'gururla salınıp-kasılarak' (bunu yapar); dünyada onun için aşağılanma vardır, kıyamet günü de yakıcı azabı ona taddıracağız. (Hac Suresi, 8-9)

Ahirette büyüklük taslayanlar cehenneme sevk edilirlerken, dünya hayatında onlara özenen, gıpta eden ve onların peşinden giderek, onlara uyan insanlar da onlarla birlikte cehenneme sevk edilirler. Bunlar, dünyevi üstünlükleri nedeniyle büyüklük taslayanlara tabi olan kişilerdir. Bu kişiler firavun enaniyeti taşıyanlar kadar azgın olmamalarına rağmen, onların yolunu izleyen iradesiz, çıkarıcı, tevekkülsüz, şahsiyetsiz insanlardır. Kuran'da, bu durumda olan Firavun kavminden şöyle söz edilir:

Firavun, kendi kavmi içinde bağırırdı; dedi ki: "Ey kavmim, Mısır'ın mülkü ve şu altımda akmakta olan nehirler benim değil mi? Yine de görmeyecek misiniz?"

... Böylelikle (Firavun) kendi kavmini küçümsedi, onlar da ona boyun eğdiler. Gerçekten onlar, fasık olan bir kavimdi. (Zuhruf Suresi, 51, 54)

Hayatları boyunca kendilerine yapılan her türlü zulme, adaletsizliğe göz yuman bu tür insanlar, enaniyetli kişilerin etkisinden Rablerine sığınıp kulluk etmeyi akledememişlerdir. Din günü de yaptıkları akılsızlığın farkına varırlar ama artık geriye dönüş imkanı yoktur.

Hep birlikte Allah'ın karşısında hesap vermek için durduklarında, büyüklük taslayanlar ve onların yolunu izleyerek, onlarla beraber cehenneme girenler arasında tartışmalar yaşanır:

Küfretmekte olanlar dedi ki: 'Biz kesin olarak, ne bu Kuran'a inanırız, ne de ondan önceki (indirilene).'

Sen o zulmetmekte olanları Rableri huzurunda tutuklanmış olarak bir görsen; sözü birbirlerine karşı evirip çevirirler. Za'fa uğratılanlar büyüklük taslayanlara derler ki: 'Eğer sizler olmasaydınız, gerçekten bizler müminler olurduk'. Büyüklük taslayanlar za'fa uğratılanlara dediler ki: 'Size hidayet geldikten sonra, sizi biz mi ondan alıkoyduk? Hayır, siz suçlu günahkarlardınız'. Za'fa uğratılanlar da büyüklük taslayanlara: 'Hayır siz gece ve gündüz hileli düzenler (kurup) bizim Allah'ı inkar etmemizi ve O'na eşler koşmamızı bize emrediyordunuz' dediler. Azabı gördüklerinde de pişmanlıklarını saklarlar; biz de küfredenlerin boyunlarına halkalar geçirdik. Onlar yapmakta olduklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklardı?" (Sebe Suresi, 31-33)

Ayetlerde de görüldüğü gibi hem büyüklük taslayanlar hem de "za'fa uğratılanlar", suçu birbirlerine atıp duracaklar ama bu kendilerine hiçbir fayda vermeyecektir. Bir başka ayette durumları şöyle bildirilir:

Ateş; sabah akşam, ona sunulurlar. Kıyamet-saatinin kopacağı gün: "Firavun çevresini, azabın en şiddetli olanına sokun" (denecek). Ateşin içinde, iddialar öne sürüp karşılıklı tartışırken zayıf olanlar, büyüklenenlere derlerki: "Gerçekten biz, size uymuş olan kimselerdik. Şimdi siz, ateşten bir parçasını olsun, bizden uzaklaştırabilir misiniz?" (Mümin Suresi, 46-47)²¹¹

Sonuç

K kitap boyunca anlatıldığı gibi kibirli insanların temel özelliği, yaratıldıklarını ve ölümlü olduklarını unutmaları, Allah'a karşı içinde bulundukları acizlik ve fakirliği hiç düşünmemeleridir. Bu insanlar, bulundukları ortam ve şartlar her ne olursa olsun boş bir gurura kapılacak sebepler bulabilirler: Evinin güzelliğinden ve içindeki eşyalardan, arabasının markasından ya da modelinden, kıyafetinin kalitesinden, saçının uzun ve gür oluşundan, gözünün renginden, boyunun uzunluğundan, fiziki güzelliğinden, mevkiinden, şöhretinden, soyadının ününden vs...

Ancak hiç düşünmezler ki, **"her nefis ölümü tadıcıdır" (Ali İmran Suresi, 185)** ayetinde bildirildiği gibi, bir gün mutlaka toprağın altına gireceklerdir. Değer verdikleri herşey de kendilerinin ardından yok olup gidecektir; kıymet verdikleri bedenleri çürüyüp kemik haline gelecek, son model araba dedikleri metal yığınları birkaç on yıl sonra işe yaramaz hale gelip paslanacak, şöhretleri, mevkiileri birkaç yıl sonra belki de kimse tarafından hatırlanmaz hale gelecektir. Hatta aradan 100 yıl geçtiğinde dünya üzerinde kendilerini tanıyan tek bir kişi dahi kalmayacaktır. Tüm bunları kavrayamamaları, üstelik bu konuları hiç düşünmemeleri, onların aslında ne kadar küçük bir akıl taşıdıklarının, daha doğrusu akledemez kişiler olduklarının açık bir göstergesidir.

Ancak akledemez olmak, büyük bir aldaniş içinde olan bu kişiler için hafifletici bir sebep değildir. Çünkü Allah her insanı yaratmış ve ona iki yol, iki amaç sunmuştur; kişi Allah'a gönülden boyun eğici bir kul olarak hayatını cennet için ecir toplayarak geçirebilir veya hevasını ilah edinerek Rabbine karşı büyüklenebilir. Birincisinde Allah onun aklını artırır, ikincisinde ise aklını elinden alır. İblis'in yaptığı gibi kibirlenip direten insanlar her zaman ikinci yolu amaç olarak benimsemişlerdir. Üstelik her uyarıldıklarında da direktmelerini sürdürmüşler ve Allah'a baş kaldırmışlardır. Bu kişiler bir ayette şöyle tarif edilirler:

Ona ayetlerimiz okunduğunda, sanki onları işitmiyormuş ve kulaklarında bir ağırlık varmış gibi, büyüklük taslayarak (müstekbirce) sırtını çevirir. Artık sen ona acıklı bir azap ile müjde ver. (Lokman Suresi, 7)

Enaniyetlerinden dolayı Allah'a karşı büyüklenen ve ayetlerinden yüz çeviren bu kişiler, tavırlarının karşılığını hem dünyada hem ahirette alırlar. Bu tavırları onlara hiçbir yarar sağlamadığı gibi ebedi olarak cehenneme

²¹¹ Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları:

sürülmelerine sebep olur:

İnkâr edenlere de ki: "Yakında yenilgiye uğratılacaksınız ve toplanıp cehenneme sürüleceksiniz." Ne kötü yataktır o. (Ali İmran Suresi, 12)

O yüzükoyun cehenneme doğru sürülüp-toplanacak olanlar; işte onlar, yer bakımından çok kötü, yol bakımından sapmış olanlardır. (Furkan Suresi, 34)

Müminler ise birinci yolu kendilerine amaç edinmişlerdir. Allah'a karşı saygılı ve boyun eğici, diğer müminlere karşı da alçakgönüllüdürler. Çünkü Allah'ın sonsuz gücü karşısında kendi küçüklüklerinin ve acizliklerinin farkındadırlar. Aynı zamanda sahip oldukları zenginlik ve özelliklerin de geçici bir süre denenmeleri için Allah tarafından verildiğini bilirler. Bu imkanları, diğer insanlara karşı üstünlük aracı olarak kullanmazlar. Tevazulu insanlar hem kendi eksikliklerinin, ölümlü oluşlarının, en küçük bir mikroba dahi kolaylıkla yenilebileceklerinin, hem de diğer insanların da kendileri gibi aciz birer kul olduklarının farkındadırlar. Allah katında üstünlüğün takva ile olduğunu da bilirler. Bu nedenle başka hiçbir şeyi ölçü olarak kabul etmezler.

İşte bu kişiler Kuran'da bahsi geçen "temiz akıl sahipleri"dir. Allah onlara "doğruyu yanlıştan ayıran bir anlayış" vermiştir (Enfal Suresi, 29) ve bu anlayış ile dünya geçiminin çok kısa olduğunu, ahiret için, cennete kavuşmak için hazırlık yapmaları gerektiğini fark etmişlerdir. Dolayısıyla nefislerindeki büyülenme arzusunu da tamamen engellemişler, şeytanın enaniyetinden arınmışlardır.

Kurtuluşun tek yolu da budur.²¹²

²¹² Harun Yahya, Şeytanın Enaniyeti, Vural Yayınları: